

Iz vsebine

- Str. 2:** Je mogoče, da bi ostali brez svojega časopisa
- Str. 3:** Zakaj smo stavkali v TV-15
- Str. 5:** Kaj se dogaja v vzhodni Evropi
- Str. 7:** Posvet o drugi svetovni vojni
- Str. 10:** Fotografija na Slovenskem

Razstava sezone

Pred dnevi so v mestni galeriji v Ljubljani odprli razstavo ob stopetdesetletnici začetkov fotografije na Slovenskem. S tem se je začela zapolnjevati vrzel na tem področju proučevanja slovenske kulturne zgodovine.

Slovenija je znova na »tapeti«

Dobri poznavalci jugoslovanskih razmer so pričakovali in napovedovali, da bodo predlogi dopolnil k ustavi SR Slovenije povzročili v nekaterih delih države ostre reakcije in nasprotovanja. Le malo pa jih je pričakovalo, da bosta o teh predlogih tik pred sprejemom v slovenski skupščini spregovorili tudi najvišji državni in partijski vodstvi.

Predsedstvo Jugoslavije si je za preučitev predloga dopolnitev slovenske ustave vzelo kar dva dneva. Za njegove člane so sporna predvsem dopolnila, ki se nanašajo na omejevanje pristojnosti predsedstva SFRJ pri uporabi oboroženih sil v posameznih okoliščinah in na sprejemanje sklepov o izrednem stanju; na izpolnjevanje obveznosti za uresničevanje skupnih interesov in funkcij federacije; na dodatke v normativnem delu ustave Slovenije, ki naj bi bili v nasprotju s temeljnimi načeli in določili ustave SFRJ, to pa so določila o samoodločbi, odcepitvi in združevanju, vključno s postopkom uresničevanja; na enostransko oceno ogroženosti interesov SR Slovenije med postopkom izvrševanja sklepov organov federacije.

Prav gotovo je v naši republiki malo ljudi, ki bi predsedstvu države in partije odrekalo pristojnost za obravnavo predlogov teh dopolnil. Toda pri izbiri časa in načina obravnave se poraja vrsta vprašanj. Predvsem ni razumljivo, da sta obe zvezni vodstvi začeli obravnavati predlog dopolnil le nekaj dni pred sprejemanjem teh v slovenski skupščini. Tako se sam po sebi vsiljuje sklep, da gre za načrten pritisk na delegate slovenske skupščine. Naše mnenje pa še bolj potrjuje stavek iz sporočila predsedstva SFRJ, ki med drugim pravi: »Predsedstvo SFRJ zato izraža prepričanje, da bo skupščina SR Slovenije upoštevala ocene in stališča predsedstva SFRJ, in da bo v skladu z ustavno odgovornostjo socialističnih republik in socialističnih avtonomnih pokrajin za lasten razvoj in razvoj socialistične skupnosti kot celote zagotovila, da v sprejetih dopolnilih ne bo določil, ki bi bila v nasprotju z ustavo SFRJ.«

Prepričani smo, da je sporočilo zveznega državnega predsedstva povzročilo ravno nasproten učinek, kot pa so ga hoteli doseči njegovi sestavljavci v Beogradu. Tudi tisti delegati, ki so omahovali pri svoji odločitvi, kako glasovati, bodo zdaj, po sporočilu, glasovali za sprejem teh dopolnil.

Podobnega »dobrohotnega« sporočila pa je bilo deležno tudi vodstvo slovenskih komunistov. Strokovna služba CK ZKJ je namreč za torkovo sejo (19. septembra) pripravila gradivo, v katerem je zelo veliko političnih diskvalifikacij in obsodb na račun Slovenije. V sredo zjutraj, 20. septembra, ko nastaja ta zapis, še niso znana stališča zveznega partijskega vodstva.

Predsedstvo CK ZKS je to gradivo soglasno zavrnilo in poudarilo, da so slovenska stališča glede ustavnih dopolnil jasna, odločno pa jih podpirajo tudi slovenski komunisti. Poudarili so, da bi vsakršen poskus discipliniranja ZKS s stališči, ki bi bila drugačna od večinske volje slovenskega naroda, postavil ZKS v položaj, ki ga ta ne more sprejeti pod nobenimi pogoji.

Te dni so v Beogradu napovedani še nekateri drugi sestanki, na katerih bodo govorili o predlogu dopolnil k slovenski ustavi. Na njih se bo pritisk na slovenske delegate prav gotovo še stopnjeval.

Predlog dopolnil slovenski ustavi je povzročil burne reakcije tudi v sredstvih javnega obveščanja po drugih republikah, predvsem pa v Srbiji, kjer trdijo, da so v popolnem nasprotju z ustavo SFRJ, in da predstavljajo popuščanje separatističnim in protijugoslovanskim težnjam.

Toda jasno je treba povedati, da so bila in so sprejeta dopolnila srbske ustave veliko hujši udarec Titovi in avnojski Jugoslaviji ter ustavi iz leta 1974, kot pa so slovenska. Ampak ob sprejemanju srbskih dopolnil smo bili v Sloveniji tiho.

B. K.

Našim bralcem

Nam v uredništvu, ki že vrsto let iz tedna v teden rastemo s TV-15 in smo tako rekoč spojeni z njegovo dušo — ne samo tistih nekaj uric za pisarniško mizo — se je bilo težko odločiti za ta korak, za stavko. Težko nam je bilo zaradi vseh tistih naših bralcev, starejših in mlajših, ki nas vsak četrtek pričakujejo na vratih svojih domov, ki med našimi vrsticami iščejo sebe, svoj obraz, svoje prijatelje, čas, ki ga živimo, in še in še...

Zato smo odlašali in prepričevali sebe, da bo vendarle bolje, čeprav v to nihče od nas ni več verjel. Morda bo kdo vprašal — zakaj pa si niste poiskali druge službe? Zato, ker smo sem, v ta naš TV-15, po koščkih vlagali sebe in postali zelo sentimentalni. Kruha sedanjost, v kateri stroški življenja daleč presegajo tisto, čemur pravimo naše plače, pa nas je pahnila v stavko. Začasno smo jo, dragi naši bralci, prekinili, da bi vas v številkah, ki je pred vami, natančneje seznanili, kaj se sploh dogaja in kakšna so mišljenja. To si preberite na 2. in 3. strani.

Ali res ni izhoda za naš kolektiv? In — ali je to res korak pred samomorom?

Živa

B. K.

Ali ste že podpisali Temeljno listino Slovenije?

V dneh od 18. do 24. septembra poteka v naši republiki intenzivna akcija za podpisovanje Temeljne listine Slovenije. V slovenskih občinah bo to mogoče narediti na več načinov. Tako jo bodo lahko borci in drugi občani podpisali v svojih krajevnih skupnostih, temeljnih organizacijah združenega dela ali kje drugje. V nekaterih občinah pa bodo po domovih hodili aktivisti SZDL, jo predstavili in omogočili podpis. Kdor pa bo zamudil to priložnost, bo temeljno listino lahko podpisal tudi na nekaterih javnih prireditvah.

Listino bo mogoče sicer podpisati še tudi po 27. septembru, ko se bo o njej odločala Skupščina Slovenije. Podpisovanje bo trajalo do 31. decembra letos, ko naj bi ga zaključili.

Vse tiste, ki bi želeli listino podpisati, pa tega še niso storili, vabimo, da to storijo do 24. septembra.

V spomin na prenos ranjencev

Letos je minilo petinštirideset let, odkar so z letališča v Nadlesku začeli zavezniški odvažati z letali partizanske ranjence. V spomin na ta dogodek so v Loški dolini prejšnjo nedeljo pripravili letalski miting, v katerem je sodelovala letalska enota teritorialne obrambe Slovenije.

Poleg več tisoč ljudi so se spominske prireditve udeležili tudi borci 9. korpusa in drugih partizanskih enot. Vsi pa so prisrčno pozdravili pohodno enoto mladincev, ki je tri dni hodila od Cerknega prek Mačkovca nad Postojno do Loške doline in tako obujala spomine na avgust leta 1944, ko so enote devetega korpusa prenesle približno devetdeset ranjencev na letališče v Loški dolini.

O evakuaciji 608 ranjencev, z nadleškega letališča je

pripovedovala dr. Božena Ravnikar-Nataša, ki je vodila bazo, zbranim pa je spregovoril tudi Stane Oberstar, ki je poveljeval zavarovanju letališča.

Sekcija partizanskega zdravstva pa je obletnico obeležila s strokovnim seminarjem. V postojnskem zdravstvenem domu so namreč obravnavali ilegalno delo zobozdravstvenih delavcev v Sloveniji med letoma 1941 in 1945. Poleg tega pa so zbrani spregovorili tudi o organizaciji in delu partizanskega zobozdravstvenega kadra med NOB v Sloveniji.

Povejmo še, da so pripadniki letalske enote TO prikazali prenos ranjencev in njihov transport s helikopterjem ter vrsto drugih obrambnih večšin z letali.

Je mogoče, da bi ostali brez svojega časopisa?

Ob izhajanju našega časopisa TV-15 se – hkrati s celotno družbeno krizo – pojavlja vse več skoraj nepremostljivih problemov, tako da grozi celo njegovo prenehanje. Res je, da je naša generacija – kljub svoji trdoživosti – na odhodu, pa vendar?! Republiški odbor ZZB NOV Slovenije si prizadeva za nadaljnji obstoj časopisa, saj je edina možna redna zveza s članstvom, borci in vsemi, ki jih zanima današnji odnos družbe do naše bližnje preteklosti.

V teh prizadevanjih ne moremo in ne smemo ostati osamljeni. Tudi naročniki in bralci lahko storijo za svoj časopis kaj več, kot da ga le bolj ali manj vneto prebirajo in poravnavaajo doslej zelo skromno naročnino. Zato se obračamo na vas z namenom, da vam najprej pojasnimo sedanji položaj časopisa in predloge ukrepov, o katerih bo odločalo predsedstvo republiškega odbora, kot predstavnik borčevske organizacije in ustanovitelj časopisa, na svoji seji 22. septembra 1989. Hkrati bi vam radi nakazali možnosti za vaše sodelovanje in podporo.

Najhujši problem časopisa je njegov sedanjí finančni položaj, ki ga je v zadnjem času povzročilo zvišanje tiskarskih stroškov, papirja in drugih uslug za več kot 900 (devetsto!) odstotkov.

Posezimo nekoliko nazaj.

Časopis deluje v okviru Založbe Borec. Vse do konca julija letos so naročnine in družbene subvencije (skupaj z reklamami) pokrivala stroške časopisa v celoti, tudi osebne dohodke delavcev uredništva, režijo in drugo. Razmerje med naročnino in subvencijami je bilo še pred dvema letoma 70:30, kasneje pa, ker nismo zviševali naročnine sorazmerno z naraščanjem stroškov, se je to razmerje spremenilo na 50:50 in celo na 30:70. Vrednost oziroma delež naročnine je postajal vse manjši. S poviševanjem naročnine pa smo oklevali, da ne bi izgubljali naročnikov. S temi podatki hočemo poudariti, da je bila družbena pomoč (republiškega proračuna in SPIZ-a) časopisu TV-15 doslej kar izdatna. Zaradi grozljivih podražitev pa je v juliju in avgustu letos splahnela kar prek noči, čeprav je republiški proračun do predvidenega rebalansa konec septembra obveznosti v celoti izpolnil. Enako je bilo tudi

z naročnino, ki je bila vplačana julija in avgusta za tretje trimesečje. Za dve avgustovski in prvo septembrsko številko že ni bilo več kritja, krediti, ki jih je najela založba, pa so terjali visoke obresti in tako smo se znašli že za 220 milijonov din v izgubi.

Sekretariat predsedstva RO ZZB NOV Slovenije se je sestel 6. septembra, ker je bilo treba nemudoma določiti naročnino za 4. trimesečje in se dogovoriti še o drugih ukrepih za zagotovitev obstoja časopisa. Sekretariat je izkoristil pooblastilo predsedstva RO za določanje naročnine in jo je povišal na 80.000 din za zadnje trimesečje. Pripravil je predloge za ukrepe, potrebne za nadaljnje izhajanje časopisa, o katerih odloča predsedstvo RO. Poleg tega je takoj zaprosil za dodatne subvencije.

O sklepih seje sekretariata predsedstva RO je bilo naslednji dan, 7. septembra, seznanjeno tudi uredništvo časopisa. Direktor založbe, glavni in odgovorni urednik časopisa ter predsednica časopisnega sveta pa so bili na seji sekretariata prisotni in tako neposredno seznanjeni s sprejetimi sklepi in dolžnostmi. Uredništvo časopisa pa je naslednji dan, 8. septembra, obvestilo republiški odbor, da se je odločilo za stavko z zahtev po 100% povišanju osebnih dohodkov in vsakomesečno revalorizacijo za odstotek inflacije.

Osební dohodki delavcev v uredništvu (novinarjev in drugih) so se doslej usklajevali z osebnimi dohodki ostalih delavcev v Založbi Borec in znašajo sedaj od 3.456.000 do 7.000.000 din. Osnovni problem je v tem, da so osebni dohodki v uredništvu sestavni del osebnih dohodkov ostalih delavcev v Založbi.

Ti pa so mnogo manjši, kot če bi bili njihovi dohodki usklajeni s stališči družbenega dogovora o nagrajevanju delavcev v časopisno-informativni dejavnosti. Zato je uredništvo že dalj časa zahtevalo ureditev statusa novinarjev in drugih delavcev uredništva znotraj Založbe Borec oziroma osamosvojitve uredništva časopisa kot posebne delovne enote, kar pa so doslej preprečevale administrativne zapreke.

Na ponovni seji sekretariata – zaradi stavke – so bili 11. 9. zaključki oziroma

predlogi za predsedstvo RO še dopolnjeni. Predstavniki republiškega odbora (Polak, Božič, Svetina) so se 11. in 13. septembra dogovarjali s stavkajočimi; 13. septembra so v razgovoru sodelovali tudi predstavniki Sindikata delavcev papirne, grafične, založniške in časopisne informativne dejavnosti in direktor Založbe Borec.

Predsedstvo republiškega odbora predla-
ga naslednje ukrepe:

– Imenovana je bila posebna delovna skupina iz predstavnikov republiškega odbora, uredništva časopisa TV-15 in Založbe Borec, ki bo pripravila sanacijski program s konkretnimi predlogi za ureditev obstoječih razmer. V tem programu je treba predvideti racionalizacijo poslovanja, ureditev kadmrovskih zadev, morebitno zmanjšanje obsega izhajanja časopisa in tudi možnosti pridobitve izrednih sredstev.

– Sekretariat meni, da so zahteve po povečanju osebnih dohodkov in ureditvi statusa delavcev uradništva upravičene, zato je treba v sanacijskem programu predvideti tudi sredstva za povečanje osebnih dohodkov.

– Zalogba Borec bo v tem mesecu povišala osebne dohodke za 30% vsem svojim delavcem, vključno uredništvu TV-15. Preučuje tudi možnosti, da bi to povišanje znašalo še v septembru 40–50%. Stoodstotno povišanje osebnih dohodkov samo delavcem uredništva TV-15 pa znotraj Zalogbe Borec ni možno.

– Predvideti je treba ukrepe za izločitev TV-15 iz Založbe Borec in njegovo priključitev kot samostojne delovne enote k neki drugi novinarski ali družbeni organizaciji.

– Sekretariat predlaga, da bi bilo koristno razmisliti o ustanovitvi posebnega tiskovnega sklada, kjer bi se ob naši povečani aktivnosti zbirali prostovoljni prispevki posameznikov in organizacij.

– Časopisni svet je bil o nastalem položaju seznanjen s posebnim pismom. Treba pa je poudariti, da časopisni svet že vseskozi dobro pozna probleme uredništva in je v vsem svojem dosedanjem delovanju s predlogi, sugestijami itd. stalno podpiral težnje uredništva po ureditvi materialnih in kadrovskih vprašanj in si hkrati zavzeto prizadeval za aktualnejšo vsebino in obliko ča-

sopisa. Glede na to je popolnoma gotovo, da bo tudi v sedanjem trenutku podprl ukrepe, ki se pripravljajo.

Neposreden stik med borčevsko organizacijo in bralci je prav v tem težavnem obdobju zelo nujen, zato smo se s stavekajočimi sporazumeli, da stavko začasno prekinemo, da z izdajo pričujoče številke kot edino možnim komunikacijskim sredstvom posredujemo to informacijo vsem naročnikom in bralcem, ki imajo do nje vso pravico. Z začasno prekinitvijo stavke je treba tudi administrativno-tehnično omogočiti poravnavo naročnine za zadnje tromesečje in tudi s tem pridobiti pomemben del nujno potrebnih sredstev za sanacijo in nadaljnje izhajanje časopisa.

Vse naročnike prosimo, da se tako kot vselej do sedaj, tudi to pot čimprej odzovete. Zavedamo se, da bo površana naročnina za marsikoga občuten strošek, vendar zaupamo vaši zvestobi in navezanosti na časopisni zelo bi nam bilo žal, če bi se število naročnikov zaradi povečanja naročnine zmanjšalo.

V tem trenutku pa ne računamo samo na vašo materialno pomoč. Še vedno pričakujemo tudi vaše sodelovanje posameznikov – bralcev in tudi krajevnih ter občinskih organizacij ZZB NOV – v vsebinskem pogledu. Če bomo uspeli zagotoviti nadaljnji obstoj časopisa, naj bi bil vse bolj narejen po vaši meri, pa tudi zanimiv za širšo javnost. O tem je bilo govora že večkrat, pa je bilo vaše odzivanje vselej prešibko, naši ukrepi pa tudi premalo učinkoviti, prepočasni. O vsebini časopisa smo prejeli tudi zelo različna mnenja, včasih celo povsem nasprotujoča. Tudi zato ni prišlo v pisanju in urejanju časopisa do vidnejših sprememb in smo se še kar ravnali po načelu »za vsakega nekaj«.

Po vsem povedanem bo naša vsestranska skupna aktivnost v boju za naš časopis TV-15 nujna. Se bomo odločili zanjo?

Ob zaključku te naše informacije vas prosimo še za nekaj vaših konkretnih odgovorov na zastavljena vprašanja, ki smo jih zapisali v obliki priložene ankete. Bodite prepričani, da bodo vaši odgovori za nas in uredništvo zelo pomembni.

Naročnike TV-15 in borčevske organizacije prosimo, da bi s svojimi predlogi prispevali k ustalitvi gospodarskega položaja in zagotovitvi čim-večje skladnosti našega časopisa z željami in potrebami bralcev.

Predlagamo, da anketo najprej v celoti preberete, nato pa obkrožite odgovore, ki vam ustrezajo. Izpolnjeno anketo izrežite in jo izročite vaši borčevski organizaciji ali pošljite na uredništvo TV-15 Ljubljana, Miklošičeva 28.

1. Ali ste zadovoljni z vsebino časopisa

- a) da
b) ne

2. Navedite, kakšnih vsebin si želite več (obkrožite lahko več odgovorov):

- a) zgodovino pisja
- b) spominov
- c) aktualno političnih tem
- d) o mednarodnih dogajanjih
- e) znanstveno tehničnem napredku
- f) dogajanjih s področja kulture
- g) problemih borčevskih organizacij
- h) socialnem položaju borcev
- i) zdravstvenih vprašanjih
- j) razvedrilnih vsebin
- k) še kaj drugega – navedite kaj

3. Katero rubriko najprej preberete

navedite katero

4. Ali bi kaj črtali iz sedanje vsebine

- a) da
b) ne
c) če da, predlagajte kaj

5. Kakšno je vaše mnenje glede periodičnosti izhajanja časopisa

- a) naj ostane tednik
b) naj se spremeni v štirinajstdnevnik

6. Kakšno je vaše mnenje glede ustalitve gmotnega položaja časopisa

- a) ste pripravljeni plačati ustrezno višjo naročnino
b) ste pripravljeni plačevati prispevke v tiskovni sklad
c) drugi predlogi

7. Navedite še:

- spol:
 - a) ženska
 - b) moški
- starost (navedite letnico rojstva):
 - a) osnovna šola
 - b) srednja šola
 - c) višja, visoka šola
- kraj bivanja:
 - a) na vasi
 - b) v večjem mestu
 - c) v manjšem kraju

Za vaše odgovore se vam lepo zahvaljujemo.

Odločitev je bila težka

Leta in leta ste bili naročniki in bralci TV-15 navajeni, da ste vsak četrtek dobili, vsaj tako zatrujete v pisnih in telefonskih pogovorih, vaš časopis. Iz tedna v teden, od številke do številke smo se v uredništvu trudili, da bi pri oblikovanju časopisa upoštevali čim več vaših pobud, idej in želja. Verjetno vas bolj malo ve, da je pod časopisom podpisanih samo pet novinarjev. Dejansko smo samo štirje, saj dva naša kolega delata samo polovični delovni čas. Toda iz tega v uredništvu nismo delali prevelikega »pompa«, ampak smo delali naprej. Zadeve so se še bolj zapletle z odhodom odgovornega urednika v bolniški stalež, tako da od 19. januarja letos njegovo delo opravlja izmenično vsak teden, ob svojem rednem delu seveda, dva novinarja. Tudi pri tem smo bili v glavnem tihi in nismo postavljali nobenih pogojev. Verjeli smo namreč, da se bodo stvari uredile na vaše in naše zadovoljstvo. Vedno bolj pa so nas »žulili« naši osebni dohodki. Prišlo je namreč do očitnega nasprotja. Na eni strani so se naše obveznosti povečevale (povedati je namreč treba, da že nekaj let ni zasedeno delovno mesto novinarja, ker pač ni denarja, dalj časa pa smo tudi brez vodje uprave), osebni dohodki pa so bili realno vedno manjši.

Z vseh strani so nas razumeli in nam dajali moralno podporo, toda v isti sapi so nas prepričevali, da se ne da nič narediti.

Na vseh sejah uredništva v zadnjih treh letih – te so vsak četrtek, redno pa se jih udeležujeta tudi predsednica našega časopisnega sveta in glavni urednik – smo opozarjali na svoj materialni položaj. Vsa ta leta smo zaostajali za dohodki v drugih novinarskih hišah, toda ta zaostanek ni bil tako velik. Z letošnjim januarjem pa so se zadeve bistveno spremenile. Medtem ko so v drugih novinarskih hišah vsaj poskušali slediti inflaciji in usklajevati z njo osebne dohodke, smo v TV-15 ostali daleč zadaj. Ta trenutek imajo zaposleni v drugih časopisnih hišah tudi za 200 do 250 odstotkov večje osebne dohodke kot v našem uredništvu. Glede na sedanje stanje v naši družbi in v uredništvu lahko pričakujemo, da se bo do novega leta ta razlika še povečala.

Ko smo 8. septembra letos izvedeli za ukrepe, ki naj bi izboljšali naš materialni položaj, in ko smo se zaposleni pogovarjali med seboj, je postalo vse bolj jasno, da se s tem naši osebni dohodki ne bodo nič spremenili. Ukrepi so bili usmerjeni zgolj v to, da časopis preživi do konca leta. Takrat se je v nas nekaj prelomilo in odločili smo se za tisti skrajni korak, ki smo ga sicer velikokrat omenjali, vendar pa tega ni nihče jemal resno, to je stavko.

Naša zahteva je bila in je še vedno, da se naši osebni dohodki povečajo za 100 odstotkov, in da jih vsak mesec usklajujejo s stopnjo uradno priznane inflacije.

Morda se bodo komu zdele naše zahteve pretirane, toda v njihovo upravičenost se prepričajte sami. Delavka s tridesetimi leti delovne dobe, ki je na TV-15 od njegove ustanovitve, ima nekaj več kot 300 starih milijonov plače. Novinarji imamo približno 650 milijonov dinarjev. Dva kolega, ki imata stalno bivališče v Tolminu in Celju, imata osebni dohodek sicer nekoliko višji, a le zato, ker so prispevne stopnje v teh občinah nižje kot pa v ljubljanskih. Mislim, da komentar o teh številkah ni potreben.

Na prvem sestanku s predstavniki našega ustanovitelja Republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije je direktor založbe Borec, v okviru katere deluje tudi TV-15, povedal, da bodo septembrski osebni dohodki večji za 30 odstotkov in to naj bi deloma zadostilo tudi našim zahtevam. Toda v TV-15 še vedno vztrajamo na 100 odstotnem povečanju, ker je septembrsko povečanje »normalna« zadeva, saj je bila avgustovska inflacija večja od tega povečanja. Obljubil je tudi, da bodo v Založbi poiskali možnost, da bi OD povečali še za 10 do 20 odstotkov. To pa naj bi potem pomenilo, da bi se v septembru vsem delavcem v založbi Borec plače povečale za 40 do 50 odstotkov. Menimo, da tudi to ne bo zadostilo našim zahtevam, saj je takšno povečanje v drugih novinarskih hišah normalno, ne zmanjšuje pa našega zaostajanja v osebnih dohodkih za stanovskimi kolegi.

Tudi na drugem sestanku, ki je bil v sredo 13. septembra, nismo dobili jasnih zagotovil, da se bo stanje spremenilo. Kljub temu smo se odločili, da izdamo številko, ki je pred vami. Z njo naj bi vas – naše naročnike in bralce ter širšo javnost – seznanili z vzroki za našo stavko.

Ob tem pa še drobec. Vedno, ko smo se pogovarjali o izboljšanju našega materialnega položaja, so nam odgovarjali, da to znotraj založbe Borec ni mogoče. Zato smo že pred leti predlagali, naj bi se odcepili od te delovne organizacije, odgovor pa je bil, da naša zakonodaja tega ne omogoča. Zdaj pa na podlagi iste zakonodaje že tečejo postopki za odcepitev. Razlika je le v tem, da je takrat TV-15 posloval pozitivno, zdaj pa je v finančni izgubi, ki pa ni posledica naših osebnih dohodkov, temveč skoraj 1000 odstotnega povečanja cen v tiskarni, na PTT in drugje.

Naš ustanovitelj mora povedati, ali hoče imeti svoj časopis. Če ga hoče imeti, mora zagotoviti denarna sredstva s povečanimi dotacijami ali pa dovoliti uredništvu tržno obnašanje. Prav tako bo treba v najkrajšem času odgovoriti na vprašanje, kakšen bo status TV-15. Ali bo postal samostojen, kar je malo verjetno, ali pa naj bi postal sestavni del kakšne druge novinarske hiše. Morda pa obstaja še kakšna tretja ali četrta rešitev...

Bojan Kuntarič

Kaj so pisali in poročali o dogodkih na TV-15

Komentar Radia Ljubljana, ki ga je napisala Alenka Terlep

Delavci časopisa borcev NOB TV-15 so že v petek začeli s stavko zaradi nizkih osebnih dohodkov. Zahtevajo namreč 100% višje plače in nato usklajevanje z inflacijo. Včeraj so o položaju na TV-15 razpravljali na Društvu novinarjev Slovenije in ga ocenili kot »grozljiv«. Danes pa so skušali poiskati rešitev ustanovitelj časopisa ZZB Slovenije, Časopisni svet, Republiški odbor sindikata za delavce papirne, grafične, založniške in časopisno informativne dejavnosti, Založba Borec, v okrilju katere časopis izhaja, in seveda delavci TV-15. Pogajanja pa so bila (kot vedno v primeru stavk) precej zapletena.

Primer je običajen: na eni strani nizke ali bolje nikakršne plače – najnižja je bore tri milijone, najvišja sedem – na drugi strani pa dejstvo, da denarja za večje plače ni. Tako je sekretar borčevske organizacije Jože Božič, torej predstavnik ustanovitelja, povedal, da so naročnino že zvišali, vsa sredstva (dotacije in subvencije) pa so že izplačane. Novega denarja za plače tako ni mogoče dobiti, lahko pa se odločijo, da bo TV-15 izhajal le še kot 14-dnevnik ali pa ga ukinejo. Ali pa so morda možne racionalizacije pri samem časopisu? Novinarji so odgovorili, da ni denarja niti za beležnice.

Tako ustanovitelj časopisa, kot Časopisni svet in Založba Borec so delavcem TV-15 obljubili, da jim lahko zvišajo plače le za 30 odstotkov, toda izdati morajo naslednjo številko. S temi 30 odstotki pa stavkajoči niso zadovoljni.

Pri njihovem dvigovanju plač pa obstaja še ena zanka, namreč, ker TV-15 deluje v okrilju Založbe Borec – ta pa je že sama v hudih škripcih – se lahko plače dvignejo samo v celotni Založbi, nikakor pa ne samo na TV-15. Vsi pogajajoči so se strinjali, da se časopis odcepi od Založbe Borec, kar je sicer že dolgoletna želja delavcev časopisa, toda kdo jih bo potem vzel pod svoje okrilje, oziroma kje bodo izhajali potem, ostaja odprto.

No, edina točka, kjer so si prišli skupaj, je bila odcepitev od Založbe, drugače pa sta obe strani vlekli vsaka v svojo smer: ena stran je obljubljala 30 odstotno zvišanje in nekaj malega groženj, da bodo časopis ukinili. Predstavnik sindikata pa se je celo izkazal z besedami: Vaše stavke ne bomo podpirali, izdajte naslednjo številko, pojdite na delo, za pogajanja pa izberite stavkovni odbor. Druga stran, torej delavci, pa so v začetku menili: najprej denar, potem naprej. Vendar so se nato odločili razumneje: izdali bodo naslednjo številko in začasno prekinili stavko, dokler ne bo 22. septembra jasno, kakšna bo njihova prihodnost.

Podpora stanovske organizacije

Pismo Društva novinarjev SR Slovenije predsedniku RO ZZB NOV Slovenije Bojanu Polaku-Stjenki

Spoštovani tovariš predsednik!

Razmere, v katerih delajo in živijo slovenski novinarji, so večinoma nezadovoljive. Neustrezne so vlogi, ki jo novinarji opravljajo v naši družbi, niso v skladu z naporji, ki jih terja vestno izpolnjevanje novinarskega poklica. Osebni dohodki so diskriminatorški. Večini novinarjev ne omogočajo normalnega življenja in jih pehajo v življenjske stiske, v katerih so le s težavo kos nalogam, ki jih opravljajo, zavirajo pa tudi njihov osebni razvoj.

Člane upravnega odbora Društva novinarjev Slovenije je zato na seji 12. t. m. še posebej prizadelo obupano sporočilo kolektiva časopisa TV-15, ki ob najbolj bednih pogojih nagrajevanja, ob res nevzdržnem stanju, ni našlo več drugega izhoda kot stavko.

Člani UO DNS izražajo vso podporo in solidarnost kolektivu TV-15 in posebej apelirajo na ustanovitelja časopisa TV-15 RO ZZB NOV Slovenije, da takoj reši težko situacijo prizadetih.

S tovariškimi pozdravi!

Društvo novinarjev Slovenije

Mnenje člana Časopisnega sveta TV-15

Več kot upravičena stavka

Če so dandanes stavke že vsakdanji pojav in če je marsikje izgubljen pravi smisel, se kaj takega ne more reči za nedavno stavko zaposlenih v uredništvu TV-15 – glasilo ZZB NOV.

Vsi, ki smo pogloblje seznanjeni z nemogočimi, obžalovanja vrednimi delovnimi in organizacijsko kadrovskimi pogoji, predvsem pa z več kot mizernimi plačami (kar je prava sramota za ustanovitelja), v katerih životarijo delavci uredništva, se prav nič ne čudimo, da je do stavke prišlo. Bolj se je čuditi, da do nje ni prišlo že prej in kako ter zakaj zaposleni v uredništvu sploh še lahko vztrajajo na svojih delovnih mestih? Tudi po zadnjih zagotovilih RO ZZB NOV Slovenije (ustanovitelja TV-15), da jim bo povišal palce pogojno za 30%, če bo izšla številka glasila?! Več kot poniževalen sklep jasno zrcali podobo odnosov ne zgolj do uredniških delavcev, pač pa tudi do zvestih naročnikov in bralcev TV-15. To niso le borci in aktivisti NOB, marveč tudi številni mlajši ljudje in naši najmlajši, šolski otroci.

Bati se je namreč posledic svarila ustanovitelja, da ulegne glasilo TV-15 enostavno ukiniti, če ne pride do kompromisa z zaposlenimi v uredništvu?! In to vzlic edini pametni odločitvi, da se končno le odcepijo od mačehovske hiše Založbe Borec.

Bržčas ni potrebno posebej poudarjati, da je za marsikatero borce naše glasilo edini vir informacij: in čtivo, i se mu ne bodo kar tako hoteli odreči in dovoliti, da jim ga vzamejo! Za večino bralcev je TV-15 za zdaj tako rekoč zadnja možnost za pisne izmenjave mnenj in izkušenj, za dobivanje sprotnih obvestil in napotil o možnostih in pravicah upravičencev s področja socialnih, zdravstvenih in drugih zakonov ter predpisov; rednih obvestil o srečanjih in proslavah, obvestil o umrlih soborcih itd. Posebej velja opozoriti na izjemno dokumentarno zgodovinski pomen zapisov in spominov preživelih prič, udeležencev NOB, ki jih nespre-

menjene v izvirniku objavlja le še TV-15, s čimer ogromno prispeva k slovenskemu in jugoslovanskemu zgodovinopisju, hkrati pa tudi prenaša izročila NOB na mlade rodove. Prezreti ne gre tudi mladinske strani s prispevki šolajočih se mladine, ki jo današnji neprijazni časi in okoliščine vse bolj oddaljujejo od objektivnih ocen in podatkov naše preteklosti iz obdobja NOB. Če k temu dodamo še v zadnjem času izredno kvalitetne avtorske uvodnike in politične komentarje uredništva, komisarja Simeta in drugih razmišljujočih sodelavcev, ki vse bolj vzbujajo zanimanje širše javnosti, res ni kaj več dodati v prid odločni zahtevi, da TV-15 še naprej nemoteno izhaja in izpolnjuje svoje neprecenljivo poslanstvo, kot še edini tovrstni časopis v Sloveniji. Zat pa je potrebno zagotoviti tudi vse (normalne) pogoje delavcem uredništva in jih pošteno nagraditi, tako kot pri drugih časopisnih hišah!

Ob tem se je treba vprašati, kako je sploh mogoče, da je cena TV-15 za en izvod le borih (in smešnih) 2000 din, ko že sleherni regijski časopis, dosti manjšega obsega in z zagotavljenimi dotacijami, stane najmanj osem tisočakov?!

O vsem, na kar so opozorili tudi stavkajoči iz uredništva TV-15, bi kazalo čimprej spregovoriti ne le na predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije, pač pa tudi na Tiskovnem svetu pri predsedstvu RK SZDL Slovenije in na Kulturni skupnosti Slovenije, od koder vseskozi veliko priteka denar za mnoge časopise, periodiko in revije; tudi za takšne, ki so namenjeni, lahko bi rekli, zanemarljivem številu in izbranem krogu bralcev.

Borci, aktivisti NOB in drugi bralci se zategadelj enodušno strinjajo z zahtevami stavkajočih, ker se z njimi vred z vso pravico potegujejo za svoje glasilo. Teh pa je v Sloveniji vendarle še nekaj deset tisoč, mar ne?

Jošt Rolc

Kako smo stavkali

Morda se bralec počuti zaradi vse pogostejšega poročanja o stavkah že kar malce trdočen. Morda pa je za tiste, ki so že »dali skozi« svoj delovni vek, to celo nekaj nezasišane, saj v njihovem delovnem obdobju v novi Jugoslaviji še pomislili niso, da bi se takole postavljali v bran, pa če jim je šlo še tako za nohte.

Verjemite, da nas je kljub temu, da moramo profesionalno v teh časih pogosto poročati o stavkah in težkih razmerah v podjetjih, naša lastna stavka, ne dosti drugače kot vas, dragi bralci, presenetila. To že, odločili smo se zanj zavestno, ker čisto preprosto s temi plačami ne moremo več preživeti; kako nenavado pa nam je bilo v tednu, ko nismo pripravljali številke, vam lahko komaj opišemo. Šele tedaj se je izkazalo, da je dosti hujša kazen za delovnega človeka, če brezdelno ždi, kakor pa, če kreativno dela, če je v teku, sredi dogajanja, sredi pisanja – četudi napornega in nikoli z uredniškimi urami odmerjenega »od-do«. Takrat se je šele izkazalo, kakšen delež dejanskega zavzema »služba« v našem življenju in kako neizbežno se takšna sprememba zrcali tudi v tistem delu, ki je »rezerviran« za dom in družino.

Seveda so se ob tej naši stavki pokazale še nekatere stvari, ki se najbrž v večji ali manjši meri kažejo tudi ob drugih stavkah, pa nanje vsaj doslej, ko nas ni neposredno prizadevalo, nismo bili tako tenkočutno pozorni. Sem sodi cel splet početje – od formalnosti pa do dejanske vloge in funkcioniranja sindikata, mejnih pregovarjanj na robu med pritrjevalnim razumevanjem in medvrstičnimi grožnjami pa tudi poduk, ki je za današnji dan in stanje v naši družbi še posebno pomemben: da namreč nihče ni tako zelo nenadomestljiv, da ga ne bi mogli pogrešati...

B. Ž. J.

Kaj lahko pričakujemo?

Če se politični tokovi v Jugoslaviji v naslednjih mesecih ne bi zaostriji bolj, kot smo v zadnjih dveh letih že navajeni, bi se dalo sorazmerno pregledno predvideti, kaj se bo dogajalo na slovenski politični sceni. Zanesljivo je, da bo dogajanje v jeseni 1989 pravi trening za volilni spopad v naslednjem letu. Se pred njim je seveda treba pripraviti igrisce – in že tu se utegnejo pokazati razlike v tem, kako ga tekmeči želijo videti urejenega. Vsi so seveda za spremembo volilne zakonodaje, ki naj bi zagotovila vsaj teoretične enakopravne možnosti vsem tekmečem. Čeprav je jasno, da povsem enakopravnih ne bo: obstoječa struktura je dokaj dobro zasidrana v vseh upravnih institucijah pa tudi v gospodarstvu. Prihajajoča alternativa pa ni obremenjena s starimi grehi, zato bo seveda poskušala to kar najbolje vnovčiti.

Kakšne so možnosti posameznih skupin in kako utegnejo nastopati v volilnih pripravih in v boju?

Zveza komunistov Slovenije: zanjo utegne biti usodna morebitna Kučanova dokončna odločitev, da na čelo organizacije ne kandidira več. Ne glede na to, da je skupina mladih prenoviteljev v Centralnem komiteju sorazmerno močna, bo alternativa poskušala dokazati, da Partija brez Kučana ne pomeni nič, da v njej prevla-

dujejo boljševisistični koncepti, in da se bo grobo bojevala za oblastni monopol. Ne glede na končne izide pa nastop zveze komunistov v novi politični konkurenci za organizacijo samo ne pomeni le izziva, ampak tudi notranjo utrditev na novih, gibkejših osnovah.

Socialistična zveza: Če prav razumemo nastop podpredsednika SZDL Viktorja Žaklja v Celju, vse bolj prodira zamisel o zvezi socialistov. Drugače rečeno: Socialistična zveza bo na prizorišče stopila kot zveza – ali, da se ne sprenevedamo – kot stranka v boju za oblast. Seveda to pomeni, da se mora, če bo tako, odpovedati vlogi dežnika nad drugimi organizacijami in zvezami – to pa pomeni tudi konec proračunskega financiranja organizacije.

Vendar pa dvomim, da ima taká, nova vloga Socialistične zveze že večinsko podporo v vodstvu organizacije (čeprav bi jo ravnanje alternativ utegnulo tudi sicer v prihodnosti prisiliti vanjo).

Alternativne organizacije in gibanja so sicer po sestavi in hotenjih precej heterogena, vendar jih združuje prepričanje, da imajo za zgodovinsko nalogo zrušiti dosedanja oblastni monopol. Kljub prejšnjim sporom so se uspeli zediniti okoli skupne zahteve po spremembi

volilnega sistema in oblikovanju takega modela, ki bi dal čimbolj enakopravne možnosti vsem tekmečem. Združeni nastop alternative je mogoče pričakovati tudi v primeru, da se republiška skupščina odloči za to, da zbor občin postane splošno pristojni zbor. Alternativa se namreč zaveda, da razdrobljena v občinah nima veliko možnosti pri volitvah v splošno pristojen zbor (po eden ali dva delegata iz vsake občine), saj so občinski lobbyji še vedno premočni. Sicer pa je zamisel o enotni alternativni Demokratični listi, kakršno predlaga Slovenska demokratična zveza, precej utopična, saj želijo tudi posamezne organizacije vedeti, koliko »tehtajo« v slovenski javnosti in so načeloma pripravljene sprejemati koalicije šele potem, ko bodo volilni rezultati znani. Jasno pa mora biti, da bo volilni rezultat – še posebej, če alternativna koalicija pobere volilno zmago – prav v njej moral narediti pravo razdejanje, saj bo del organizacij, ki bodo dobile pičle volilne rezultate, preprosto odrinjen s politične mize.

Seveda je ponujena podoba očiščena dogajanja na jugoslovanski ravni – ta pa utegnejo takšno neobremenjeno shemo temeljito spremeniti. Ze prodor »utrjevalcev moči federacije« na bližnjih kongresih lahko usodno spremeni slovensko javno mnenje. Prav tako lahko občutek ogroženosti utrdi obstoječo vodilno skupino – saj si ljudje v nevarnosti ne drznejo eksperimentirati. Ampak to je že druga zgodba.

Gojko Bervar

Zasramovana različnost

Letošnjo politično jesen – ki naj bi bila po vseh napovedih, starih nekaj mesecev – zelo, zelo vroča, sta napovedala in zaznamovala dva problemska sklopa: eden se je odvijal v partijskih vrstah in se sukal v glavnem okrog prenovitve ZKS in ZKJ, drugi pa okrog ustavnih sprememb, predvsem v SR Sloveniji in SR Srbiji.

Glede na to bi lahko dejali, da se ta jugoslovanska jesen pravzaprav bistveno ne loči od letošnje pomladi ali poletja. Problem je bolj v tem, da o istih problemih razpravljamo in razmišljamo v politično še bolj pregretem ozračju (ob poskusih srbske politike in inteligence, da bi kosovski scenarij uveljavili na Hrvaškem, postopoma pa tudi v Sloveniji), pa tudi v tem, da vse dejanske in namišljene reforme federacije potekajo v obdobju še bolj zaostrenega socialnega nemira (v katerem se odgovorni bolj trudijo, da bi stavkajoče in vse bolj lačne delavce umirili, kot pa da bi jim (po)nudili realne možnosti za njihovo socialno stabiliziranje in preživetje).

Prva jesenska seja CK ZKS je zato bolj po sili razmer, kot

pa z namenom, da bi bistveno pripomogla k premoščanju inflatornih in nezavidljivih socialnih razmer, načela vprašanja o tekočih gospodarskih gibanjih. Marsikomu je res »zastal dih« ob nič kaj spodbudnih besedah predsednika izvršnega sveta, da bo tudi v prihodnjih mesecih v delovanju gospodarstva glavni problem zagotavljanje primerne ravni denarnih sredstev, saj se bomo še naprej srečevali z visoko inflacijo, z motnjami v poslovanju in z restriktivno denarno-kreditno politiko.

Toda osrednje vprašanje, kako ob odpravljanju inflacije, ki je strokovni in gospodarski problem, doseči tudi politično soglasje v Sloveniji in Jugoslaviji, je še vedno odprto. Po sklepih seje CK ZKS naj bi osnovne organizacije ZK povsod, kjer tega še niso storile, dale pobudo za izdelavo realne slike gospodarskih razmer in spodbujale znanje in ustvarjalnost. Toda ne gre pozabiti še kako aktualne razprave Stojana Kokosarja, ki je poudaril, da obsojamo poskuse najvišjih državnih organov, tudi predsedstva CK ZKJ, da bi še naprej uve-

ljavljali preživele protiinflacijske programe, šok terapije in načela dogovorne ekonomije.

Ali bo politična volja, da bi nadaljevali z reformami in se še bolj spopadali z inflacijo, dovolj močna, bo pokazal čas, dejstvo, pa je, da je člane na zadnjem plenumu bolj vznemirjalo vprašanje ponujene (in kasneje tudi sprejete) Popitovega izstopa iz CK ZKS. Sedaj je manj pomembno, kakšni so bili resnični vzroki, ki so narekovali večletnemu partijskemu voditelju, da je pisal sedanjemu vodstvu ZKS (se je težko sprijaznil z upokojitvijo in (pre)nizko pokojnino, se je želel maščevati sedanjemu vodstvu ZKS za neupoštevanje njegovih sugestij pri uravnavanju partijske politike in strategije, ali pa je resnično prepričan, da je to vodstvo s svojo prenovitvijo krenilo po napačni poti?) Bolj pomembno je, da je CK ZKS dostojanstveno sprejel in obravnaval njegovo pismo, pa naj bodo nekatere misli izrečene na njegov račun še tako ostre in morda preveč »osebne«. Popit bi se kot nekdanji in še sedanjí zagovornik monistič-

ne politike ZK (tudi če se še tako sklicuje na demokracijo), samoupravnih socialističnih gospodarskih odnosov (ob tem, da priznava lastniški in politični pluralizem) in »človeka kot avtentičnega subjekta politike« (čeprav čuti, da se mora še vedno sklicevati na delavski razred in partijsko bazo kot v svojih »avtoritarnih časih«), moral vendar zavedati, da bodo njegove pripombe kaj hitro postale del političnega marketinga, v katerem lahko potegnejo tudi krajši konec. To se je navsezadnje zgodilo, toda bolj pomembno je, da se je zgodilo nekaj drugega: Popit je imel vsaj možnost, da je lahko javno izrazil svoje mnenje in ga javno tudi zagovarjal. Stotine razočaranih, užaljenih in tudi ponižanih »navadnih« članov ZK ni imelo takšne prilike in časti. Njihove pripombe na račun družbe in ZK so bile preslišane, ali pa so obležale v birokratskih partijskih predalih.

To se dandanes dogaja tudi članom najvišjega partijskega vodstva v državi. Dr. Zdravko Grebo je kot razlog za svoj odhod iz CK ZKJ navajal zelo obtožujoče ocene na račun tega telesa: o »pristajanju na nacionalizem kot našo usodo«, o »treniranju državljan-

ske vojne«, o »centralnem komiteju kot glavnem dezintegrirajočem dejavniku v državi.« Vendar je vodstvo CK ZKJ vse očitke molče poslušalo in vztrajalo pri tem, da Grebo svoj odstop prekliče. Potemtakem zvezno partijsko vodstvo nima več tolikšne moči, da bi realsocialistično zavrnilo očitke svojega člana oziroma ga kako drugače onemogočilo, hkrati pa ni moglo skriti svojega strahu pred direktnim soočanjem s konkretnimi problemi. Spomnimo se še, kako se je predsedstvo CK ZKJ na zadnji seji trudilo, da bi čimprej zaključilo razpravo o mednarodnih odnosih in kako sta predsedstvo seje in plenum komajda dovolila, da Celestin Sardelić prekine hrvaški molk in spregovori o svojih očitkih na račun vojvodinskega vodstva.

Če je »zadeva Popit« zasenčila slovenski cekajevski pogovor in dogovor o gospodarskih gibanjih, pa je pogovor na zveznem CK o mednarodnih odnosih potisnil v ozadje smeri statutarne spremembe v ZKJ. Slovenskemu CK se je tak »metodološki postopek« navsezadnje izplačal, zvezni pa si je pri obeh obravnavanih vprašanjih nakopal še večje težave. Z zamolčevanjem in zavlačevan-

njem najbolj odprtih vprašanih mednarodnih odnosov je CK ZKJ zagotovo zavrl tudi uveljavljanje temeljnih načel prenovitve ZK in s tem zakonitega (statutarne) delovanja ZK, ki naj med drugim temelji tudi na spoštovanju različnih, torej tudi manjšinskih mnenj in stališč. Zadovoljil se je s posplošenimi, v znanem birokratskem slogu zapisanimi sklepi in stališči o mednarodnih odnosih, v zvezi s statutarnimi spremembami je sprejel kompromis (do kongresa naj ne bi izpeljali radikalnejših sprememb), vztrajali naj bi potemtakem pri »enotni ZKJ« in »enotno izoblikovanih izhodiščih za preobrazbo družbe in zveze komunistov.« Ob takšnem, kar se da monolitnem uravnavanju težav ne v jugoslovanski družbi ne v zvezi komunistov ne bo svobodne in demokratične pravice sleherne republike, vsakega naroda in posameznika do različnosti. In ker je ZK še vedno partija na oblasti, smo se lahko s takšnim uravnavanjem problemov srečali tudi pri uveljavljanju novih ustavnih sprememb: predsedstvo SFRJ je lahko mirno vzelo v pretres slovenska ustavna dopolnila in jih obsodilo.

Jelena Gačša

Razplet ali zaplet v hrvaški politiki

Zakaj je prvi spregovoril Celestin Sardelić, tvorec sintagme, da »Hrvaška ne molči, vendar ne povzroča hrupa«?

Celestin Sardelić, član predsedstva CK ZKH, spada med nosilce tkim. demokratične opcije v hrvaški politiki. Pod tem imenom se razume partijsko predsedstvo te republike, vodstva drugih družbenopolitičnih organizacij, sabora in predsedstva republike. Vendar gre za dokaj šibko »frakcijo«, ki ima kajpak največ podpore na terenu, med prebivalci in začuda v dalmatinskih političnih strukturah, ki so se v prejšnjem mandatnem obdobju uvrstile na prvo mesto dogmatskih sil sosednje republike. Celestin Sardelić je v prejšnjem letu tudi prvi spregovoril o t. i. »hrvaškem molku«. Spotiko je zavrnil s pripombo, da Hrvaška ne molči, vendar v tedaj že zavrelem kotlu jugoslovanske stvarnosti resnično ne povzroča hrupa. In Celestin Sardelić je bil prvi, ki se je kot gost 26. seje CK ZKJ tako rekoč ugriznil v jezik in spregovoril o šovinističnih napadih na Hrvaško, posebej pa o sporočilu predsedstva PK ZK Vojvodina (8. september 1989), ki je brez primere v zgodovini ZKJ in KPJ. Vojvodinsko partijsko vodstvo obravnava CK ZK Hrvaške kot nekakšno svojo, lokalno organizacijo, hkrati pa se je umestilo med tiste šovinistične izpade v združeni Srbiji (z Vojvodino in Kosovom), katerih poglobilni cilj je »kosovizirati Hrvaško« (stališče predsedstva CK ZKH).

Odmevi na Sardelićevo razpravo v jugoslovanskem tisku so v skladu z današnjimi nemogočimi razmerami – od popolne diskvalifikacije (predvsem v Srbiji), do pohval na Hrvaškem in v Sloveniji. Vendar pa tako eni kot drugi niso odkrili pravega ozadja, ki so se mu najbolj približali v dveh najsever-

nejših republikah. Res je, da naj bi njegovo posredovanje na zveznem cekaju pomenilo nekakšen uvod v razplet v hrvaški politiki, četudi prav ta politika v zadnjih dneh skuša dokazati, da je popolnoma enotna. Toda, zakaj je Cele, kot Sardelić na Hrvaškem kličejo, izbral prav govornico zveznega cekaja?

Po dogodkih ob proslavi 600. obletnice kosovske bitke v kninski krajini so tudi na Hrvaškem dogmatske sile dobile krila. Pravosodna oblast, v katero se tako po izjavah uradne politike kot delavcev v pravosodnih organih Hrvaška politika ne vmešava, je skupaj z organi pregona reagirala z represijo. Ob tem pa je počasi plahnelo navdušenje za politični pluralizem in na nedavni zaprti seji predsedstva CK ZK Hrvaške je bil izid glasovanja za kakršenkoli politični pluralizem porazen. Sardelićeva skupina je presodila, da je napočil zadnji čas, da zajezi pohod v preobleki »boljševiško-stalinistične« partije in je tako rekoč vrgla rokavico, ki so jo najprej pobrali v Dalmaciji. Tamkajšnji občani in politiki so do petkovega sporočila predsedstva CK ZK Hrvaške javno dali podporo Sardeliću in grajali druge Hrvaške politike, ki se »gredo« navzven nojevske politike. Tako menijo primer za Stanka Stojčevića, predsednika predsedstva CK ZK Hrvaške, ki je s svojim posredovanjem po Sardelićevo razpravi tako rekoč blokiral pogovor o bistvu spora v Jugoslaviji. Zdej pravijo, da bo četrtkov plenum CK ZK Hrvaške (21. septembra) obšel razločke v političnem vodstvu Hrvaške, in da bo ost kritike usmerjena v epicenter »protibirokratske revolucije« oziroma tkim. Miloševićeve politike.

Kakorkoli že se bodo zadeve v Hrvaški politiki v naslednjih dneh razpletale ali pa morda zapletale, pa je treba videti še eno plat Celestovega »razbitja« hrvaškega molka. Sever in jug Hrvaške tako rekoč tekmuje v pripravih na republiški partijski kongres, kjer se bo odločalo tudi o tem, kdo bo naslednik Stanka Stojčevića. Pri tem prav Zagreb igra na karto sedanjega člana CK ZKJ Iva Družića, že prej omenjeni jug pa predlaga za novega partijskega predsednika Ivica Račana, člana predsedstva CK ZKJ. Predlog zagrebških komunistov je močno omajan tudi zategadelj, ker so v MK ZKH Zagreba predlagali, da se Stanko Stojčević preseli iz Zagreba v Beograd, v zvezno partijsko predsedstvo. Celestin Sardelić pa je prav sestavni del skupine okoli Račana, ki ga podpira tudi hrvaška inteligenca. Slednja je po kninskih dogodkih, to je po 9. juliju, tako rekoč izrinjena s političnega prizorišča, čeprav ji nihče ni zamašil ust. A njena opozorila bore malo zaležejo, posebej tista, ki zdajšnje politično vodstvo Hrvaške primerjajo s tistim pred »jogurtovo revolucijo« v Novem Sadu in Vojvodini, ki se je preveč zanašalo na zdrav razum in argumente v razpravah o naši politični in gospodarski stvarnosti.

Zgledi, kam vse to pelje, so dokaj sveži, hkrati pa tudi posledice zmage »protibirokratske revolucije« v določenih okoljih. Da pa je za spremembo Jugoslavije po unitarističnih receptih Hrvaška nadvse pomembna, dokazujejo dogodki v zgodovini Jugoslavije od leta 1918 do današnjih dni. To pa je tudi poglobilni vzrok vsesplošnega zanimanja za Hrvaško, nekakšnega (ne)upravičenega strahu demokratičnih sil v Jugoslaviji za njeno usodo, ki seže do srbsko-hrvaške pogodbe pred petdesetimi leti in kompromisov novejšega datuma.

Peter Potočnik

Krizne točke vzhodnega sistema

Ce je moral sovjetski državni in partijski voditelj Mihail Gorbačov odpovedati obisk na Japonskem, ker ima polne roke dela s »politično nestabilnostjo« v državi, in če so znova preložili tolikokrat napovedani plenem CK KPSZ o mednarodnih odnosih v SZ, potem je upravičeno vprašanje ali bo SZ razpadla in kaj bo z Gorbačovom?

Plenum odlagajo zaradi tega, ker je zelo težko sestaviti dokumente, ki bi bili pomemben korak naprej pri zboljšanju mednarodnih odnosov v SZ. Vodstvo se boji možnosti, da bi se plenum spremenil v spopad predstavnikov posameznih republik, da bi namesto o skupnem življenju, začeli prepričati o tem, kdo je bil prvi... Predlagati novo formulo za srečnejše življenje vseh narodnosti, ki živijo v mejah SZ, je zelo težko, lepih besed pa imajo vsi že brez tega čez glavo.

Kavkaz – sod smodnika?

Nekaj pa je pri tem nespornega: nacionalizem in sovražstva ni ustvarila perestrojka in tudi ne glasnost. Že prej je bilo v SZ dovolj nestrpnosti, vendar o tem niso govorili ali pisali. Če so molčali, še ni rečeno, da so bile pravilne ocene Leonida Brežnjeva in njegovih sodelavcev, ki so pogosto ponavljali, da je narodno vprašanje v SZ rešeno za vse čase. Kakšen je bil ta vrt ljubezni med narodi, se je pokazalo takoj, ko so stvari izbruhnile na plan.

Vrsto let je prevladovalo prepričanje, da so baltske republike najslabša točka v veliki sovjetski politični zgradbi, to je, da ima prav tam separatizem najgloblje korenine. Čas je pokazal, da temu ni tako. Tamkajšnji separatisti so prvi glasno in javno povedali, kaj hočejo in že dobili tudi prvi odgovor na svoje zahteve; vendar je položaj veliko bolj zapleten in hujši, ko gre za Kavkaz. Razvoj spora med Armenci in Azerbajdžanci je pokazal, da je Kavkaz v narodnostnem pogledu pravo potresno področje. Tam živi veliko narodov s stariimi, »zgodovinsko nerazčiščenimi računi.« Mnogi narodi v SZ zdaj doživljajo svojo puberteto. Namesto razcveta kulture, znanosti in športa doživljajo vse več mednarodnih spopadov in krvavih obračunov.

Vsak poskus etničnega čiščenja katerekoli sovjetske republike avtomatsko vodi v prelivanje krvi, kajti prebivalstvo je usodno pomešano. Narodnostno je najbolj pestra Gruzija. Ima 5 milijonov in 300 tisoč prebivalcev. Skoraj 69% jih je Gruzincev, 9% Armencev, 7,5% je Rusov, 5,1% je Azerbajdžancev, nekaj pa še Osetinov in Abhazcev. Vsak od teh narodov ima svojo kulturo in govori svoj jezik. Nihče tudi ne skriva, da je v Gruziji že dolgo prisotna skrajna verska nestrpnost. Gruzinci so kristjani, ki so se v svoji zgodovini pogosto vojskovali s Turki. To je zapustilo globoke sledove tudi v tradicionalni nestrpnosti do muslimanskega življa. Muslimanov pa je v Gruziji 15% vsega prebivalstva.

Azerbajdžan in Armenija se krvavo bojujeta zaradi Nagorne Karabaha, Armenci, ki so živeli v sosednjem Azerbajdžanu, množično bežijo v Armenijo in obratno! O odnosih v baltskih republikah je bilo že veliko napisano, nato pa se je odprla nova rana – Moldavija, kjer živi nekaj

nad štiri milijone ljudi. 64% jih je Moldavcev, drugi pa so Ukrajinci, Rusi, Gauzi, Bolgari in Judje.

Lakota glavni nasprotnik

Vse, kar se zdaj dogaja, ne gre na roko šefu države Gorbačov. Vendar, po mnenju strokovnjakov za ta vprašanja, nimajo prav tisti, ki trdijo, da so Gorbačov, kot najvišjemu voditelju v SZ, dnevi šteti. Kljub nakopičenim težavam mu ljudje verjamejo. V primerjavi z Nikito Hruščovom ima Gorbačov poleg tega dobre odnose z vojsko in varnostno službo (KGB). Tistega, ki ima v SZ ob sebi vojaški vrh in KGB, poleg tega pa še uživa naklonjenost ljudstva, je v SZ težko odstaviti. Poleg tega ni danes v sovjetskem partijskem in državnem vrhu nikogar, ki bi bil vsaj približno tako močan, kakor je Gorbačov.

V prid mu je tudi dejstvo, da je pravočasno umaknil vojsko iz Afganistana, da zmanjšuje raketno oborožitev in odpira meje, zaradi česar uživa popularnost tudi na Zahodu. Nobenega dvoma ni, da so tudi v zahodnem svetu zainteresirani za to, da Gorbačov ostane na oblasti. Nekaj pa je le potrebno: če ne bodo hitreje reševali vsakodnevnih problemov, in če bo vedno več sovjetskih državljanov živelo na robu lakote, se bo počasi osipala tudi podpora očetu perestrojke v SZ. Usoda Gorbačova in vsega sedanjega vodstva je odvisna od tega, ali mu bo uspelo ustaviti ogorčene mednarodne spopade v državi in ponovno oživiti sovjetsko gospodarstvo. V sedanjem težavnem položaju se razraščajo pripovedi o tem, kdo se je komu povzpel na hrbet. Vse dotlej, dokler bo prisoten močan občutek, da nek narod izkorišča drugega, se bodo vrstili tako spori in spopadi kakor tudi želje, da bi ustvarili svojo državo, v kateri bo vse veliko boljše.

Razpad »vzhodnega imperija«

Nekatere ljudi na svetu tudi zanima, kaj bo z geopolitičnim ravnotežjem, ki je kolikor toliko zagotavljalo mir v minulih 40 letih. V mislih imajo namreč pojav, ko se je več kot deset tisoč vzhodnonemških državljanov izognilo berlinskemu zidu in preko Madžarske pobegnili na Zahod, predvsem pa v obljubljeno deželo ZR Nemčiji.

Večina javnih glasil na Zahodu ne skriva svojega navdušenja, ker je del Nemcev tako spretno obšel berlinski zid, kot so na začetku 2. svetovne vojne obšli Maginotovo linijo. Pa tudi zato, ker po njihovem mnenju razpada »Vzhodni imperij« in sistem, na katerega se je opiral. Uradni predstavniki DR Nemčije dolžijo Bonn, da je kriv za ta množični pobeg in tako v države centralne in srednje Evrope znova prinese hladno vojno, oživil revanšizem in pooteptal ključno listino Helsinške konfere-

ce. V Bonnu za vse to odgovarjajo, da ne gre več za hladno vojno, temveč za kameno dobo, s čimer brez dvoma mislijo na politične razmere v DR Nemčiji.

Super sili sta v glavnem tiho, občasno je čutiti posamezno živčno reakcijo kakšnega višjega državnika, kot na primer izjava Ligačeva v Berlinu, s katero je obsodil bonnsko politiko ali pa izjava ameriškega veleposlanika Waltersa v ZR Nemčiji, ob katero so se spotaknili celo Francozi. Walters je namreč dejal, da »obstoje dve nemških državni normalna stvar, in da se ZDA zavzemajo za njuno čimprejšnjo združitev.«

Pravijo torej, da imperij razpada, ponavljajo pa tudi, da njegov nosilni člen SZ ni kaj prida načet. Kako se torej kaže obnašati v očitno novem obdobju premikov v Centralni in Vzhodni Evropi, ko pa je vse negotovo, ko imperij, ki so ga obsodili na propad, še ni rekel svoje zadnje besede, in ko je očitno, da ima še vedno dovolj oči za vrnitev udarca? Ali se vmešavati, tako, kakor ameriški veleposlanik, ali pa se pripraviti na miren in stabilen prehod iz »imperialnega obdobja«

Simbolična zamenjava domovine: Begunec iz DR Nemčije je po prihodu na zahodno stran svojeročno »preregistriral« svoje vozilo. Samo dve črki je prečrtal in že je bil drugje.

evropskih odnosov, delitev oziroma konfrontacije v drugo fazo Helsinkov: vojaški detant, popolno neodvisnost in enakopravnost vseh držav naše celine?

To je pomembno tudi za Jugoslavijo, ko je veliko vložila v vse procese detanta in vse dosežke Helsinkov. Medtem ko Moskva v glavnem molči – to pa iz povsem razumljivih razlogov – preseneča neambicioznost oziroma nepripravljenost Zahoda, da bi se na pravi način spoprijel z realnostjo in nevarnostjo novega obdobja v evropskem dogajanju. Ameriški predsednik George Bush še vedno ni določil datuma sestanka s sovjetskim voditeljem Gorbačovom. Politika, katere bistvo je v stavku: »naj se Gorbačov kar kuha v lastnem loncu«, pa utegne drago veljati celo sam politični Zahod. Kaj bi se zgodilo, če bi nek-

do v Moskvi – ni treba, da bi bil to Gorbačov – ocenil, da vse tisto, kar se dogaja v SZ (tudi kot posledica perestrojke) že ogroža strateške interese SZ? Kaj potem, če bi reagirali po že znanih metodah z uporabo sile? Če SZ ni reagirala tako, ko je poljski in madžarski »primer« pretresel zavezništvo, še ne pomeni, da ne bo reagirala, če se bo zamajal položaj DR Nemčije v tem zavezništvu. Kaj lahko bi se izkazalo, da Moskvi ni toliko do varšavskega sporazuma, kakor do stabilne DR Nemčije – kot osnove geopolitične stabilnosti v Evropi.

V takšnem spletu okoliščin ima tudi »madžarska zveza« samo omejen radij pa naj bo za Zahod še tako zanimiva in privlačna. Prej ali kasneje bo prekinjena, vsekakor pa tisti trenutek, ko bo Berlin odvezel svojim državljanom možnost, da bi še potovali na Madžarsko ali pa takrat, ko bo režim v DR Nemčiji spoznal neizogibnost lastne perestrojke.

Ocenjevalci sprememb na Poljskem, tistih sprememb, ki se obetajo z novo vlado, katere premier ni član poljske partije, so prepričani, da je premier Tadeusz Mazowiecki prijetno presenetil vse, ki so upali v napredek političnih odnosov na Poljskem. Pravijo, da nastopa »post-komunistično obdobje«, v katerem bosta velikega pomena pred-

more pričakovati podpore večine poljskega prebivalstva. Niso odveč svarila nestrpnim Poljakom, da v katastrofalnem gospodarskem položaju, v kakršnem je zdaj Poljska, nobena vlada in noben premier ne moreta delati čudežev. Če je Mazowiecki v takšnem položaju prevzel krmilo vlade, pravijo ti krogi, je treba v tem videti dokaz, da se zaveda, kakšna odgovornost je pred njim. Glavna nevarnost mu grozi od »trmoglavih komunistov«, kakršen je menda predsednik državnega sindikata OPZZ Alfred Miodowicz. Že takoj na začetku je zagrozil s stankami.

Ni manjša uganka niso novemu poljskemu premierju tudi stališča zahodnih sosedov. V intervjuju za glasilo poljskih komunistov »Polityka« je predsednik državnega sveta DR Nemčije Erich Honecker dejal, da njegova država z veliko pozornostjo spremlja težaven boj poljskih komunistov pri obrambi socializma. Tisti poljski sosedje, ki živijo bolj na zahodu, pa predvsem oprezajo in čakajo s svojimi »darili« – za katere je Lech Walensa izjavil, da morajo biti takojšnja, če nečajo, da se bo Poljska pogreznila – dokler v Varšavi ne bo na oblasti noben »komunist« več. To pa je že nevarna igra z nekaterimi elementi poljske samostojnosti.

Počutijo se vsaj svobodne

Čas pritiska! Direktor šolskega centra Bursa Anadolu Lisesi je bil vse do teh dni zelo zaskrbljen, kajti v Turčiji se je 18. septembra začelo šolsko leto. Učilnice njegove šole v starem osmanskem glavnem mestu Bursi so prenapolnjene, vendar ne z otroki, temveč z 20.000 turki, ki so pribežali iz Bolgarije in se neselili po šolah, ker se niso hoteli ukloniti raznarodovalni politiki. Do 35 ljudi je bilo v vsaki učilnici dokler se ob začetku šolskega leta ni začelo njihovo preseljevanje v turistične kraje ob Črnem morju.

Begunci po šolah so veljali za privilegirance, kajti druge so naselili v šotore v okolici mesta ali pa v tovarniške hale brez sanitarnih naprav. Več kakor 31.000 Bolgarov turškega rodu se je do konca avgusta preselilo v Turčijo ko je Ankara znova uvedla vizume za Bolgare in s tem praktično zaprla mejo. Preseljeni Turki se ne pritožujejo toliko zaradi slabih razmer, v katerih so zdaj prisiljeni živeti, kakor zaradi ravnodušnosti turških oblasti. Počutijo se prevarane, saj niso dobili nič od tistega, kar jim je obljubljal turški radio. Večinoma ne najdejo nobene zaposlitve in živijo kot berači. V Burso je pribežalo 140 zdravnikov iz Bolgarije, pa ni za nobenega dela v ambulah ali bolnišnicah, kjer bi lahko pokazali, kaj znajo.

Nekaj tisoč beguncev je že obrnilo hrbet Turčiji, večina pa jih bo ostala. Pravijo, da se počutijo vsaj svobodne. »Nihče mi ne prepoveduje odhajati v mošejo ali brati turškega časopisa,« je govoril eden od beguncev. Enako razmišlja tistih 550.000 Turkov, ki so ostali v Bolgariji. Po izjavah uradnikov v Ankari bi raje danes kakor jutri prestopili bolgarsko-turško mejo in se naselili v Turčiji. Sofija ne kaže nikakršne prizadetosti, čeprav Bolgarija iz-

gublja skoraj desetino svojega prebivalstva.

Učenje demokracije

Sovjetski politik, voditelj »sovjetske opozicije« Boris Jelcin se je med tem časom v ZDA »učil demokracije«. Predsednik George Bush mu je naklonil samo 16 minut svojega časa, iz česar opazovalci sklepajo, da Bela hiša ni bila pripravljena na njegov obisk, sprejeti pa ga je morala, če ni hotela škodovati sicer dobrim sovjetsko-ameriškim odnosom, še posebno pa odnosom z Mihailom Gorbačovom. Jelcin se je zavezal, da bi ZDA podprle perestrojko v SZ in predložil seznam desetih tem, o katerih naj bi obe strani razpravljali. Za kakšne teme gre, ni povedal.

Kakšen šolar je Boris Jelcin in koliko od tega, kar se je naučil v ZDA, bo prenešeno v sovjetsko politično prakso, je odvisno od številnih dejavnikov. Mi smo nekoliko bolj oddaljeni od Moskve, kot je na primer Madžarska in imamo svoje poglede na obseg demokratske prakse v paketu, s katerim mejimo. Prej omenjena »madžarska zveza« ima zato aktualen pomen tudi za nas v Jugoslaviji. Najprej zaradi ukinitve »železne zaveze« z Avstrijo, kar so Madžari spremenili v spektakel in blago, ki ga je mogoče prodajati, nato pa zaradi odpiranja meja za vzhodnonemške begunce, kar prav gotovo ni samo humanitarno vprašanje, temveč akcija, ki ima zanje globlji politični pomen. Prisluhniti pa velja tudi madžarski pobudi o demilitarizaciji mejnega pasu z Jugoslavijo in Avstrijo.

Demilitarizacija obmejnega pasu

Madžarska ni več le sosednja socialistična država, članica varšavskega sporazuma, s katero imamo prijateljske, čeprav ne preveč razvite odnose. Njeno novo vodstvo, ki ga še vedno vodi reformistično krilo v partiji, ima precejšnje mednarodne ambicije. Vse bolj se ozira na zahodno stran, pa čeprav s tem tvega zaostritev odnosov z nekaterimi sosedi. Na sploh pa velja, da je imela Budimpešta že po tradiciji vedno slabše odnose s sosedi, kakor pa na primer z Nemci, s katerimi Madžarki nimajo neposredne meje.

Madžarska pobuda o demilitarizaciji obmejnega pasu je vredna pozornosti, saj pricha med drugim o želji, da bi odpravili ali pa vsaj oslabili neko zgodovinsko dediščino, ki je bila pogosto naperjena proti naši državi.

Jugoslavija bo pozdravila ne le umik sovjetskih vojaških enot iz Madžarske, saj tam neposredno ogrožajo našo državo, temveč tudi morebitno enostransko vojaško dezangaziranje Madžarske v skupnem obmejnem pasu. To še toliko prej, ker naša država nikoli in z nobeno potezo ni izzvala koncentracije madžarskih ali sovjetskih čet v sosednji državi. Vse drugo je samo vprašanje časa in nadaljnjih sprememb tudi v sami Madžarski, saj še niso končane, najnovejša dogajanja v madžarski partiji pa tudi dokazujejo, da proces sprememb in dopolnjevanje političnega razvoja na Madžarskem še ne bo zaključen v neposredni prihodnosti.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Čosićevo darilo italijanskim iredentistom

Srbski pisatelj, akademik Dobrica Ćosić ima Tita že dolgo v želodcu in ga že daljša predstavlja kot Hrvata, ki je po nalogu Kominterne škodoval Srbiji, kjerkoli je le mogel. Pri svoji »detitoizaciji« pa ne pozna prav nobene mere; očitno se močno zaveda, da ga bodo pri tem njegovem delu branili srbski književniki, Srbska akademija znanosti in umetnosti (SANU), katere član je, Srbska pravoslavna cerkev, ker ji ne neho in ob vsaki priložnosti kadi s kadilnico in ne nazadnje tudi vodilna srbska skupina, ki se ne distancira od njegovih razdiralnih izjav.

Neumorni apostol srbskega pravoslavja Dobrica Ćosić je spet razburkal javnost, še zlasti hrvaško, z izjavo italijanskemu časniku *Il Tempo*. Neutrudni borec za pravice srbskega naroda je med drugim izjavil, da je Hrvaška še zelo navezana na Tita; da je steber

Nadvse zanimivo pa je, da so močno podobno kot danes Ćosić že veliko pred njim govorili duče italijanskega fašizma Benito Mussolini, italijanski imperialisti po prvi svetovni vojni in nenazadnje tudi pesnik-pustolovec D'Annunzio, ki je 12. septembra 1919 s svojimi »arditi« zasedel Reko.

Sicer pa Ćosić lahko še danes brez posebnega napreznaj najde po vseh predelih Jugoslavije, ki so jih aprila 1941 zasedli italijanski fašisti, sledove dvatisočletne rimske kulture in civilizacije. Obišče naj le malo bolj odročne vasi, kjer bo našel obtožujoče razvaline hiš, da pobitih prebivalcev sploh ne omenim...

Se nekaj besed, kako je Tito odvezl Italijanom Istro in Zadar in ju dal Hrvatoma.

Tito je o tem spregovoril tudi na zgodovinskem drugem zasedanju AVNOJ-a: »Eden najlepših uspehov naše vstaje, uspeh velikega zgodovinskega pomena je osvoboditev Istre in Slovenskega primorja po kapitulaciji Italije. Dvajsetletno suženjstvo slovenskega in hrvaškega ljudstva navzlic vsem naporom fašistov ni moglo odvzeti našim zaslužnje-

menje topov in radostno odjeknila v naših srcih. Še popolnejše je bilo naše veselje, ko je bil odlok o priključitvi potrjen na 2. zasedanju AVNOJ. S tem je dobil zakonito veljavo. Primorska Slovenija je postala del nove, federativne, demokratične Jugoslavije. Našo svobodo in nedotakljivost naših meja nam jamčijo vsi narodi Jugoslavije. Izpolnjen je bil naš daljnji sen, uresničeni cilji, za katere so se borili naši najboljši sinovi!«

Tito je prav pred 45 leti na Visu izgovoril zgodovinske besede, ki še danes povsem veljajo, ne glede na to, kar pravi srbski akademik Dobrica Ćosić: »Tujega nočemo, svojega ne damo!«

Ker pa je Tito za Ćosića in njegove somišljenike le in zgolj Hrvat, je Ćosić s svojo izjavo »Il Tempo« skušal »detitoizirati« tudi Titove zgodovinske besede na Visu...

Zanimivo je primerjati izjave in njihove posledice Dobrice Ćosića in Azema Vllasija, najbolj znanega jugoslovanskega zapornika. Ćosiću ni v Srbiji doslej nihče skrivil lasu. Veliko manj sreče pa ima Vllasi, ki je javno zagovarjal še veljavno ustavo SFRJ 1974, za kar je obtožen kar kontrarevolucije. Za ta delikt pa je zagrožena najmanjša kazen deset let zapor, najhujša pa pelje kar na vislice. Zato je po mojih merilih SR Srbija zelo čudna pravna država...

Željko na glavicu pa je povsem zadel Ivan Fumić, republiški sekretar za pravosodje in upravo SR Hrvaške: »Nastop Dobrice Ćosića in še zlasti njegov intervju v časopisu *Il Tempo* dokazuje vso raznolikost uveljavljanja predpisov v Jugoslaviji. Kar je takrat izjavil, bi imeli v vsaki državi za veleizdajo in povsod bi se zganili organi pregona, kar pa se pri nas doslej še ni zgodilo. Nasprotno, s svojim rovarjenjem še naprej zastruplja ljudi in zlasti mednarodne odnose, pri tem početu pa žal ni sam. Tudi ta primer potrjuje moje trditve, da nimamo niti enotnega pravnega sistema niti enotnega ravnanja pravosodnih in drugih organov, to pa vpliva na enotnost in prihodnost Jugoslavije.«

In kako sodijo o Ćosićevi izjavi naši Italijani? Italijanski pisatelj Alessandro Damiani, član Društva književnikov Hrvaške in skupine 88, je o tem spregovoril v italijanski štiri na razširjeni seji predsedstva Društva književnikov Hrvaške. Rekel je, da je italijanska narodnost v Jugoslaviji ne strinja z izjavami Dobrice Ćosića v rimskem tedniku *Il Tempo*, ki je bil sprva usmerjen profašistično, zdaj pa skrajno desno...

Spet kanonada z Avale

Strategi srbskega generalštaba so v Belem gradu spet pritisnili na gumb in z Avale se je začela prava kanonada iz vseh razpoložljivih topov in havbic različnih kalibrov. Cilj je bila tudi tokrat Slovenija, razlog tokratne kanonade pa amandmaji k slovenski ustavi.

Srbski generalštab je namreč politično in ne strokovno-ustavnopravno ocenil, da bi bila s sprejemom amandma-

jev k slovenski ustavi »porušena konsistentnost ustavnopravnega sistema SFRJ,« in da bi »lahko ustavne spremembe imele negativne posledice za funkcioniranje federacije in zagotavljanje enotnosti jugoslovanskega trga in integritete SFRJ.«

Predstavniki srbskega generalštaba v predsedstvu SFRJ so zato zahtevali, da predsedstvo SFRJ nemudoma obravnava delovno besedilo predlaganih amandmajev k ustavi SR Slovenije.

Čas je že, da bi pristojni v Belem gradu končno le spoznali, da tokrat Slovenija ne bo popustila pred pritiski, ker je odločno in enotno odklonila srbske ocene o domnevni spornosti in kar neustavnosti šestih amandmajev k slovenski ustavi (pravica do samoodločbe, ekonomska suverenost, izredno stanje, jezik itd.).

Srbski generalštab bi ob tem rad spomnil, da pri nas še vedno veljajo Cankarjeve besede »Narod si bo pisal sam!«, ki so bile tudi napisane z velikimi črkami nad odrom Sokolskega doma v Kočevju prve dni oktobra 1943, ko je tam zasedal Zbor odposlancev slovenskega naroda!

Kar pa zadeva Slovence pripisano težnjo za vzpostavitve jugoslovanske konfederacije, pa je zadel v črno legendarni partizanski poveljnik Koča Popović: »Trditve in insinuacije, ki jih je moč srečati v naši javnosti in časopisju, češ da je naša država na poti konfederacije, so popolnoma nesmiselna. Za konfederacijo je nujen pogoj neprimerljivo višja demokratičnost in civilizacijska raven. Glede na naš položaj pa smo veliko bližje razpadu in razsulu.«

Menim, da si je Koča Popović s to izjavo spet prislužil novo črno piko srbskega generalštaba...

Črtanje ničel

Denominacija dinarja pri divjajoči inflaciji bi povzročila le ogromne stroške in kratkotrajni učinek, meni guverner Narodne banke Jugoslavi-

je Dušan Vlatković. Če bi se za ta ukrep odločili kmalu, se bi že čez nekaj mesecev učinek črtanja dveh ali treh ničel izničil, če ne bi odstranili vzrokov inflacije.

Tisti, ki se zavzemajo za denominacijo, ne vidijo bistvo problema. S to tehnično-ekonomsko »kozmetično« operacijo ne moremo vplivati na obrzdanje inflacije. Šele ko bo ta zares začela upadati, bo Narodna banka Jugoslavije pravočasno opozorila pristojne in predvsem skupščino SFRJ, ki o tem odloča, naj se izreče za denominacijo, meni guverner Narodne banke Jugoslavije.

Isto resnico je povedal, vendar veliko bolj grobo, tudi Julio Estaban, namestnik argentinskega finančnega ministra, ki ima tudi hude težave z domačo inflacijo:

»Denominacija denarja, pusto črtanje ničel, ki je tako, kot bi si kurba odstranila običajno grozno šminko. Šminke res ni več, toda kurba ostane kurba!«

Besede in dejanja

Novo »mladočrnogorsko« vodstvo, ki je prevzelo krmilo oblasti od »starih, protiljudskih birokratov«, kljub vsej svoji novi razvojni filozofiji še nima na razpolago konkretnega razvojnega programa, še manj pa denarja, da bi nasitilo lačne množice proletarcev.

Ob tem je dr. Ljubiša Stanković, član predsedstva SR Črne gore dejal: »Za to državo je sramotno, da se je po tolikem času znašla pred kotli za lačne. Zdej, ko smo že prišli tja, kamor nikoli nismo hoteli priti, moramo resnici pogledati v oči: ljudje dobesedno stradajo.«

Treba jim je pomagati, čeprav s temi nesrečnimi kotli, dokler ne bomo ustvarili razmer za zdravo gospodarstvo. Ideoloških predsodkov, ki bi preprečevali sedanji obstoj kotlov, ne bi smelo biti. Prav zaradi tega bi morali postaviti obratno vprašanje, namreč,

zakaj smo do kotlov prišli in kdo nas je do njih pripeljal.

Ob tem žalostnem dejanju pa človeku zastane dah, ko sliši, da je črnogorska mladinska delegacija, ki je v sklopu jugoslovanske odšla na pariško srečanje mladih z vsega sveta, bila dobro založena z devizami, tako, da si je lahko po mili volji izmišljala, kaj si bo privoščila. Seveda so ob tem pozabili na črnogorske kotle, ki so vendar namenjeni le proletarskim množicam.

Za primerjavo naj povem, da so slovenski mladinski delegaciji potne stroške tega potovanja pokrila podjetja-sponzorji, medtem ko so hrano in vse priboljške plačevali vsak iz svojega žepa...

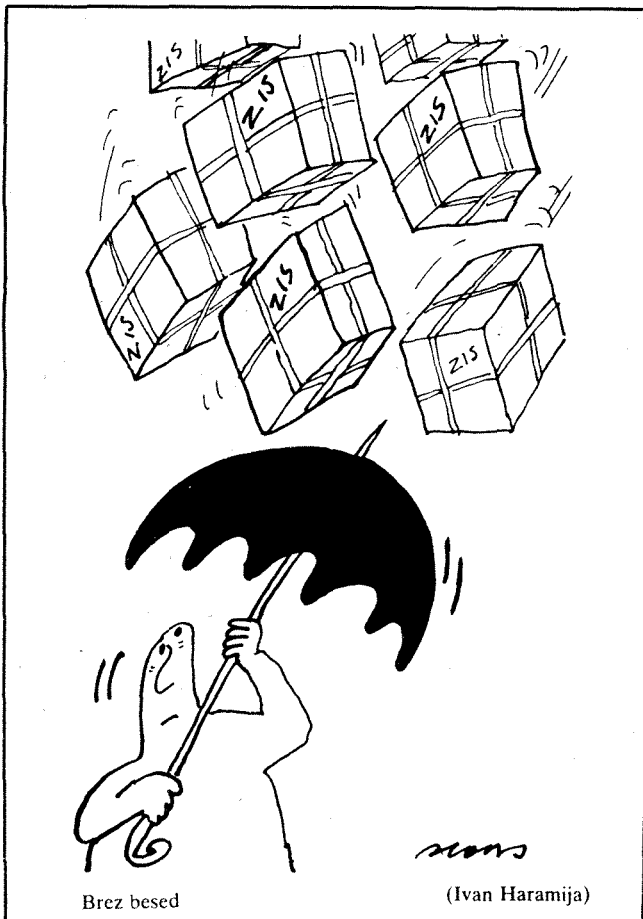
Cvetka iz neuvrščenih logov

V želji, da bi jugoslovanskim televizijskim gledalcem predstavili nekatere manj znane članice gibanja neuvrščenih, ki so prihitele v Beli grad, se je urednik novosadske televizije Laslo Tot srečal z Donaldom Kalpokasom, zunanjim ministrom Vanuatua, otoške države, zgubljene sredi Pacifika. Včasih je bila to britanska kolonija Novi Hebridi.

Laslo Tot je zunanjemu ministru prijateljske države med drugim ponudil izmenjavo televizijskih programov med obema neuvrščenima državama in našo pomoč pri izobraževanju vanuatujskih televizijskih kadrov. Minister Kalpokas je pozdravil pobudo šarmantnega novosadskega TV urednika in nato mirno dodal:

»Vse, kar ste mi povedali, mi je zelo všeč, z veseljem bi sodelovali pri vaših načrtih, a obstaja le ena mala težavica – Vanuatu še nima televizije...«

Vaš Sime

Brez besed

(Ivan Haramija)

titoizma zato, ker je maršal Tito največja osebnost v zgodovini Hrvaške. Tito jim je dal – Hrvatoma namreč – Istro in izgnal Italijane, katerim je odvzel tudi Zadar.

Dobrica Ćosić je nadaljeval: »Nesreča je, ker so Italijani odšli. Zaradi kulture in civilizacije. Ker je Italija dejavnik velike civilizacije, ki smo jo na ta način izgubili. To je bila velika škoda.«

Mimogrede: da je bila jugoslovanska javnost seznanjena z gornjimi šokantnimi izjavami Ćosića gre zasloga ljubljanskemu Delu, ne pa – kar bi bilo pričakovati – dopisništvu Tanjuga v Rimu ali celo naši tamkajšnji ambasadi.

Tako se je Ćosić, ki sebe proglasa za demokrata, socialist in pisatelja humanistične in moralistične usmeritve, naenkrat znašel na isti valovni dolžini z okorelimi italijanskimi iredentisti, ki še vedno – toda brezuspešno – hlepijo po Slovenskem primorju, Istri in Dalmaciji z otoki vred.

nim bratom njihovega nacionalnega značaja in oslabil njihovih teženj po enotnosti z ostalimi narodi Jugoslavije.

Ker Ćosićeve besede smiselno veljajo tudi za Slovensko primorje, čeprav ga Ćosić ni omenil, naj navedem besede primorskega pisatelja Franceta Bevka v članku Da bo svobodna vsaka ped naše zemlje, ki ga je objavil Primorski dnevnik, glasilo Osvobodilne fronte za Primorsko in Gorenjsko, 16. septembra 1944 na prvi strani:

»Lani, dne 16. septembra, je Plenum Osvobodilne fronte slovenskega naroda izdal odlok, s katerim je bilo Slovensko primorje za vedno priključeno k Združenji Sloveniji. To je bilo v nepozabnih dneh po zlomu Italije, ko so v naših vaseh po dolgih letih zopet vihrale slovenske zastave, ko je slovenska mladina v bojih pri Gorici prejela prvi ognjeni krst za svobodo. Novica o priključitvi je prevpila gr-

Odmev

Prosim, ne tako

Ob članku Lepo je bilo v Bohinjski Bistrici, ki je bil objavljen v 34. številki TV-15

Prizadevni in požrtvovalni J(ože) Č(urin) že vrsto let poroča o raznih srečanjih borcev. Tudi o takih dogodkih, kot so težavni pohodi na Triglav. In tako je poročal tudi o lepem srečanju borcev Jeseniško-bohinjskega odreda pod zgoraj omenjenim naslovom. Lepo in pohvalno, zlasti še, ker je Čurin skromen človek, ki nikoli ne potiska v ospredje sebe. To resnico poudarjam zato, da mu z nadaljevanjem ne bi zmanjševal volje za poročanja tudi v prihodnje. Saj ne bi bilo nič posebnega, a zaradi resnosti zgodovinskih dejstev (s katerimi se zadnja leta ukvarjam) moram zapisati nekaj pripomb na naslednji stavek:

»... Odred (namreč JBO) je bil ena od prvih enot narodnoosvobodilne vojne, ustanovljenih na območju radovljiške občine...«

Žal se v tem stavku skriva nepoznavanje in toliko obrnjene resnice, da je potrebno to temeljito razčistiti in postaviti v zgodovinske okvire, ki so že dolgo znani. S tem JBO ne bo oškodovan pri zaslugah, če pa tega ne bi popravili, bi zgodovina in vse žrtve, ki so

padle pred ustanovitvijo JBO, utrpela preveliko škodo. Torej:

– Ne le, da JBO ni bil ustanovljen kot ena prvih enot NOV v radovljiški občini, temveč v okviru razvoja in potreb celo zadnja na Gorenjskem. Zakaj, tu ne bi opisoval, saj je to razvidno iz njegove kronike, ki jo je napisal Mile Pavlin (str. 52–58).

– Območje radovljiške občine je nasprotno območje, kjer so bile med prvimi že 1941. leta ustanovljene znamenite partizanske enote:

– 29. julija Jelovška ali četa Ilije Gregoriča na Jelovici

– 5. avgusta Cankarjev batalon (prav tako Jelovica)

– 15. decembra Prešernov bataljon na Pokljuki (čeprav le za 2 dni)

1942 – 14. julija Pokljuški ali 2. bataljon Gorenjskega odreda

1943 – v maju 1. bataljon GO – Jelovski (v zahodnem delu Jelovice)

– v aprilu Udarni vod GO na Pokljuki

– v juliju minerski vod Triglav na Pokljuki.

Pa še kaj bi se našlo!

Jeseniško-bohinjski odred pa je bil osnovan 30. avgusta 1944.

Iz tega je torej razvidno, da je potreben popravek, dasiravno vem, da dopisnik s tistim stavkom ni hotel prizadeti zgodovinskih dejstev.

Ivan Jan

Celo zgodovinarji se sprašujejo:

»Kam postaviti najhujšo vojno v zgodovini človeštva?«

Tudi tridnevno posvetovanje okoli 70 zgodovinarjev z vsega sveta v Zahodnem Berlinu, ki so se ga udeležili celo japonski zgodovinarji, je potrdilo, da je bila vojna, ki se je začela 1. septembra 1939 z nemškim napadom na Poljsko, resnično Hitlerjeva vojna. Nenavaden fenomen je dejstvo, da je v moderni industrijski družbi, kar je Evropa leta 1939 prav gotovo bila, lahko en sam človek, Adolf Hitler uspel sprožiti oborožen spopad, ki se je zaradi nenehnega širjenja spremenil v splošno svetovno vojno.

Jeseni leta 1938 sta Francija in Velika Britanija v Münchnu podpisali sporazum, ki je Nemčiji prepuščal strateško pomembna mejna območja na Češkoslovaškem. S tem sta opustili branik, ki sta ga sami pomagali postavljati v srednji Evropi. Prepričani sta bili, da s tem popuščanjem nacističnemu diktatorju pomagata ohranjati mir v Evropi.

Ob koncu leta 1937 je bilo že mogoče ugotoviti, da tretji rajh kljub vsem na zunaj tako sijajnim uspehom drsi v finančno in gospodarsko stisko. Poskus, da bi Nemčijo rešili težav, v katerih je bilo svetovno gospodarstvo in jo spremenil v avtarkično enoto, kar je bil tudi cilj prvega štiriletnega načrta, sprejetega leta 1936, je bil zaradi surovinske revščine Nemčije in majhne prehranjevalne baze sicer gosto naseljene države prava groteska. Pospešeno oboroževanje je izčrpalo državno gospodarstvo in njegove rezerve.

Finančni čarovnik Hjalmar Schacht je že pravočasno skočil z nacističnega vlaka. Januarja 1939 je poslal Hitlerju neolepšan memorandum in mu v njem sporočil, da kot predsednik Reichsbanke ne bo podpisal posojila v znesku 100 milijonov mark, ker Reichsbank nima več denarja.

Na začetku leta 1939 ni bilo več nikakršnega dvoma, da je tretji rajh na vrhuncu svoje zunanje in notranje moči finančno bankrotiral.

Poslabšanje gospodarskega položaja je že jeseni leta 1937 prisililo Hitlerja, da je zaostрил svojo zunanjo politiko in začel racionalizirati najpomembnejše življenjske potrebe ter nadomeščati nekatere izdelke z manj vrednimi ponaredki. Upal je, da bo s tem preprečil tudi inflacijo.

Petega novembra 1937 je Hitler v državni pisarni sprejel ožji krog sodelavcev in jih seznanil s svojimi prihodnjimi političnimi načrti. Navočil so bili zunanji minister Konstantin von Neurath, minister za vojsko Werner von Blomberg, vrhovni poveljnik treh rodov oboroženih sil, Hitlerjev vojaški pribočnik in še nekateri. O pogovoru so vodili zapisnik.

Hitler je jasno povedal, da je država v krizi, in da ji grozi velika nevarnost. Nevarnost katastrofe raste vzporedno z naraščanjem prebivalstva, to naraščanje pa je vlada pospeševala še iz vojaških razlogov. Zniževati življenjsko raven in racionalizirati prehrano za daljše obdobje je bilo v državi, kjer so že sicer vsi živeli približno enako slabo, nemogoče. Ker se je zaradi odpravljenih brezposelnosti kupna moč prebivalstva precej povečala, je bilo mogoče izpeljati le majhne popravke v kmetijski proizvodnji. Hitler je dejal: »Naš gospodarski

položaj je zaradi vseh vpeljanih omejitev tak, da lahko vzdržimo le še nekaj let.«

Kot sredstvo proti temu je Hitler že leta 1937 predlagal recept, po katerem bi notranjepolitične težave premagali z zunanjepolitičnimi pustolovčinami, z roparsko vojno, ki bi odpravila pomanjkanje hrane. Kot najbližji cilj je omenil zasedbo Avstrije in Češkoslovaške, ki ju je treba brez pamišljanja vključiti v rajh. Pomembno je, da Hitler na posvetovanju v državni pisarni ni v zvezi s tem niti enkrat omenil osvoboditve zaslužjenih Nemcev, s čimer je pozneje tako vneto opravičeval tisto, kar se je zgodilo z Avstrijo in Češkoslovaško. Naštevaj je izključno vojaško – strateške in gospodarske motive.

Toda pri svojih poslušalcih Hitler ni vzbudil navdušenja. Pomisleke so imeli zlasti Neurath, Blomberg in poveljnik kopenske vojske Werner von Fritsch. Svarili so pred nadaljnjimi zunanjepolitičnimi izpadmi, ker bi kaj lahko zapletli Nemčijo v globalen spor, na katerega ni niti vojaško niti gospodarsko pripravljena.

Ta, tako imenovani Hossbachov zapisnik je bil leta 1945 in 1946 na nürnberskih procesih proti nacističnim vojnim zločincem ključni dokument obtožbe. Potrjeval je tezo o zaroti in pripravljanju napadalne vojne. Zdej zgodovinarji že nekaj časa poskušajo zmanjšati pomen tega dokumenta in pomen pogovora o državni pisarni 5. novembra 1937. Na berlinskem posvetovanju niso sprejeli nikakršnih odločilnih sklepov, vsekakor pa so postavili izhodišča. Trije, ki so na sestanku ugovarjali Hitlerju, so bili nekaj tednov pozneje odstavljani s svojih položajev, delno pod precej samovoljnimi in nedokazanimi obtožbami. Nadomestile so jih ubogljive osebnosti, kot so bili Joachim

von Ribbentrop, domisljaj ignorant, Walther von Brauchitsch in drugi.

Hitler je postal vojni minister in vrhovni poveljnik Wehrmachta ter začel izvajati svoje načrte. Marca 1938 je Wehrmacht vkorakal v Avstrijo. Hitlerjevo domovino. Država je postala del tretjega rajha. S Češkoslovaško ni šlo tako gladko, saj sta Francija in Velika Britanija svarili Hit-

Nemcev, temveč za pridobitev gospodarskega in vojaškega prostora za nadaljnje, še obsežnejše napadalne načrte.

Premier Chamberlain je naivno verjel, da je z münchenskim »Peace for our Time« res dosegel in zavaroval mir v Evropi. V Veliki Britaniji so bili mnogi krogi ogorčeni zaradi lahkomišelnosti, v katero so jeseni 1938 v Evropi tako rekoč žonglirali z mirom in vojno. V britanskem spodnjem domu sta pred zmotnim mišljenjem svarila Winston Churchill in Anthony Eden.

Učinek münchenskih sporazumov je bil odločilnega

Nekaj dni po zasedbi Češkoslovaške se je Hitler obrnil na svojo naslednjo žrtev, Poljsko. Z njo je imela Nemčija že od leta 1934 sporazum o nenapadanju, jeseni 1938 pa se je Varšava izkazala še kot zagnana Hitlerjeva pajdašinja pri razkosanju Češkoslovaške. Hitler je leta 1939 sicer zahteval le priključitev svobodnega mesta Gdansk, obenem z eksteritorialno cesto skozi Vzhodno Prusijo.

Toda ni bilo dvoma, da bi izpolnitev prvih zahtev napotila diktatorja k temu, da bi takoj zahteval še več in nazadnje ogrozil neodvisnost Poljske.

zava v »nevojskujočem« stanju.

Obe slabi novice sta vplivali na Hitlerja, da je sklenil odpovedati pohod na Poljsko. Komaj so si njegovi nasprotniki oddahnili, že jih je prese-netil nov ukaz o napadu. Očitno je bilo, da Hitler politično ne bi preživel takšnega zasuka, zato se je odločil ukrepati. Čez nekaj dni je namreč spet začutil trdna tla pod nogami in bil pripravljen izdati ukaz za udarec. Še vedno je upal, da se začneta izolirana vojna, samo s Poljsko, ne pa tudi s Francijo in Veliko Britanijo. Bil pa je pripravljen tvegati tudi svetovni

Nemci tedanjih zaveznikov. Francija in Velika Britanija sta sicer jamčili nedotakljivost poljskega ozemlja, toda Hitler se na grožnjo ni oziral. S svojim generalštabom je prišel gledat napredovanje nemških čet proti Varšavi.

lerja pred novim »fait accompli«. Britanski premier Neville Chamberlain je trikrat odpotoval v Nemčijo, da bi spametoval diktatorja. Polnih 40 dni je trajalo živčno beganje sem in tja. Vojske so se mobilizirale. Hitler je imel gromovite govore, na obrobju Češkoslovaške, v Sudetih, pa so že rovarili nacisti.

Münchenski sporazum je 29. septembra naposled razpletel krizo na miroljuben način. Posređoval je italijanski diktator Mussolini je spravil Francijo, Nemčijo in Veliko Britanijo za pogajalsko mizo. Hitler je dosegel tisto, kar je menda vselej želel – priključitev nemško govorečega mejnega območja na Češkoslovaškem. Toda tako je bilo samo na zunaj. V resnici Hitler ni bil zadovoljen z dosežnim. Hotel je imeti vso Češkoslovaško, ker mu ni šlo za osvoboditev »zaslužjenih«

pomena. Hitler je bil prepričan, da zahodne sile vodijo nemočni starci, ki se mu ne bodo nikoli drznili postaviti po robu. Norčeval se je iz njih in jih v zaključeni družbi imenoval »ničvredni črvi«. Iz takega razmišljanja se je rodila odločitev, da si bo ob naslednji priložnosti vzel vse tisto, kar mu je bilo po njegovem mnenju usojeno.

Dne 15. marca so nemške čete vkorakale v Češkoslovaško. Nemčija je cinično zavržla načelo o samoodločbi narodov, s katerim je dotlej utemeljevala svoje posege. Tretji rajh je z razkosanjem Češkoslovaške-Česka in Moravska sta bili protektorata, Slovaška pa satelitska država – razkril svoje imperialistične cilje. »Nemška državna ladja«, je zapisal britanski veleposlanik v Berlinu, »je snela državno zastavo in izobesila zastavo roparjev.«

Konec marca sta Velika Britanija in Francija Poljski zajamčili njeno neodvisnost. Kdor bo napadel državno neodvisnost Poljske, bo sprožil vojno, je bilo rečeno. Hitler je dobil nedvoumen opomin, toda še zdaleč ni verjel grožnjam britanskih politikov. Ko je ameriški predsednik Roosevelt aprila 1939 od Hitlerja zahteval, da sklene sporazum o nenapadanju s tridesetimi, v pismu omenjenimi državami, se je začel Hitler v več govorih norčevati iz njegovega pisma in iz ameriške pobude. Položaj je izkoristil tako, da je preklcal sporazum o nenapadanju s Poljsko in pomorsko pogodbo z Veliko Britanijo, ki ju je podpisal nekaj let prej. Obe pogodbi sta bili podpisani nekaj let prej, njuna odpoved pa je bila jasen dokaz, kako zna Hitler spoštovati mednarodne dogovore. Hitler je znal obrniti sebi v prid tudi poskuse Francozov in Britancev, da bi s Sovjetsko zvezo sklenili pogodbo o ustanovitvi agresorja, in je sam sklenil pakt s Stalinom. Upanje, da bo s tem dejanjem prestrašil zahodne sile in osamil Poljsko ter s tem ustvaril možnosti za vojno. Pakt podpisan 23. avgusta 1939, danes ocenjujejo kot najbolj nepošteno pogodbo tega stoletja.

Vojna s Poljsko naj bi se začela 26. avgusta. Tedaj pa je pustolovskega hazarderja zapustila sreča. Naredil je sicer vtis na svoje generale, ki jih je poklical na Berchtesgaden in jim poročal o paktu s Stalinom. Drugače pa je bilo z britanskim veleposlanikom. Jamstva, ki so jih dali Poljaki, je britanski parlament ratificiral 25. avgusta. Istega dne je Hitler dobil obvestilo Italije, da ni pripravljena na vojno, da pa ne bo ostala nevtralna, temveč dr-

spopad, če ne bi bilo druge poti.

V petek, 1. septembra 1939, so nemške čete ob zori prekoračile poljske meje. Nemški bombniki so napadli poljska mesta. Na predvečer napada je gestapo izvedel slepilni napad na neko radijsko postajo, nekaj kilometrov znotraj nemškega ozemlja ob poljskonemški meji. V poljske uniforme so oblekli jetnike koncentracijskih taborišč. Ob 10-tih dopoldne je Hitler stopil na oder v Reichstahu in dejal: »Poljska je ponoči prvič streljala na naše ozemlje, od 5. ure in 45 minut pa jim odgovarjamo na ogenj. To vojno bom vodil toliko časa, dokler varnost države ne bo znova vzpostavljena in dokler ne bo zagotovljen red.«

Dva dni pozneje, 3. septembra, sta Velika Britanija in Francija napovedali vojno Nemčiji. Iluzija o omejeni vojni se je razblinila. Začela se je nova svetovna vojna.

Sodobni zgodovinarji razglablajo in pravijo: Kolikor bolj smo oddaljeni od dogajanja leta 1939, toliko bolj nerazumljivo je, da je lahko en sam človek tako usodno vplival na razvoj dogodkov in povzročil svetovno vojno. Hitler je doživel svojo usodo, svojo usodo pa je doživela tudi Nemčija. Prvi dan vojne je Hitler dejal: »Oblekel sem uniformo, ki mi je bila že od nekdaj najsvetlejša in najdražja.« Pogladi se je po sivi uniformi in nadaljeval: »Odložil jo bom šele po zmagi ali pa sam ne bom dočakal konca vojne.«

Hitler se je izognil odgovornosti, ko se je vojna leta 1945 iztekla in povzročila katastrofo, o kakršni Nemci še sanjajo niso.

Florijan Laimiš

1. septembra 1939 v Münchnu. Prebivalci bavarske prestolnice niso videti preveč navdušeni, ko po radiu poslušajo, da so tisto jutro Nemci napadli Poljsko.

Evakuacija ranjencev in bolnikov z nadleškega letališča v Italijo poleti 1944. leta

»Na letalo smo čakali tudi cele tedne«

To je spomin na evakuacijo naših ranjencev, invalidov in bolnikov z letali v italijanski Bari, kjer so nam zavezniki omogočili dobro ureditev in oskrbo bolnišnice. Po dogovoru našega glavnega poveljstva z zavezniško vojsko misijo so naše terenske enote v zgodnjem poletju leta 1944 na nadleškem in podcerkavskem polju pripravile improvizirano letališče, uprava bloka Slovenske vojne partizanske bolnišnice »Snežnik« (SVPB-S) pa je dobila nalogo, da poskrbi za prevoz ranjencev iz bolnišničnih postojank, skritih v snežniških gozdovih, na letališče. Ta naloga ni bila lahka. Štiri bolnišnične postojanke SVPB-S so bile od tega kraja oddaljene 10 do 20 km, daleč druga od druge in ne ravno blizu ceste, ki povezuje Milanovski vrh in Leskovo dolino z Babniš poljem. Od postojank do ceste je bilo treba negibljive ranjence prenesti z nosili, za prevoz po cesti pa nam je bila na voljo le volovska vprega. Da bi si vsaj malo skrajšali pot, hkrati pa vendarle zadržali ranjence, predvidene za evakuacijo, v varnosti, smo jim kake 3–4 km od Babnega polja, ob cesti proti Županovemu laz, globoko v gozdu zgradili lesene podstreške in

pograde, kuhinjo in vse drugo potrebno za krajše bivanje. Ta postojanka, imenovana smo jo »Hrib«, je premogla okoli 50 ležišč. Služila je kot napol konspirativna evakuacijska baza za negibljive in težje gibljive ranjence, ki smo jih prenesli vanjo iz oddaljenih postojank, da bi tu počakali na prevoz na letališče. Babnjepoljsko šolo pa smo preuredili kot evakuacijsko bazo za gibljive paciente, saj bi ti v primeru nevarnosti lahko hitro dosegli gozd in se poskrili pred sovražnikom.

Za manj prizadete ranjence in bolnike, pripeljane z drugih območij, smo imeli, če je bila predvidena skorajšnja evakuacija, zasilno bivališče v neki hiši v Starem trgu. Evakuacija s tega letališča namreč ni bila namenjena le za paciente snežniških bolnišnic, marveč so nam jih dovažali tudi z drugih bližnjih in daljnih slovenskih in hrvaških partizanskih območij, iz Bele krajine, s Primorskega in od drugod. Spominjam se, da so nam 20. avgusta, po strahotno težavni poti, ves čas ogroženi od sovražnika, pripeljali hkrati kar 83 ranjencev z območja 9. korpusa. Vse te je bilo treba spraviti na varno, jih medicinsko in tudi sicer

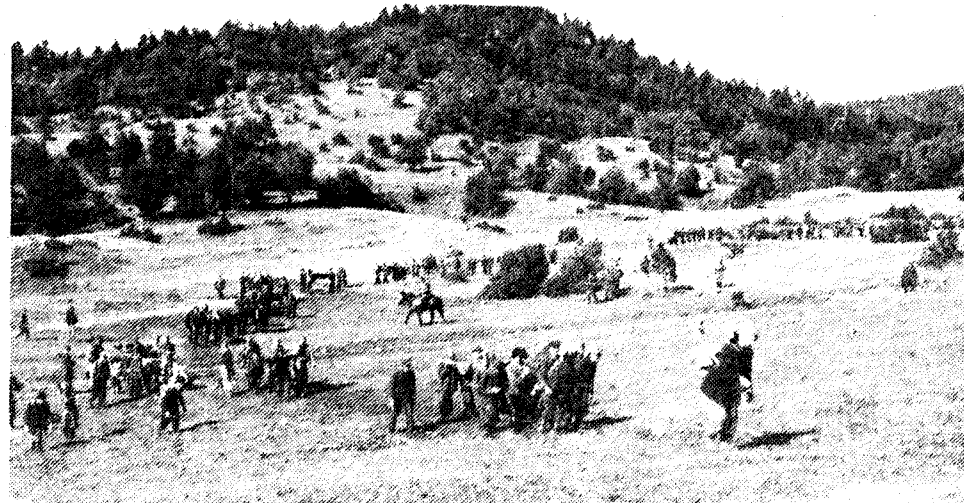
oskrbovati, tako da je stalež v naši bolnišnici občasno presegel 350 pacientov. Zmanjkalo nam je že vode, hrane in sanitetnega materiala. Oskrba tolikšne množice pacientov in njihovo prevažanje na letališče je terjalo ob bolnišničnega osebja in osebja našega ekonomata v Babnem polju večkrat res skrajne napore. Naj povem, da evakuacija z letali ni potekala redno vsak dan. V tem pogledu smo bili vedno v negotovosti, čakali smo nanjo dneve in tudi tedne. Z našega ekonomata smo imeli telefonsko zvezo z zavezniško angloameriško letalsko ekipo, ki je bila nastanjena v Kozariščah. Letala so pristajala le ponoči, ob enajstih, polnoči, enih. Z ranjenci naj bi bili na letališču vsaj eno uro prej, navadno že ob 10. uri zvečer. Prek dneva je moralo naše osebje s pomočjo terencev dobiti od okoliškega prebivalstva volovsko vprego. Prevoz s to vprego od naših evakuacijskih baz »Hriba« in »Šole« je trajal več kot 3 ure, saj je bila to daljava 10–13 km. Obvestilo o tem, ali bodo letala prišla ali ne, smo navadno dobili zelo kasno, ob 5^h ali 6^h popoldne. Tedaj je moralo biti za transport že vse nared. Velikokrat smo bili v skrbeh,

ali bomo prišli na letališče še pravočasno, saj letala ranjencev niso čakala. Zgodilo se je, da je bil ves transport še precej daleč od vasi Nadlesk, ko smo v daljavi nad Cerknico že zagledali tako težko pričakovani lučici, zeleno na levem in rdečo na desnem krilu letala. Tedaj je bilo treba napeti vse moči, da smo prišli še pravi čas na letališče. Kasneje

smo seveda vedno dajali težje prizadetim, vendar izbor ni bil lahek. Še huje pa nam je bilo, če napovedana letala sploh niso prišla. Kar nekajkrat zaporedoma smo jih s celotnim transportom na letališču čakali zaman. Ko jih daleč tja do polnoči nismo dočakali, smo morali z vsem transportom spet več kot 3 ure daleč, nazaj v varno zavetje gozda. Zavezniške letalske ekipe so te nepričakovane izostanke le skopo pojasnjevale, češ da je vzrok slabo vreme – pri nas pa je bila prekrasna zvezdnata poletna noč.

Prva evakuacija z letali z Nadleska je bila 21. julija 1944, sledilo ji je še nekaj

jo učinkoviti, kljub temu da je s številnimi transporti nismo mogli več ohraniti v taki tajnosti kot poprej. Pravzaprav je čudno, da sovražnik že prej ni onemogočil te evakuacije, saj je bila vojaška zaščita letališča razmeroma šibka; za zaščito sta bila zadolžena Notranjski odred in 4. bataljon Vojske državne varnosti (VDV). Kakorkoli že, vsekakor lahko štejemo kot velik uspeh našega partizanskega boja in partizanske sanitete, da smo v danih razmerah s pomočjo zveznikov uspeli z letali iz Nadleska spraviti na varno 608 ranjencev, invalidov in bolnikov. 533 jih je bilo z območja slovenskih in 75 z območja hrva-

Kolona z ranjenci se počasi premika iz evakuacijskih baz Hrib in Šola proti letališču Nadlesk, vendar ni bilo nikoli povsem jasno, ali bodo zavezniška letala res priletela ob napovedanem času.

se nam je posrečilo, da smo dobili za prevoz majhen tovornjak, a kaj, ko nismo imeli dovolj goriva! Od zveznikov smo zahtevali, da nam ga dobavimo, in so ga res. Presrečni smo bili, ko so nam neke noči spustili iz letala velik sod nafte. Od tedaj nam je bil transport na letališče vsaj malo olajšan, čeprav smo bili v glavnem še vedno navezani na živinsko vprego. Doživljali pa smo tudi nemalo razočaranj. Večkrat niso priletela vsa letala, kolikor so jih napovedovali, navadno tri v enournih razmakih, ali pa so pustili vkrcati manjše število pacientov, kot je bilo predvideno. V eno letalo smo navadno lahko spravili od 15 do 20 evakuirancev. Prednost

evakuacij v naslednjih dneh. Z ranjenci vred je odšlo tudi nekaj partizanskih zdravnikov, da bi jih oskrbovali v novem zavetju. Nekaj tednov smo potem na evakuacijo zaman čakali, konec avgusta in v začetku septembra pa je spet nekaj dni redno tekla. Zadnja je bila 9. septembra, tedaj ko se je sovražnik – bili so belogardisti – ob poletu zadnjega letala ob 1^h ponoči, že pojavil ob skrajnih, signalnih lučeh letališča in streljal na letalo. Naslednjega dne so napadli še sedež zavezniške letalske ekipe, ki ji je uspelo ubežati, a s prestreljenimi džipi. Naše bolnišnice tedaj niso napadli, bili pa smo zelo prestrašeni. Očitno so bili naši ukrepi za njeno konspiraci-

skih partizanskih enot. Ob zadnji vojni vihr, ki je preplavila Slovenijo, ko se je sovražnik umika prek njenega ozemlja, je bilo na ta način nedvomno rešenih mnogo življenj naših, tako ali drugače zdravstveno prizadetih borcev, mnogim pa omogočeno boljše in hitreje zdravljenje. Za ta uspehi podvig gre zahvala taktiki našega glavnega poveljstva, prizadevnim naporom osebja SVPB-S in ne nazadnje zanesljivosti in požrtvovalnosti bližnjega prebivalstva, zlasti Babnjepoljčanom, ki so na ta ali oni način prispevali k uspešnosti tega podviga, vrednega današnjega podoživljanja in trajnega spomina.

Dr. Božena Ravnikar-Nataša

**INDUSTRIJA
GRADBENEGA
MATERIALA**

GRADNJA ŽALEC

**LATKOVA VAS – DIREKTOR,
KOMERCIJALNI SEKTOR, TEHNIČNI SEKTOR IN SPLOŠNI SEKTOR**

TELEFON: (063) 701-003, 701-009, 701-011, 722-027, 722-078

● TELEX: 33533 YU.SIGRAD

● ŽALEC – RAČUNOVODSKI SEKTOR ● TELEFON: (063) 710-740, 710-741 ● ŽIRO RAČUN: SDK ŽALEC 50750-601-19072

**EDINI PROIZVAJALEC
IZDELKOV schiedel®**

V JUGOSLAVIJI

Sonja Filipovič-Jugovar

Spomini trinajstletne partizanke

Kmalu zatem smo se znašle v Gornjem gradu. Tam je imela neka brigada zbor in videle smo veliko domačinov, obenem pa se tudi najedle. Nato smo nadaljevale pot proti Ljubnu. Snidenje z očetom je bilo zaradi izgube sestre zelo žalostno. V Ljubnem so mamo zadelostili na Komando mesta kot kuharico, mene pa k dr. Danetu v Radmirje. Oče je bil v zaščitni četi premične bolnice, ki je bila takrat v Ljubnem.

Ko pa se je začela ofenziva, nam je bilo rečeno, naj se skušamo v čim manjših skupinah prebijati in reševati. Takrat sem se vrnila v Ljubno. Mama je že odšla v svojo enoto, očetova premična bolnica pa se je ravno pripravljala na odhod. Ker je bila v isti hiši tudi neka aktivistka Lojzka, jo je oče naprosil, naj me vzame s seboj, ker je bila domačinka in je poznala tamkajšnje kraje. In tako sva se prebijali po visokem snegu na hrib. Po daljšem času sva

prispele do neke domačije, ki jo je ona poznala, kjer sva ostali nekaj dni. Ko sem neko jutro odšla na leseno kmečko stranišče, je kar naenkrat strašno zaropotalo. Vsepovsod so švigale krogle in dve sta prebili tudi vrata stranišča. Na srečo me nista zadeli. Nekaj časa sem kar obsedela na stranišču, nato sem se pa ustrašila, da bi stranišče pregledovali ter mislili, da sem se skrila; pa sem šla raje ven. Ko sem prišla ven, me je došla prava groza. Okoli celega poslopja so v snegu ležali Nemci ter upirali orožje v hišo. Ko sem vstopila v hišo, so Nemci že premetavali po njej ter nekaj iskali. Kmalu sem videla, da so v kuhinji dvignili nek kamen (kuhinja je namreč imela kamnita tla), ter odkrili bunker. Bunker je bil na srečo prazen, toda precej prostoren. Ko Nemci niso uspeli dobiti, kar so iskali, so odšli. Mene še opazili niso, ker je imel tisti kmet toliko svojih otrok, da so gotovo

pomislili, da sem ena izmed njih. Kmalu je tov. Lojzka izvedela, da bunker ni bil partizanski, temveč od nekih bratov skrivačev, zato me je takoj odpeljala. Bala se je namreč, da bi se ti skrivači vrnili, kar bi se za nju slabo končalo. In tako sva spet zagazili v visoki sneg. Kmalu sva prišli do naselja Sleme, ki je premoglo le tri domačije. Šli sva v hišo, ki je stala v sredini. Gospodinja se je pisala Ana Kerle ter je imela tri leta staro hčerko Angelco. Rekla nama je, da ji je mož padel na Dolenjskem. Bila je zelo vljudna in prijazna mlada žena in nama je takoj ponudila jesti. Med jedjo me je pozorno opazovala, nato pa rekla, da sem zelo podobna partizanki, ki je bila pri njej z očetom pred napadom na Ljubno. Povedala je še, da je njeno Gelco ostrigla in je zato dala skodelico mleka in kos kruha. Takoj sem vedela, da je bila to moja sestra Nada z očetom. Ko sem ji povedala,

da je padla, sva obe zajokali. Tako sem ostala pri tej čudoviti ženski, tov. Lojzka pa je odšla naprej in je nikoli nisem več videla. Med tem časom je prišlo veliko partizanov na to kmetijo. Velikokrat so prespali, se najedli in spet odšli.

Potem pa je napočilo tisto strašno dopoldne. Prišlo je namreč sedem partizanov, med njimi dve partizanki. Bili so izmučeni, premraženi in lačni. Posedli so okoli kmečke peči, da bi se pogreli. Medtem je gospodinja hitro skuhalo krompir v kosih in mleko. Ko je bilo gotovo, so posedli okoli mize, za vsak primer pa pustili borca na straži. Dobro se še spominjam, kako smo sedeli za mizo. Zraven vrat sta sedela dva borca, eden iz Velenja, eden iz Šoštanja. Poleg njih je sedela borka Nada, po rodu Srbkinja, zraven nje pa nek mlad borec. V kotu pod križem sem sedela jaz, zrave pa borka Zofka ter nek borec iz Trbovelj. Malo pred tem mi je borec iz Trbovelj, imena se ne spominjam, dal sliko, na kateri je bila mlada ženska v črnem, v naročju pa je imela majhnega otroka, oblečenega v belo. Dejal mi je, da je na hrbtni strani slike naslov in naj jo pošljem tja, če se

mu kaj zgodi. Borec, ki je sedel prvi pri vratih, je imel na eni roki rokavico ki jo tudi med jedjo ni snel. In ravno, ko smo vsi začeli jesti, je počilo. Tista dva borca, ki sta sedela pri vratih, sta skočila, kar je bilo za oba usodno. Že na stopnicah ju je zadelo, da sta bila takoj mrtva. Potem smo se vsi drenjali proti vratom, ne vedoč, da je cela hiša obkoljena. Ker sem sedela v kotu, mi je zadnji uspelo priti do vrat. Gospodinja me je v zadnjem hipu prijel, me potisnila v t. i. črno kuhinjo ter mi dala predpasnik, ruto ter metlo v roke. Obenem mi je še rekla, da če me bodo kaj spraševali, naj povem, da sem njena dekla. In še nekaj mi je rekla, česar ne bom nikoli pozabila: »Ali ni dovolj, da je mati izgubila že eno hčer, ali je res treba, da še drugo?« Kar naenkrat je zunaj nehalo pokati in z gospodinjo in z malo Angelco smo se stisnile v kot črne kuhinje. Po daljšem premoru pa je gospodinja rekla, da bi bilo bolje, če bi skočile v kamro, ker bi bilo tam bolj varno. Prijela sem Angelco ter skočila z njo proti kamri. Takoj za nama je skočila tudi gospodinja. Kar naenkrat je za nami počilo. Eden od Nemcev je skozi okno vrgel ročno bombo,

ki je eksplodirala ter v silnem truscu vrgla vrata kamre s tečajev. Vrata so padla na naju, a naju niso poškodovala, pač pa je gospodinja dobila nekaj drobcev granate v noge. Takoj nato so se Nemci pojavili v hiši. Najprej so celo hišo preiskali, nato pa naju začeli zasliševati. S seboj so imeli tudi prevajalca, ki pa ni bil Slovenec, temveč z juga. Ker sva se že prej z gospodinjo vse dogovorili, sva obe enako odgovarjali. Kljub temu, da smo bile v zelo nevarnem položaju, nisem mogla skriti zadovoljstva, ko je bil nek Nemec tako radoveden, da je pogledal, kaj je v posodah, ki so visele pod stropom. Ko je malo preveč nagnil, sa je mleko, ki šeni bilo skisano, polilo ponjem. Takoj nato so Nemci v hišo začeli nositi seno, kar je pomenilo, da bodo nekaj časa ostali tu. Medtem sva že zvedeli, da sta mladi borec in borka Nada, kljub temu, da sta bila ranjena, ušla, borko Zofko iz Trbovelj pa so ujeli. To nam je prišel povedat kmet, pri kame-rem so imeli borko Zofko zaprt. Sicer smo pa že takoj drugi dan videle borca iz Trbovelj, ker je moral ravno pred gospodinjo hišo kopati strelni jarek. Da je bil borec izrednih kvalitet, je pokazal s tem, da

Edvard Kocbek

Ob 85-letnici rojstva

Pesnik, pisatelj, esejist, urednik, prevajalec in politik Edvard Kocbek se je rodil 22. septembra 1904 v Svetem Juriju ob Ščavnici, umrl pa 3. novembra 1981 v Ljubljani, star sedeminsedemdeset let. Klasično gimnazijo je končal v Mariboru, kjer se je vpisal na bogoslovje, toda po dveh letih si je premislil in pričel študirati romanistiko na filozofski fakulteti. Študijsko se je izpopolnjeval na univerzah v Berlinu, Lyonu in Parizu. Od leta 1941 je kot suplent poučeval francoščino v Bjelovarju, Varaždinu in kot profesor v Ljubljani.

Na njegov idejni razvoj sta najizraziteje vplivala krščanski eksistencializem in Monierov personalizem. Prišel je pisati v revije Križ na gori, Križ, Krog in Socialno misel. Največ je objavil v Domu in svetu, kjer je leta 1937 izšel njegov esej Premišljevanje o Španiji, ki je povzročil krizo in razkol med dogmatično konservativno in napredno katoliško inteligenco. Po objavljenem eseu je bil Dom in svet prepovedan. Leta 1938 je ustanovil svojo revijo Dejanje, ki jo je urejal in pisal vanjo do vojne. Svoje sodelavce pri tej reviji je leta 1941 povezal z Osvobodilno fronto. Kocbek je bil med njenimi ustanovitelji in je postal podpredsednik Izvršnega odbora. S Kidričem in Poličem je bil v uredniškem triu prve revije vodstva OF, Osvobodilne fronte, ki je izhajala od novembra 1941 do junija 1942. V Slovenskem poročevalcu je dne 29. novembra 1941 je nepodpisani Kocbek objavil zapis: »Še nikoli ni slovenski narod proslavljaj obletnice Prešernovega rojstva v tako usodnem razdobju kot letos...« Prav tako je Kocbek napisal uvodnik za drugo, decembrsko številko Osvobodilne fronte. Urejal je tudi radijski program oddajnika Kričač, postaje OF in hkrati skrbel tudi za uredništvo Slovenskega poročevalca.

Kocbek se je v partizanih posvetil izključno političnemu delu, tako da je izgledalo, kakor da ga poezija več ne zanima. Toda že v obeh svojih spominskih knjigah, Tovarišiji in Listini, izvemo, kako je ustvarjal vojne in partizanske pesmi, ki pa jih je lahko objavil šele 29 let po svoji prvi pesniški zbirki Zemlja. V partizanih je napisal tudi enodejanko Večer pod Hmeljnikom, ki je doživela svoj odski krst na zboru slovenskih odposlancev v Kočevju. Vendar avtor z njeno izvedbo ni bil zadovoljen. Zasnova jo je namreč v duhu antične tragedije, partizanski igralci pa so jo zaigrali v docela realističnem duhu.

Kot podpredsednik IO OF so Kocbeku posebej zapuili delo na propagandnem in kulturnem področju. Z drugimi vodilnimi frontovci je urejal pomembne publikacije osvobodilnega gibanja. Kot predstavnik katoličanov ali krščanske skupine v OF je bil član in brošurah razpravljaj o politiki OF, zlasti o odnosu katoličanov do osvobodilnega gibanja in boja ter do marksizma in komunizma. Nekaj brošur je posebej namenil slovenski duhovščini in kristjanom.

Med vojno je bil Kocbek delegat AVNOJ v Jajcu, po osvoboditvi pa minister prve in druge zvezne vlade, podpredsednik Prezidijskega LRS, republiški in zvezni poslanec. Po izidu zbirke novel Strah in pogum (1951) se je razšel s politiko fronte in se umaknil iz političnega življenja. Poslej je po upokojitvi živel kot svobodni književnik. Zbirka Strah in pogum je sinteza vplivov romanske literature, personalistične in eksistencialistične, filozofije ter osebnih doživetij in spoznanj udeleženca slovenskega osvobodilnega gibanja. Po upokojitvi je objavil v reviji Sodobnost. Leta 1964 je prejel Prešernovo nagrado za pesniško zbirko Groza (1963).

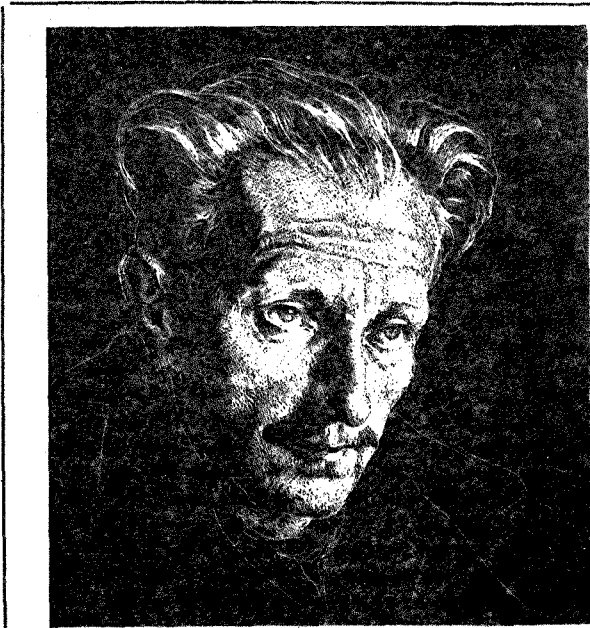
Slovenska literarna zgodovina ga priznava kot izvirnega in subtilnega pesnika in pisca memoarov. V novelistiki se je približal religioznemu eksistencializmu po zgledu Vercorsa, v njej ga zanima predvsem usoda izobraženca, ki se mora soočiti s pomembnimi zgodovinskimi dogodki in se ob njih zavestno odločati.

Za bralce so vsekakor najzanimivejši njegovi memoari. V Tovarišiji, ki jo je začel pisati že v partizanih, je v dnevniških zapisih od 17. maja 1942 do 1. maja 1943 opisal svoj odnos do komunističnega vodstva Osvobodilne fronte. Mikavni so portreti nekaterih vodilnih frontovcev, opisi dogodkov poleti, pozimi in spomladi 1942-1943 na Dolenjskem, v Suhi krajini, na Kočevskem, Krimu in v Polhograjskih Dolomitih, opisi bojev, skrivanja v podzemskih jamah, ki so jih obkrožale sovražne čete. V središču dogajanja je avtorjeva osebna drama. Kocbek je v »bojni zvestobi« s komunisti stremel po pravičnejši družbeni ureditvi, duhovno pa je ostal vernik. V Tovarišiji se je po mnenju literarnega zgodovinarja Viktorja Smoleja razživel tista njegova človeška razsežnost, ki ga opredeljuje kot partizana, kristjana in socialista. Oblike njegovih dnevniških zapisov so osebne meditacije, dokumentarni zapisi, pesmi v prozi, eseji iz umetnosti, politike in sociologije, zgodovinski pogledi, filozofski dvogovori, zdaj trezne, zdaj dramatično privzdignjene pripovedi, lirčne skice, vedra šala in humor — vse skupaj zlit v leposlovno celoto, podoba razgibanega človeka in časa.

Seveda nas zanima Kocbek-poet predvsem kot avtor partizanske in vojne poezije. Literarna zgodovina sodi, da ima njegova tovrstna poezija umirjen, strog in zrel izraz. Kocbek si je želel odkrivati poetičnost v osvobodilnem boju in izživljati svojo moško prepričanost brez ideologije. Ta poezija je izraz pesnikovega pristnega doživljanja in zrcalo zgodovinskega dogajanja.

Vprašal me je, če je to moje, kar sem odločno zavrnila. Potem mi je pokazal, da so v desnem kotu moje incijalke S. F., ker sem mu prejšnji večer povedala, da se pišem Sonja Filipovič. Nisem dolgo premišljevala, temveč odločno rekla, da je zvezek najverjetneje izgubil kak partizan ali partizanka ter da kratice zaznamujejo partizansko geslo »Smrt fašizmu«. Tedaj me je samo ostro pogledal ter dal zvezek nazaj v žep. Vedela sem, da mi ni verjel, a tega ni pokazal. Rekel mi je samo, da mi, če bo v tistih dneh padel samo en partizanski strel, ali če najdejo kakšno orožje, ni rešitve. Lahko si mislite, v kakšnem strahu sem živel. Zadnjo noč pred odhodom so ponovno prišli pome in pri tem pregledali celo hišo. Ko so pogledali še pod posteljo stare žene, so potegnili ven prestrašenega moškega. Kako sem se šele jaz prestrašila, ko sem ugotovila, da je bil ves čas, ko sem bila jaz zaprta v tej sobi, pod posteljo. Pozneje sem izvedela, da je bil sin tiste stare žene. Cele dneve je moral biti revež čist pri miru, da ga ne bi slišala. Jesti pa mu je mati gotovo dajala takrat, ko sem bila jaz na zaslišanjih.

Zadnjo noč pred odhodom

Božidar Jakac: Edvard Kocbek-Pavle, Rog - Baza 20, 1944

ni. V tej dvojnosti ni neskladja in ne sprtosti. Pesnik je avtentičen glasnik sebe in zgodovine, ne da bi bil pri tem aktivist.

Dr. Boris Paternu sodi, da je partizanska poezija Edvarda Kocbeka polna neposredne življenjske izkušnje in zgodovinske resničnosti. Sredi revolucijskega spopada je skušal ohraniti notranje mostove med vrednotami, ki pa so bile v konkretnem boju nezdružljive. Zgodovinsko moralo revolucije je hotel povezati s krščanskim etosom, oboje pa s polno svobodo osebnega uresničevanja.

Paternu meni, da je Kocbek poleg Voduška edini pesnik naše prve ekspresionistične generacije, ki je svoja nekdanja doživljajska in izrazna izhodišča zmogel v povojnem času razviti na resnično sodobno raven. Zato se je tako učinkovito prebil v desetletje novega ekspresionizma in nadrealizma.

O njegovem pesniškem ustvarjanju pričajo tri pesniške zbirke: Zemlja (1934), Groza (1963) in Poročilo (1969); leta 1972 je izšlo Izbrano delo in leta 1977 Zbrane pesmi.

Bil je tudi izredno razgledan in prodoren esejist: Svoboda in nujnost (1974), Krogi

navznoter (1977), Sodobni misleci (1981), Pred viharjem (1981).

Po njegovi smrti se je pojavilo izredno zanimanje za njegovo delo. O njem so razpravljali in pisali najuglednejši slovenski esejisti, sociologi, pisatelji in literarni zgodovinarji. Pri založbi Komunist je izšla knjiga o njem kot pisatelju, kulturniku in politiku. Janez Gradišnik je zapisal, da je Kocbek svojo partizansko obdobje vedno štel za najpomembnejši čas v svojem življenju. Doživljal je zanos ob zavesti, da se rešujejo temeljna, usodna vprašanja slovenskega človeka in naroda, in da se odpirajo možnosti za njegovo vsestransko osvoboditev in razmah vseh njegovih ustvarjalnih sil. Z neznansko silo je doživel tudi človeško tovarištvo, najtesnejšo pove-

zanost ljudi v skupnem delu in boju, občutje, ki je Kocbeka do kraja prevzelo in ostalo živo v njem tudi poznejša leta. Ena njegovih največjih bolečin je bila, da se je ta občutek tovarištva pri njegovi nekdanjih sobojevnikih v poznejših letih izgubil.

O sebi je Kocbek zapisal: »Nekaterim sem preveč urejen človek, drugim pustolovec, tretjim naiven progresist, četrtim nevaren dualist, vendar me ne morejo imeti za slabega tovariša, pokazal sem vzdržljivost, potrpežljivost, moji dvomi niso nikoli razkrajali, temveč jasnili, in svojega kristjana nisem nikoli živel niti tiholazno, niti ga nisem imel za zamenjalno blago...«

Ob smrti je bil deležen vseh časti in priznanj, ki si jih je zaslužil, je zapisal dr. Janko Prunk. Veliko je bilo ljudi, ki so se poslavljali od njega ob odprtem grobu in na seji slovenskega Pen kluba. Izrečene so bile lepe, tople in tudi globoko spoštljive besede o njegove raznovrstnem delu, zlasti še o pesniškem in publicističnem. V imenu slovenskega družbenopolitičnega življenja se je od njega poslovil predsednik Skupščine socialistične republike Slovenije z izredno tehtnim govorom, v katerem je razčistil marsikatero neljubo oceno o pokojniku in mu dal visoko priznanje za njegovo politično delo.

Prav tako borci ob petinsedemdesetletnici njegova rojstva izrekamo priznanje njegovemu velikemu deležu v osvobodilnem gibanju in pomembnem delu, ki ga je opravil v partizanih.

Dušan Mevlja

me ni izdal pred Nemci in ni pokazal, da se pozna. To pa ni veljalo za partizanko Zofko. Čim so jo pri spodnjem kmetu čez dva dni začeli zasliševati, je dejala, da sem ravno tako partizanka kot ona. To nam je tisti kmet takoj sporočil. Da pa ne bi bilo preveč opazno, da ves čas hodi na našo kmetijo, je vsakič na hrbtu nosil koš, kot da hodi h gospodinji po seno za živino. In kot rečeno, je še isti dan prišel, ter mimogrede, ko je šel proti kozolcu po seno, rekel gospodinji, ki je stala na pragu: »Ančka, tvojo punco je Zofka izdala.« In kaj zdaj? Umik ni bil več možen, ker je bilo vse zastraženo. Kmalu zatem je prišel nemški poveljnik ter me zaprl v sobo nasproti hiše kjer je stanovala zelo stara ženska. Pred vrata so postavili stražo. Čez dan so me pustili tam notri, vsako noč pa so prišli pome in me zasliševali. Seveda sem sprva trdila, da sem samo dekla in nič drugega, vendar sem videla, da mi niso verjeli. Pri zaslišanju je bil tudi prevajalec, ki je bil zelo sovražno razpoložen do mene. Nisem jim namreč povedala, da znam nemško, in da vem, da prevajanje ni pravilno. Neko noč, ko sem bila z živci že skoraj na tleh, videla pa sem, da mi zara-

di prevajalčevega nepravilnega prevajanja grozi najhuje, nisem več vzdržala. Vedela sem, da nimam več kaj izgubiti ter sem nemškemu komandantu v nemščini rekla, da prevajalec laže. To je tako presenetljivo ga komandanta, da je prevajalec pri priči poslal ven. Potem mi je rekel, naj se vsedem ter vse po pravici povem. Seveda sem imela pred tem že pripravljeno svojo različico. Dejala sem, da sem doma iz Hrastnika; ker pa je oče v nemški vojski, doma pa še dosti otrok in za vse kruha premalo, sem bila prisiljena služiti na kmetiji. Čim sem omenila, da je oče v nemški vojski, me je vprašal po številki njegove vojne pošte. Tudi tu sem se izmazala. Pri nas je bil namreč pred časom za pomočnika Božo Les, ki pa je bil zares v nemški vojski in nam je od tam večkrat pisal. Tako sem vedela njegovo številko vojne pošte in jo povedala komandantu. Videla sem, da je začel gledati neke papirje pred seboj, in še danes ne vem, ali je pregledoval, če ta številka obstaja ali ne. Ko me je naslednjo noč spet zasliševal, je kar naenkrat iz žepa potegnil nek zvezek. Takoj sem ugotovila, da je to moj partizanski dnevnik, vendar tega nisem z ničemer

pokazala. Vprašal me je, če je to moje, kar sem odločno zavrnila. Potem mi je pokazal, da so v desnem kotu moje incijalke S. F., ker sem mu prejšnji večer povedala, da se pišem Sonja Filipovič. Nisem dolgo premišljevala, temveč odločno rekla, da je zvezek najverjetneje izgubil kak partizan ali partizanka ter da kratice zaznamujejo partizansko geslo »Smrt fašizmu«. Tedaj me je samo ostro pogledal ter dal zvezek nazaj v žep. Vedela sem, da mi ni verjel, a tega ni pokazal. Rekel mi je samo, da mi, če bo v tistih dneh padel samo en partizanski strel, ali če najdejo kakšno orožje, ni rešitve. Lahko si mislite, v kakšnem strahu sem živel. Zadnjo noč pred odhodom so ponovno prišli pome in pri tem pregledali celo hišo. Ko so pogledali še pod posteljo stare žene, so potegnili ven prestrašenega moškega. Kako sem se šele jaz prestrašila, ko sem ugotovila, da je bil ves čas, ko sem bila jaz zaprta v tej sobi, pod posteljo. Pozneje sem izvedela, da je bil sin tiste stare žene. Cele dneve je moral biti revež čist pri miru, da ga ne bi slišala. Jesti pa mu je mati gotovo dajala takrat, ko sem bila jaz na zaslišanjih.

Zadnjo noč pred odhodom

mi je na zaslišanju komandant nemške enote dejal, da se je odločil, da me ne bodo ustrelili, ker on ni Nemec, pač pa Avstrijec in je bil v nemško vojsko prisilno mobiliziran. Naslednje jutro so potem odšli ter s seboj odpeljali partizana iz Trbovelj, partizanko Zofko ter sina tiste stare žene. Nikoli nisem imela sreče, da bi kaj izvedela o njih. Naj povem še to, da je bilo to 29. decembra 1944. Ta datum sem si zapomnila zato, ker sem bila dan prej stara 14 let. Že petega januarja 1945 je prišla druga skupina Nemcev, ki je požgala vse tri domačije. Do požiga je menda prišlo zato, ker se je nek kmet na nemško policijo prišel pritoževati, da se vse preveč pogosto prihajajo k njemu gret partizani. Ta kmet je imel sina pri beli gardi. Zanima me, kam se je potem on hčdil gret. Nikoli prej še nisem videla tega, da bi živina, ki smo jo reševali iz go-rečih hlevov, kar naprej silila nazaj v ogenj. Z veliko muko smo jih spravili na varno. V naglici, ko smo vsi hiteli, sem zgrabila sod, v katerem je bila mast in ga vrgla ven na sneg. Isto sem storila z oblekami, ki sem jih potegnila iz omar.

Z vse, kar sva z gospodinjo lahko rešili in z živino smo se

nato vse tri napotile v »Plazovje«, kjer je bila poročena gospodinjin sestra. Tako sem bila nekaj časa pri njih. K njim so ves čas prihajali kurirji. Dejali so mi, naj še nekaj časa počakam tu, da se ta hajka konča, potem pa, da bodo že prišli pome in me priključili enoti.

Iz tega obdobja naj opišem še en grozljiv dogodek. Nekega dne so prišli k hiši kozaki. Ze od daleč smo jih zagledali, zato me je tov. Plaznikova (to je bila gospodinja v »Plazovju«) hitro skrila na podstrešje. Tam sem skozi malo lino opazovala vse, kar se je dogajalo na dvorišču. Najprej so iz kokošnjakov zvekli vse kokoši in jim rezali vratove. Nato so se lotili jagenjčkov in jih vse poklali. Ko so hoteli zaklati še edinega prašiča, ki so ga imeli pri hiši, je gospodinja lepo prosila, naj ji vsaj tega pustijo. Namesto da bi ji prošnjo uslišali, so prijeli gospodarja, ga postavili pred zid, ter povprašali koga hoče — njega ali prašiča. Seveda ni imela izbire in so tako odnesli prašiča. Ko so odšli, je bilo dvorišče polno krvi.

Kmalu nato sem s kurirji odšla v Novo Štifo. Tam sem pri nekkih starih znancih naletela na tov. Novakovo iz Trbovelj, ki so ji na nogah zmrznili prsti.

Potem sva oslali skupaj. Ker pa se je že bližala svoboda, sva jo počasi mahnili proti domu. Ker pa ona zaradi zmrznjenih prstov ni mogla delež hoditi, sva napredovali zelo počasi. In tako sva dospeli do Šempetra v Savinjski dolini.

Od tam sva poslali pošto njenemu očetu v Trbovlje. Po prihodu njenega očeta smo jo počasi mahnili proti Mrzlici. Kako mučna pot je bila! Nekaj časa sva jo z očetom podpirala, vmes se je našel kakšen kmet s konji in vozom. Končno smo prišli pod Mrzlico, kjer se pot odcepi: ena gre proti Trbovljam, druga proti Hrastniku. Hotela sem iti z njima do Trbovelj, toda njen oče mi je rekel: »Kar pojdi domov, saj vem, da te že težko pričakujejo. Midva bova že kako!« No, in tako sem jo mahnila preko Kala proti domu. Ko sem prišla do doma starih staršev, so sprva mislili, da sem prikazen, ker so bili obveščeni, da sem padla. Nato pa od sreče niso vedeli, kaj bi počeli. Mama je bila ujeta in zaprta v Begunjah. Ker pa so zapornike naši prej osvobodili, je bila prej doma. Oče je prišel veliko kasneje, ker se je njegova brigada še spopadala s Princ-Evgenovo divizijo.

Konec

Dogodek meseca, dogodek sezone:

Razstava 150 let fotografije na Slovenskem

Vsem, ki niso iz Ljubljane, pa to jesen še načrtujejo izlete upokoencev ali krajevnih borčevskih združenj, toplo priporočamo obisk razstave v Mestni galeriji ljubljanski ob stopetdesetletnici fotografije pri nas.

Fotografija, ta nepogrešljiva spremljevalka našega sodobnega življenja, ki je še vedno niso izrinili ne film ne televizija in tudi ne vse prodornejši video, že sto in petdeset let beleži vizualne podrobnosti naše preteklosti.

Če bi bil dr. France Prešeren malce bolj nečimern in bi bil odšel pet goldinarjev za portret v dagerotipiji, kakršne je že poleti 1842. leta sredi Ljubljane ponujal Johann Bosch, bi najbrž danes podoba našega pesnika ne burila toliko domišljije in bi nam bilo mogoče marsikatero njegovo značajsko potezo prebrati v obrisih njegovega obraza. Tudi dagrotipist Emil Dzinski iz pruskega (danes poljskega) Koszalina, ki se je, kot pravi izmed teh pionirjev, naselil v Ljubljani za stalno, je to žal storil najmanj dve leti prepozno in se mu je poleg pesnikovega portreta izmuznil še prenekateri drugi, ki jih omenjamo v povezavi s Prešerenom. Kljub temu obžalovanemu pomisleku pa vendarle drži, da nam razstava o stopetdesetletnici slovenske fotografije prvič obrača zavest k dejstvu, da se je »kemijsko« odslinjanje stvarnosti v naših krajih začelo že v Prešerenovi dobi.

Okorni objektiv in leče so ujeli veliki ljubljanski potres in zabeležili popotresne prizore na steklenih ploščah in fotografijah, ostali so posnetki slovenskih mest še s prejšnjega stoletja, ogledamo si lahko fotografijo zadnje poštne kočije pa prvega avtomobila, ki je pripeljal v Belo krajino... Pred nami so portreti Janeza pl. Bleiweisa, slikarja Franketa in drugih. S pogledom se lahko sprehajamo po enterjerjih meščanskih hiš s preloma

stoletja, po pokrajini, vaseh in vaških prizorih, po prizorih z bojišč prve in druge balkanske vojne. Nadvse zanimivi so skupinski portreti obrtnih, strelskih, rokodelskih in drugih združenj, pa tudi prizori, povezani z imeni naših slavnih mož: Tako lahko na posnetku iz leta 1888 najdemo skupino navdušenih gornikov na Malem Triglavu, ovekovljeni sta odkritji Vodnikovega in Prešernovega spomenika v Ljubljani, pred nami je strumno postavljena prva telovadna vrsta ljubljanskega Sokola v letu 1897, dolga vr-

Janez Puhar, avtoportret (po sliki na steklu, ki je izgubljena)

sta pogrebcev se vije za krsto Simona Gregorčiča (1906) in s fotografije z datumom 1911 nas izpod čela pogleduje mladi Oton Župančič.

Marsikoga bo presenetilo, ko bo na ličnih svetlobnih panojih ugledal barvne diapozitive z zgodnjo letnico 1911! In takšnih prijetnih presenečenj je še cela vrsta. Vse te podobe v naši zavesti dopolnjujejo in nam predočajo našo preteklost bolj plastično.

Pregled razvoja fotografskih tehnik na Slovenskem

nam pripoveduje še nekaj: da smo na tem področju razvoja zanesljivo hodili v korak s — preostalo Evropo — če pa bi se sami že takrat malo bolj samozavestno cenili in »kaj več dali nase«, bi nemara v zgodovini svetovne fotografije stalo ime Janeza Puharja (Johanna Pucherja) na še bolj imenitnem mestu, kot stoji sedaj, ko je sicer omenjen med začetniki sodobne tehnologije fotografiranja, ni pa enoglasno priznan kot prvi izumitelj klasične fotografije, čeravno je znano, da je prvo poročilo o njegovem izumu datirano z letnico 1841, metem ko je Abel Niépce de Saint-Victor obvestil francosko Akademijo znanosti o svojem izumu šele oktobra 1848!

Razstava v Mestni galeriji ljubljanski je šele prvi del predvidene trilogije: zajema najzgodnejše obdobje slovenske fotografije, začnši z letom 1840 in zaključuje s koncem prve svetovne vojne. Nastala je iz arhivskega, muzejskega in tudi zasebnega gradiva, postavljena pa je v kronološkem pregledu razvoja fotografske tehnologije. Podobno kronološko zaporedje razvršča na razstavi najzgodnejše avtorje, logično zaokrožijo s portretom generala Rudolfa Maistra in razglednico z množičnim prizorom na prostru parka Zvezda 29. 10. 1918, ob ustanovitvi jugoslovanske države.

Razstava 150 let fotografije na Slovenskem je avtorsko delo mag. Mirka Kambiča in njegov je tudi izbor razstavnih eksponatov. Za postavitev razstave sta poskrbela studio Znak in Ranko Novak, prireditelja sta Mestna galerija in Arhitekturni muzej Ljubljana, izdajateljica kataloga k razstavi pa je Mestna galerija. Besedila o fotografiji so v katalog prispevali mag. Mirko Kambič, Brane Kovič in dr. Peter Krečič.

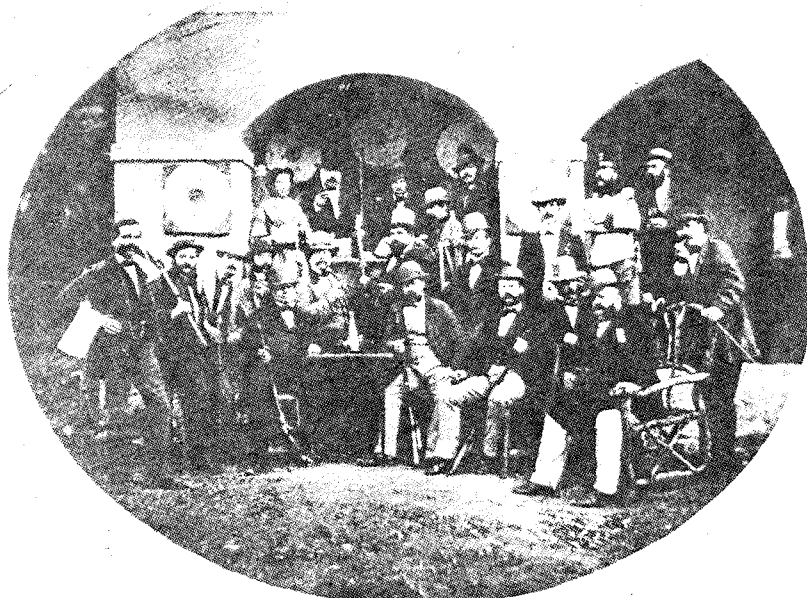
Brane Kovič razmišlja o fragmentnih planetarnega spomina in Peter Krečič o starejših objavah fotografije

v slovenskem revijalnem tisku. Magister Kambič pa je svoj pregled razdelil na poglavja o dagerotipiji, o izumitelju Janezu Puharju, o ateljejski fotografiji na Slovenskem, o fotografiji v zvezi z ljubljanskim potresom, o fotoameterjih in njihovih združenjih, o stotem jubileju klubskega delovanja slovenskih fotoamaterjev, o stereo fotografiji in začetkih barvne

fotografije ter nazadnje o fotografiji v obdobju prve svetovne vojne.

K naštevanju velja dodati, da je v pripravljalnem in organizacijskem odboru za razstavo sodelovala še vrsta slovenskih kulturnih delavcev, in da se je s pokroviteljstvom odlično izkazal novogoriški Primex.

B. Ž. J.

Neznan fotograf. Novomeški strelci 1867

Wilhelm Helfer. Rušenje poškodovanih stavb 1895.

Najnovejše pri založbi Borec

Ljubljana skozi čas

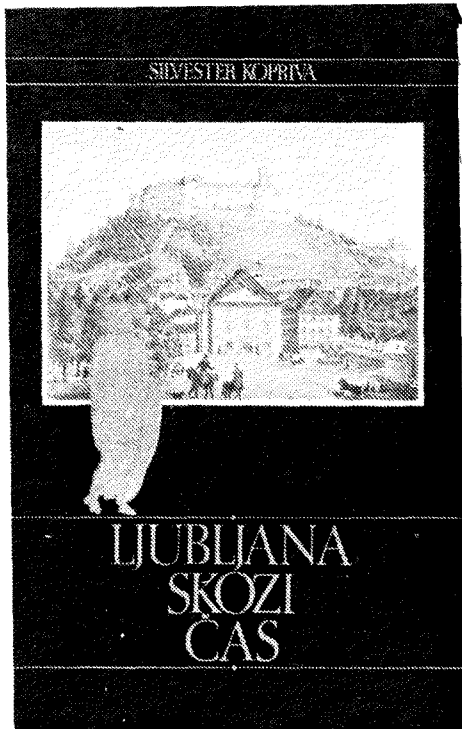
Nestor slovenskih klasičnih filologov v Silvester Kopriva bo menda te dni končno vendarle doživel izid svojega knjižnega dela, ki je kar nekaj let nesrečno romalo med založniškimi predali. Pa ne zato, ker njegovo besedilo ne bi bilo nadvse zanimivo, pač pa zato, ker so znane založniške zadrege iz dneva v dan hujše in je vsak izid nove knjige pravi porod in rojstvo »pod srečno zvezdo«.

V delu Ljubljana skozi čas, katerega manjši odlomek smo tudi mi objavili v TV-15, je Silvester Kopriva zbral in prevedel, popisal ter osvetlil ozadja stotine latinskih napisov, ki krasijo Ljubljano. Pomudil se je tako pri antičnih napisih, ki krasijo Ljubljano. Pomudil se je tako pri antičnih napisih, shranjenih v muzejih in lapidarijih, kot tudi pri kasnejših, srednjeveških in humanističnih, baročnih in onih, ki segajo v novejši čas. Sprehodel se je po cerkvah, pokopališčih, prek mostov, javnih zgradb in zasebnih vil in pripravil bralcu zanimiv sprehod skozi preteklost, ki si ga lahko privoščijo vsakdo. Hkrati je avtor opozoril tudi na nekatere slovenske, zlasti doslej manj znane napise, tudi iz NOB.

V bistvu je Silvester Kopriva uporabil stare napise za ogrodje svojemu kulturnozgodovinskemu sprehodu skozi čas, v katerem se dotika tako splošnih kulturnih okvirov kot tudi ožjih področij spomenišтва, umetnostne zgodovine, jezikoslovja, etnografije, urbanizma, topografije in genealogije. To je knjiga, ki ponuja

dvajset zaokroženih sprehodov po Ljubljani — vse tja v emonske dni.

B. Ž. J.

Danes Maruše Krese-Weidner

P. S.: Knjigo lahko vse do 30. septembra 1989 naročate po prednaročniški ceni 690.000 dinarjev, v redni prodaji pa bo kasneje veljala 820.000 dinarjev.

Kurirček spet hodi v šolo

S prvimi septembrskimi dnevi je začel hoditi v šolo tudi Kurirček, edina slovenska literarna revija za otroke in tiste, ki jim je pri srcu otroštvo. Prva številka Kurirčka za novo šolsko leto ponuja na 47 straneh bogato pesniško bero — od Eirvine Fritza do Ferija Lainščka, kopico zgodb — od Franja Frančiča do Ele Peroci in Iva Zormana, k temu pa izbrane likovne opreme in ilustracije ter zanimivosti — od zgodb o jezičnem dohtarju Prešernu pa do barvanke Polž v polži pri logi.

Kurirček vse bolj postaja literarna dragocenost, ki si zasluži trajnejše življenje na domačih knjižnih policah, prihranek za vezavo v letnike, ki jih bodo brali še naših otrok otroci. Morda bodo takrat že časi, ko bodo otroci raje ostajali to, kar so in si ne bodo prizadevali kar najhitreje stopiti v svet odraslih, kakor nam v pesmi Zakaj otrok želi odrasti, zatrjuje Šimo Ešič.

...Komaj se rodiš, že ti svet presede: mečkajo te babice, tete, sosede...

...Dokler si majhen, tudi to niso norčije: Kdor le utegne, te lahko nabije...

B. Ž. J.

Založniška jesen se kljub slabim časom odpira Danes Maruše Krese-Weidner

Poletno založniško zatišje se umika in prve lastovke že prihajajo iz tiskarn. Tokrat vam predstavljamo drobce iz nove knjige zamejske založbe Drava. Pesniška zbirka Danes je prvenec Maruše Krese-Weidner. Slovenke, ki že nekaj let dela in živi v Nemčiji, vendar ostaja s slovenskim prostom usodno povezana tako po tukaj preživetem delu življenja kot tudi po številnih drugih kulturnih, psiholoških in nenazadnje tudi socioloških nitih. Njena poezija se ne dotika tematike NOB in širših družbenih vprašanj pri nas, zato pa se v subtilnih drobcih dotika marsičesa, kar se je oblikovalo v senci generacije naših očetov in dedov. Hkrati je v odsevu te poezije marsikaj tistega globoko človeškega in, če smo natančnejši, ženskega, kar naša družba še danes več ali manj

odpravi z zamahom roke. Ženska gonilna sila je v konfliktu z robovi svojih fizičnih zmogljivosti: podedovano in priučeno se zrcalno ogleduje ob vstopu v širši svet. To so pesmi iz prvenca Danes.

B. Ž. J.

Danes

Danes ne morem. Nihče ne razume, da danes ne morem. Danes sem povozila mačko, ki je tekla čez cesto in danes sem se zaletela v sosedov avto. Potem sem se spotaknila čez stopnico in razbila čajno posodo. In nihče ne razume, da danes ne morem skuhat kosila. Danes je bilo nebo rdeče.

»Tujega nočemo, svojega ne damo«

(te besede je tovariš Tito izrekel pred 45. leti na otoku Visu)

Petindvajsetega maja 1944 so Nemci napadli Drvar z namenom, da bi uničili Vrhovni štab NOV Jugoslavije in ujeli tovariša Tita. Vrhovni štab je že pred napadom sklenil, da se bo preselil iz Drvarja na Vis. V tem času je v Drvarju bil maršal Tito s Centralnim komitejem KPJ, NKOJ in Vrhovnim štabom NOV in POJ. Nemške zračne desantne, oklepne in pehotne enote pa niso uresničile svojega cilja. Potem ko so se maršal Tito in člani CK KPJ, NKOJ in Vrhovnega štaba prebili skozi sovražnikov obroč, so v noči na 4. junij s sovjetskim letalom odleteli s Kupreškega polja v Bari. Od tod je vrhovni komandant s svojimi najbližjimi sodelavci odplul na britanskem rušilcu »Blackmoore« nazaj v domovino. Dne 7. junija 1944 dopoldne se je s svojim spremstvom izkrcal na Vis.

Vrhovni štab se je namestil po Boroviku, prav tako tudi člani CK KPJ in NKOJ, vrhovni komandant pa je imel svoj sedež v znani podzemski jami na obronkih Huma. V bližini je ostal le štab 26. divizije (komandant Božo Božović in politični komisar Dušan Korač), medtem ko sta štab mornarice in pokrajinski komite KPH za Dalmacijo odšla v Kutli, v zaliv luke Vis.

Do premestitveev najvišjih partijskih in vojaških vodstev na Vis je prišlo zato, ker so se mednarodni dogodki, pomembni za Jugoslavijo, tako množili, da je bilo za vrhovno predstavništvo, prezidij, nacionalni komite in tudi vrhovni štab nujno najti takšen sedež, s katerega bi mogli nemoteno opravljati svoje funkcije. Takšne možnosti je dajal otok Vis, zato je postal sedež vrhovnih partijskih, državnih

in vojaških forumov nove Jugoslavije.

Centralni komite KPJ in nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije sta poleti 1944 na Visu nadaljevala in še bolj razvila mednarodno politično dejavnost, da bi v narodnoosvobodilnem boju ustvarjena Jugoslavije postala mednarodno priznana. Po prihodu tovariša Tita z njegovimi najvišjimi sodelavci je Vis postal pravi čebelnjak. Imel je stalno zvezo z Barijem, pa tudi radijsko zvezo s korpusi na kopnem. Na Vis so prihajali komandanti in politični delavci po navodila, od tod je tovariš Tito vodil vse vojaške operacije. Okrepljena je bila protiletalska obramba otoka, posebno okrog Titove votline.

Tovariš Tito je na otoku Visu posvečal veliko pozornosti tudi vprašanju razvoja in materialne opremljenosti narodnoosvobodilne vojske. Tako je bil že 12. junija 1944 v spremstvu sovjetskega generala Kornejeva in britanskega generala MacLeana navzoč pri skupnem streljanju treh baterij 1. gorskega divizion (komandant divizion je bil Karel Miklavčič, politični komisar pa Drago Vajs) in baterije »A« havbičnega divizion (komandant tega divizion je bil Franc Misjak; pozneje je postal komandant artilerijske brigade). Z vajami je bil tovariš Tito očitno zadovoljen in je artileriste (komandant celotne artilerije je bil Karel Levičnik) pohvalil. Prav tako je 2. septembra 1944 obiskal letalce (1. in 2. lovsko eskadriljo NOVJ, eskadriljo za zvezo vrhovnega štaba in zavezniške letalce, ki so imeli bazo na Visu) na novem letališču, zgrajenem pa Pliskem polju. Pri tem obisku so ga spremljali člani Vrhovnega štaba in visoki letalski oficirji na čelu

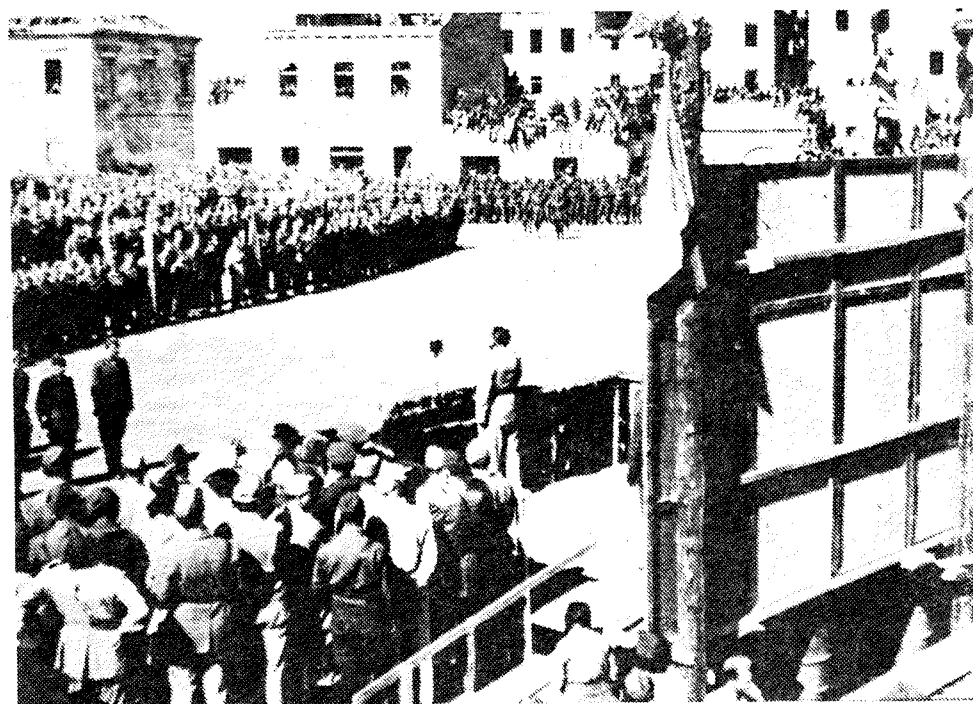
s komandantom letalstva Francem Pircem. Tudi mornariške enote naše mornarice so bile večkrat deležne obiska tovariša Tita in njegovega spremstva. Takrat je bil komandant mornarice Josip Čenry, načelnik štaba Kazimir Renčelj, načelnik obveščevalne službe pa Franc Potočnik. Maršal Tito je obiskal tudi pehotne brigade (1., 11. in 12. dalmatinsko brigado, 3. prekomorsko brigado), ki so bile na položajih, da bi branile otok Vis, (3. prekomorska brigada je branila vzhodni del otoka).

V svojem zgodovinskem govoru je 12. septembra 1944 borcem 26. divizije opredelil smernice naše zunanje politike s kratkimi in jedrnatimi besedami: »Tujega nočemo, svojega ne damo«. Na zborovanju, posvečenem proslavi 2. obletnice ustanovitve 1. dalmatinske udarne brigade, ki je tega dne dobila naziv proletarske in red narodne osvoboditve, je bilo navzočih tudi več kot 5000 borcev prekomorcev iz 3. prekomorske, 1. tankovske, artilerijske brigade (grupe) ter letalskih, mornariških in drugih enot. Ta zgodovinski izrek je vklešan v spomenik na Visu, ki ga je odkril sam maršal Tito 27. julija 1964.

16. junija 1944 je bil podpisan 1. viški sporazum, ki ga je v imenu NKOJ podpisal maršal Jugoslavije Josip Broz-Tito, v imenu jugoslovanske kraljevske vlade v Londonu pa predsednik ministrskega sveta dr. Ivan Šubašić. Jugoslovanska kraljevska vlada je priznala politično in vojaško zmago narodnoosvobodilnega boja NKOJ in NOVJ. Viškemu sporazumu je med 6. in 11. avgustom 1944 sledil v Caserti sestanek britanskega premiera Winstona Churchilla s podpisniki viškega spo-

Prihod maršala Tita na proslavo 1. dalmatinske udarne brigade 12. septembra 1944 v pristanišču Vis. Takrat je brigada dobila naziv proletarska in red narodne osvoboditve. Od leve proti desni: Dušan Korač (politični komisar 26. divizije), tretji je Božo Božović (komandant 26. divizije), nato Savo Orovič (član VŠ), maršal Tito v svetli maršalski uniformi, Ivan Rukavina (član VŠ), Boško Šiljegović (politični komisar 8. korpusa), Aleksandar Ranković (član VŠ) in na desni Bogdan Stupar (komandant 1. dalmatinske brigade).

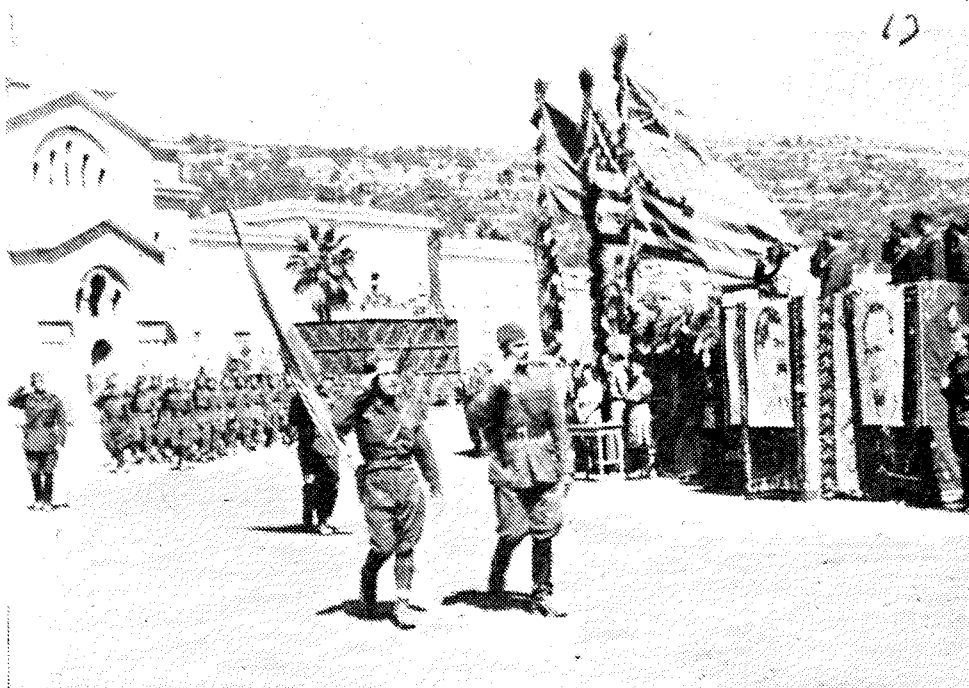

Maršal Tito govori borcem 26. divizije na otoku Visu. Proslave in mimohoda so se udeležile tudi 3. prekomorska in 1. tankovska brigada, artilerijska grupa 8. korpusa in druge enote NOVJ. Le 2. bataljon 3. prekomorske brigade ni bil navzoč, ker se je tistega dne izkrcal na Korčuli in jo začel osvobajati.

razuma. Ob tej priložnosti je naše vodstvo zahtevalo od zaveznikov večjo materialno pomoč, obenem pa vnovič poudarilo zahtevo, naj vsem primorskim Slovincem in istrskim Hrvatim, ki so bili še vedno na Sardiniji ali kje v Afriki, omogočijo, da se vključijo v narodnoosvobo-

dilni boj. Prav tako je naše vodstvo zahtevalo vrnitev in prihod ladij jugoslovanske kraljevske mornarice v sestav poudarilo zahtevo, naj vsem Zavarovanje vrhovnega poveljstva in njegovih sodelavcev na otoku Visu je bila najvažnejša naloga enot 26. divizije, mornarice in letal-

stva NOVJ, dotedanjih branilcev tega otoka. Hkrati pa so nadaljevali z nenadnimi napadi manjših brigadnih in mornariških enot na sosednje otoke vse do izkrcanja na obalo in začetka splošne ofenzive za osvoboditev Dalmacije in drugih krajev naše domovine. **Albert Klun**

Komandant 3. prekomorske brigade Bogdan Viskić (na desni) in zastopnik političnega komisarja brigade Jurij Kogoj (na levi) na čelu brigade v mimohodu pred vrhovnim komandantom NOVJ maršalom Titom (v svetli maršalski uniformi na tribuni).

Tovarišice 3. prekomorske brigade (v posebnem sanitetnem ešalonu) v mimohodu pred vrhovnim komandantom tovarišem Titom, na otoku Visu, dne 12. septembra 1944 (ob proglasitvi 1. dalmatinske udarne brigade za proletarsko brigado). Tretja z leve proti desni je Mara Gavranč-Seka, rojena 3. decembra 1923 v Veli Luki na otoku Korčuli, ki je padla 7. novembra 1944 (k. 680) na Promini pred Kninom. Bila je bolničarka 2. čete 1. bataljona, odlična tovarišica in izredno habra borka.

Pogovori predsednika RK ZRVS v Mariboru

Nujni so odkriti pogovori

Presednik republiške konference ZRVS Slovenije generalpolkovnik Branko Jerkič s sodelavci je ob koncu avgusta obiskal komandanta mariborskega korpusa generalmajorja Vukašina Vilotića in se z njim pogovarjal o pomoči in sodelovanju JLA pri uresničevanju programov organizacije ZRVS v Mariboru in v drugih krajih na območju mariborskega korpusa. Potem se je udeležil seje predsedstva Mestne konference ZRVS Maribor, kjer se je seznanil z uresničevanjem programskih nalog ZRVS Mariborčanov v zadnjih mesecih. Celotno delo je ocenil poročevalec Jože Jazbinšek, predsednik ZRVS v Mariboru. Sekretar MK ZRVS Maribor Zlatko Kline je goste seznanil s pripravami na strelske vaje rezervnih vojaških

starešin, ki so jih medtem že opravili v treh skupinah 9., 16. in 17., setembra letos. Na njih je sodelovalo okoli 800 rezervnih vojaških starešin, streljali pa so z avtomatsko puško.

Predsednik RK ZRVS Slovenije Branko Jerkič je Mariborčanom govoril o letnih konferencah organizacij ZRVS na vseh ravneh in poudaril, da je treba že sedaj dolgoročno razmišljati o kandidatih, ki bodo prevzeli vodilne funkcije v organizaciji. Od njihove zagnanosti je namreč odvisno nadaljnje uspešno delo organizacije, ki ima pomembno mesto v usposabljanju rezervnih starešin in drugih struktur za potrebe SLO in DS. Dejal je, da bo treba na letnih konferencah odkrito spregovoriti o vseh napakah in pomanj-

ljivostih. Hkrati pa bo treba opozoriti tudi na pozitivne primere in nosilce takšne pozitivne dejavnosti tudi ustrezno pohvaliti ali drugače stimulirati. Kadrovske komisije pri organizaciji ZRVS morajo svoje delo dolgoročno zastaviti in spremljati delo posameznih članov, da bi lahko v primeru potrebe prevzeli odgovorne dolžnosti v organizaciji.

Predsednik komisije za vzgojo in usposabljanje pri RK ZRVS Slovenije Dušan Lješevec je o pogovorih na poveljstvu mariborskega korpusa povedal, da so se dogovorili za konkretno pomoč pri organiziranju seminarja za nosilce usposabljanja v občinah v letu 1990. Pogovarjali so se tudi o možnosti, da bi aktivni starešine JLA z avtor-

skimi prispevki sodelovali v reviji Naša obramba, ki je postala nepogrešljiv pripomoček pri vzgoji in usposabljanju rezervnih vojaških starešin. Govorili so še o odpiranju knjižnic in kinotek JLA za potrebe organizacije ZRVS in njenih članov, v razpravi pa so tudi povedali, da bo treba izdelati konkretne načrte za neposredno sodelovanje ZRVS z enotami JLA in teritorialne obrambe in menili, da bi kazalo v prihodnje organizirati podobno tekmovanje kot v Dražgošah istočasno tudi na Osankarici, saj je odhod v Dražgoše za tekmovalce iz Maribora in drugih podravskega občin povezan z visokimi prevoznimi in drugimi stroški.

Sekretar republiške konference ZRVS Jakob Černe je navzoče seznanil o težah »Aktualna vprašanja mesta, vloge, pravic in obveznosti ZRVS v sistemu SLO in DS in v družbi.«

M. K.

S seje predsedstva OO ZZB NOV Radovljica

Evidentirali naj bi čim več mladih

Na seji predsedstva borčevske organizacije v Radovljici so med drugim razpravljali o pripravah na volitve, ki bodo prihodnje leto, spremembah in dopolnitvah statuta ZZB NOV Slovenije ter statutarnega sklepa, praznovanju nekaterih obletnic in drugih tekočih zadevah.

Predsedstvo bo priporočilo vsem krajevnim borčevskim organizacijam v radovljiški občini, naj takoj začnejo z evidentiranjem možnih kandidatov za krajevne, občinske in republiške organe. Ugotovili so, da bo večini potekel dvakratni dovoljeni mandat, zato bo treba evidentirati in kandidirati skoraj vse nove kandidate. Poudarili so, naj bi evidentirali čim več mlajših in strokovno sposobnih kandidatov za prihodnje funkcionarje.

Po obrazložitvi sprememb in dopolnitev statuta ZZB NOV Slovenije so se člani strinjali, da bodo v njem črtali vse, kar se ponavlja ali pa postaja nepotrebno, in da se nekateri člani spremenijo, dopolnijo ali pa skrajšajo.

Ob koncu seje so člani predsedstva spregovorili tudi o podpisovanju temeljne listine Slovenije in ugotovili, da je v radovljiški občini obveščenost in organizacija podpisovanja zelo slaba.

Ciril Rozman

Srečanje v Kozjem

Ko je Bračičeva brigada septembra 1944 napadla postojanko v Kozjem, si borci niso mislili, da bodo prav v spomin na ta dan praznovali v občini Šmarje pri Jelšah svoj občinski praznik. Pa ga! Praznuje tudi Krajevna skupnost Kozje, kjer se domačini še dobro spominjajo tega napada Bračičeve brigade na postojanko.

Letošnje praznovanje se je pričelo že v petek 8. septembra, ko je bilo srečanje osnovnih šol, poimenovanih po Bračičevi brigadi iz Frama in Kozjega, Osnovne šole heroj Bračič iz Trziča in borcev Bračičeve brigade. Med gosti so bili predsedniki OO ZZB NOV Šmarje pri Jelšah, domilne občine brigade iz Slovenskih Konjic ter Krajevne skupnosti Kozje.

Dobrodošlico je vsem zaželel ravnatelj šole s Kozjega, prisotne pa je pozdravil tudi predsednik OO ZZB NOV iz Šmarja. Borci so nato odšli v razrede, kjer so učencem pripovedovali o napadu na postojanko in o življenju v brigadi, učenci pa so jih spraševali o brigadi in NOV. V osmem razredu so bili zbrani poleg domačinov tudi učenci šol iz Frama in Trziča. Borci ne bomo pozabili teh pogovorov in vtisa, ki smo ga dobili o učencih med pogovori, saj so jim dedki in babice

povedali veliko o vojnem obdobju pa tudi v šoli so o tem že govorili. Presenetljivo veliko pa vedo o Bračičevi brigadi, ki je bila prvič v teh krajih že na pohodu divizije na Štajersko pa tudi kasneje se je vračala sem.

Po pogovorih v razredih smo skupaj odšli na ogled spominskega parka Trebče in gradu Podsreda, ki ga še obnavljajo, vendar pa je že odprta razstava »Kozjansko

v NOB«. Na njej je veliko slikovnega gradiva o pohodu 14. divizije, o napadu Bračičeve brigade na Kozje in Planino, seveda pa je poudarek na dogodkih na Kozjanskem. Grad Podsreda bo v kratkem popolnoma obnovljen in odprt za ogled, grad in razstava pa že sedaj kažeta, da bo oboje vredno ogleda.

Po vrnitvi v Kozje je že izšlo šolsko glasilo Koraki, v katerem so bili prispevki

vseh treh šol, večji del pa je bil posvečen Bračičevi brigadi. Srečanje smo zaključili s podelitvijo spominkov udeležencem. Šole so v spomin na srečanje prejele velike kristalne vaze »Dekorja« iz Kozjega, brigadni odbor pa je vsem trem šolam podelil priznanje za dosedanje uspešno delo in sodelovanje.

Na koncu se je ravnatelj šole v Kozjem zahvalil vsem udeležencem za sodelovanje, ravnatelj iz Trziča pa obvestil, da bo naslednje srečanje v Trziču. **Marjan Prestor**

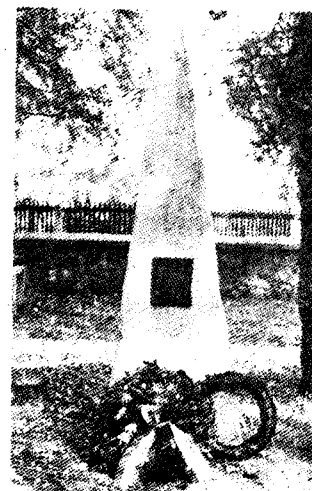
Prebivalci Kozjega so si za svoj praznik izbrali dan, ko je Bračičeva brigada napadla sovražnikovo postojanko v njihovem kraju.

Pohod v spomin bazoviških junakov

Športno združenje Sloga iz Bazovice, natančneje, — njen planinski odsek, je v nedeljo, 10. septembra, pripravil že 8. spominski pohod po okolici Bazovice, ki ga namenja spomenu bazoviških junakov.

Nad sto domačih planincev, ki so se jim pridružili še planinski tovariši iz sorodnih društev s tržaškega Krasa, večja skupina planincev iz Raven na Koroškem, Sežane in Ilirske Bistrice je krenila na pot izpred osrednjega bazoviškega spomenika, odtod do naselja Jezero, se po slikovitem robu nad dolino Glinščice podala do vasi Draga ter čez Pesek dosegla 672 m visoki vrh Kokoši. Kot je navada, so se planinci ob zaključku tri-urnega pohoda pridružili tisočglavi množici udeležencev osrednje proslave bazoviških žrtvam na Bazoviški gmajni in se poklonili spomenu prvim štirim slovenskim fantom, žrtvam fašističnega nasilja pred skoraj šestimi desetletji.

Vsi udeleženci so se strinjali, da je pohod lepo uspel, in da gre vse priznanje organizatorju-planinskemu odseku SZ

Bazoviške žrtve imajo spomenik tudi v Kranju

Sloga, ki ga že vrsto let vodi Viktor Stopar. Ob slovesu sta udeležence pozdravila še Ivo Sosič, predsednik SZ Sloga, in Odo Kalan, predsednik združenja slovenskih športnih organizacij v Italiji, ki je vse povabil na pohod tudi naslednje leto, ko bo od tragičnega dogodka na Bazovici poteklo polnih 60 let in se bo bazoviški žrtvam v spomin na Bazoviški gmajni zbralo še več ljudi.

Vojko Čeligoj

V spomin padlih žrtev

Že v prvem letu okupacije naše domovine je okupator pokazal vso svojo okrutnost. Tako je 28. avgusta 1941 v Spodnjih Gorjah ustrelil pet talcev. Krajevna skupnost Gorje se je že pred leti odločila, da bo v spomin na te nedolžne žrtve praznovala svoj krajevni praznik. Letos so v okvir praznovanja vključili tudi spomin na požig Srednje Radovne. Nemci so namreč 20. septembra leta 1942 obkolili to vas, jo požgali in razdejali. V ognju pa je zgorelo tudi 24 ljudi. Ta požig ni mogel utišati glasu trpečih ljudi v dolini in partizanov v gozdovih.

Program ob letošnjem krajevnem prazniku pa je potekal tako: v nedeljo, 3. septembra so najprej pozdravili goste iz pobratene krajevne skupnosti Gabrijel Santo iz Varaždina, nato pa je bila slavnostna seja skupščine krajevne skupnosti. Ob 11. uri je bila pred spomenikom v Srednji Radovni osrednja proslava. Proslavo je začel Janko Repe, slavnostni govornik pa je bil Aleš Jelenc, ki je orisal zgodovinski pomen Radovne med NOB. V kulturnem programu pa so sodelovali Gorjanski pihalni orkester, moški pevski zbor iz Gorij, recitatorji Osnovne šole bratov Žvan iz Gorij in pevski oktet iz Varaždina. Naslednji dan pa so se tekmovalci pomerili v tradicionalnem varpa turnirju za pokal Gorij.

Jože Ambrožič

Izlet na Gorenjsko

Na povabilo zveze borcev občine Kranj so člani občinske organizacije zveze združenj borcev iz Brežic pripravili izlet na Gorenjsko.

Prijetno so bili presenečeni nad prisrčnim sprejemom, ki so jim ga pripravili predstavniki kranjske občine in tamkajšnjih družbenopolitičnih organizacij. Po obširnem seznanjanju z delom in življenjem so si predstavniki obeh občin izmenjali priložnostna darila in spominke.

Nato so se Brežičani odpeljali na Brdo pri Kranju, njihov vodič pa je bila tov. Finkova. Tam so si ogledali parke, hipodrom, dirkalne konje in drugo. Po ogledu Brda so se odpeljali na Podljubelj, kjer so jih pri spominskih obeležjih taboriščnikom pri-

čakali predstavniki ZZB NOV občine Trzič. Opisali so jim dogodke in strahotne pogoje, v katerih so taboriščniki gradili tamkajšnji predor.

Ustavili so se tudi v Begunjah, v tamkajšnji medvojni mučilnici. Kustos muzeja jim je obširno opisal, kaj vse se je dogajalo v tamkajšnji graščini in koliko zavednih Slovencev je umrlo v tamkajšnjih temnicah.

Po teh ogledih so se Brežičani vrnili v Kranj, kjer so si ogledali gorenjski sejum. Čudili so se »astronomskim« cenam kmetijskih strojev in se spraševali, kdo jih sploh lahko kupi, prav tako pa jim je bilo kaj hitro jasno, zakaj je pri nas hrana tako draga.

(povzeto po pismu udeležencev izleta)

NAGRADNA KRIŽANKA

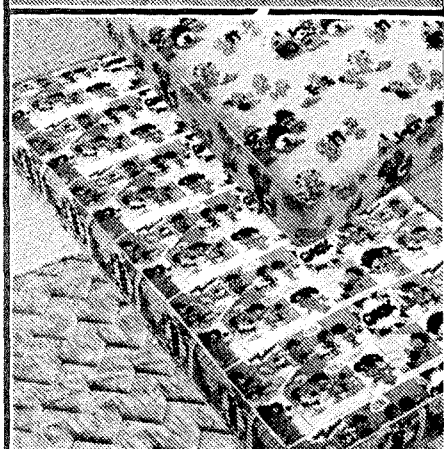
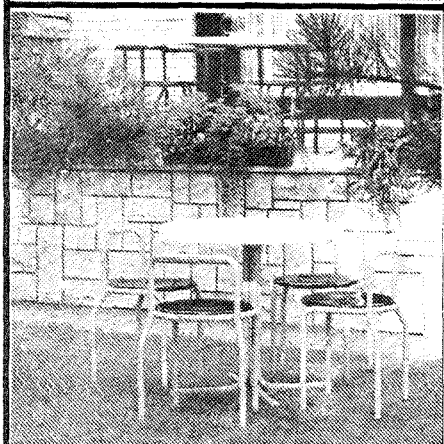
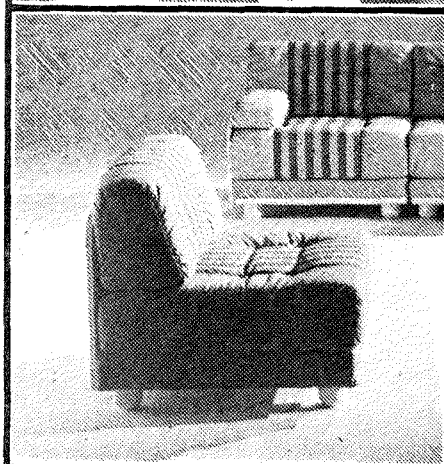
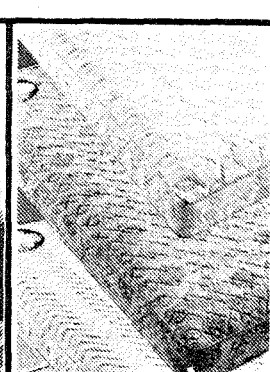
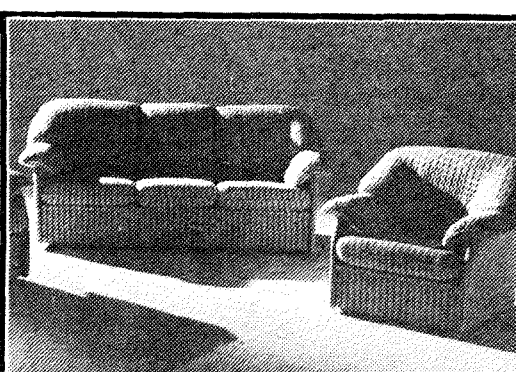
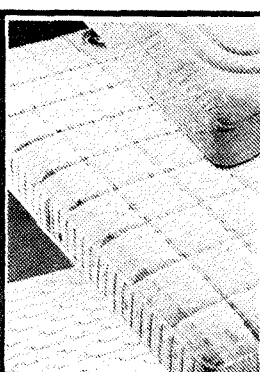
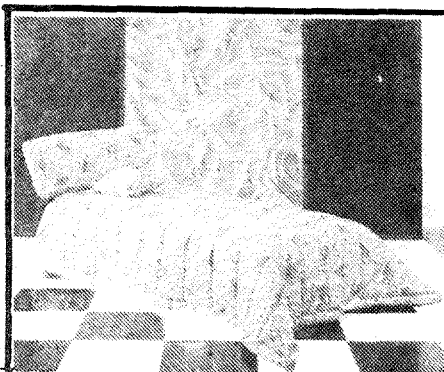
Nagradni razpis

V križansko smo uvrstili nekaj izdelkov iz bogatega programa novogoriškega Mebla. Rešeno križanko pošljite najpozneje do srede, 4. oktobra 1989, na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. V spodnji levi kot kuverte pripišite MEBLO. Tri reševalce, ki bodo pravilno rešili križanko, čakajo knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

Ime in priimek:_____

Naslov:_____

NOVA GORICA	▽	▽	NEKD. JUŽNOAM. PLEMENA	ŽELEZN. PROGA	HRVAŠKI PISATELJ (IVAN)	DRŽAVNIK VON BISMARCK	SLOV. PESNIK IN PISEC (VALENTIN)	IRONIČEN ČLOVEK	BAVARSKI VOJVODA	MEHKO USNJE IZ KOŽ DIVJADI	▽	▽	▽	PROTI-ZAKONITA LJUDSKA SODBA	LITERAT VELIKA-NOVIC	TITAN
RDEČA KRVNICKA										OKAMNEL OŠTANEK ŽIVALI						
MAJHNA, FINO IZDELANA SLIKA										MESTO V ITALIJI VRSTA HLAČ						
VLAŽNOST											GRADBENI MATERIAL					MEBLO NOVA GORICA
JUŽNO-AMERIŠKA KUKOVICA				NOSILEC OBLASTNE FUNKCIJE SOJENJA							POPOLNA PRAZNINA				BEBEC, TEPEC	IME DVEH KRAJEV PRI GRO-SUPLJEM
			INDIJAN. PLEME IZ SKUPINE IROKEZOVI	VRSTA ŠAHOVSKE OTVO-RITVE	OBLOGA, KI POKRIVA TRUP LADJE	OCTOVCU SORODEN GRM	GOROVJE V BOLGA-RIJI				ZVEZDA V ORLU PODROČJE OB S. POLU					
			JEGULJA				PRAVOSL. SV. PODOBA OVRATNA RUTA					ŠVIC. PIA-NIST (GEZA) BAJESLOV. DEŽELA				
			OD SREČE ODVISEN IZID					ENOTNOST	KRALJEVIČ DUHOVNIK (ZANIČLJ.)							
PEKOVSKI IZDELEK							UČINEK NEMŠKI FILOZOF (THEODOR)						DALJŠE RAZDOBJE DALMATIN. Ž. IME			
VODNA ŽIVAL					PEVKA KOS NIZKA TEM- PERATURA					POD				TANTAL		
PEVKA PIAF						HITER TEK IGRALEC GABIN				PISATELJ FLEMING				NASPROTJE VESELJA	NEKD. JAPON. POLITIK (HAYATO)	TARZANO-VA OPICA
VOJAŠKA TAKTIČNA ENOTA									VRSTA MODER-NEGA PLESA	KNEZOV SIN OKRNJEN KIP						
PRETA-KANJE SOLZ	KLOVN POPOV	HRV. PO-KRAJINA	KAJNOV BRAT	VRSTA ZRAKO-PLOVA									ČOLN ZA REŠEVANJE V GORAH SESEK			
				HAMLE-TOVA DEŽELA							POTO-VANJE ZA RAZ-VEDRILLO					
				PRIPIRAVA JEDI V VROČI MASČOBI	NEKD. JAVNI PISAR						VRSTA ELEK-TRONKE NAKAZA					
						TUJE M. IME	ANGLOAM. M. IME	MOLITEV	VRSTA POSODE	IGRALKA GABOR LASTNIK KAJZE						
PRIPIRAVA ZA UGOTAV-LJANJE EL. TOKA												LATIN. VEZNIK. MOCVIR. RASTLINA			OBLEPEK	PLESALKA V JAPON. ČAJNICAH
NADA BOŽIČ	DRŽAVA NA BLIŽ. VZHODU	PRODOR DROBOVJA POD KOŽO	VRSTA MRAVLJE							NJORKA ATLE-TINJA SIMEONI					OGULIN REKA V BOLGARII IN TURCIJI	
			TRANSIL-VANIJA SKAND. DROBIŽ										JAPON. PISATELJ (KOBO) BAJKA			
								PESNICA MAURER					ČEBELI SORODNA ŽUŽELKA			
DREVORED							ŠESTI MESEC V ŽID. KO-LEDARJU						POPAČEN ŽIDOVSKI JEZIK			
IGRALKA BLACK							KRAMA, ROPOTIJA						NAD-STROPJE			

Iz KS Zlato polje

Počitniško delo mladih

Oglasila se nam je tovarišica mentorica Tončka Vodnikova in nam poslala sestavek njihove pridne tajnice pionirskega kluba Dobra volja, ki je skozi cele poletne počitnice izkazoval zares dobro voljo z različnimi akcijami in aktivnostmi. Prav tisti pionirji, ki so mentorjem najbolj očitati ukazovanja, nam še sporoča Tončka, se v zunajšolske dejavnosti na terenu ne vključujejo. Mi seveda z veseljem ustrezemo želji pridnih pionirjev in objavljamo tisto, kar nam sporoča Daliborka:

Že desetletje se zbiramo mladi v krajevni skupnosti. Imamo svoj pionirski klub. Poimenovali smo ga Dobra volja. Organizirano delo vodimo pionirji sami. V juniju smo se zbrali na letnem zboru cicibani in pionirji. Na njem smo poročali o izvedenih akcijah. Sprejeli smo nov delovni program. Vanj smo vključili tedenska srečanja, kulturne prireditve, športne igre in izlete po poteh relejnih kurirjev Gorenjske. V letošnjem letu smo sodelovali v natečaja

ju »MI MLADI«. Zbirali smo podatke o nastanku naselja. Obiskovali smo starejše kraje in izvedeli, kako je nastalo ime KS ZLATO POLJE. Danes je to imel le še zgodovinska resnica, saj se je zlato žito z njiv umaknilo novim blokom za naše bivališče.

Skozi vse leto manjša skupina pionirjev »Zelena straza« skrbi za čistočo v naselju. Najbolj vestno vzdržuje čistočo okrog Stošičevega spomenika. Občasno ga okrasijo s cvetjem. Najbolj okrašen je

bil v tednu spominskega dne, ko so v letu 1941 23. avgusta na tem mestu usmrtili prvoborca Milorada Stošiča. O pomenu boja in o žrtvah v začetku vojne nam je spregovoril tovariš Ivan Košir, predsednik občinskega odbora ZZB NOV. Mi pionirji smo skupaj s cicibani pripravili štiri recitacije in zapeli več pesmic. Vmes sta dva pionirja igrala na flavto in harmoniko. K spomeniku smo položili tudi tri vence, ki smo jih sami spletli iz smrekovih in borovih vej. Vmes smo postavili šope jagod jerebice, ki so vence še polepšali. Te vence smo položili skupaj z borci in vojaki vojašnice Stane Žagar, ki se je s svojo enoto udeležila spominske svečanosti. Najbolj smo bili veseli, da se je svečanosti udeležila velika skupina naših borcev in naših pionirskih sootvaršev iz krajevene skupnosti Zlato polje.

V začetku septembra se spominjamo še padlih baziških žrtev pred 60 leti. Tem so primorski rojaki v Prešer-

novem gaju postavili spominsko piramido. Njihovemu spominu se bomo poklonili s polaganjem cvetja in spominskim programom.

Ves avgust smo trdo delali, saj smo se dvakrat dnevno zbirali na vajah in športnih igrah. Vmes smo obiskovali relejne postaje kurirjev Gorenjske od Tržiča preko Begunj, Javornika. Golice ter Mojstrane do Kroke. Te postaje so na partizanskih kmetijah. Njihove mame so nas pristrčno sprejele in nas dobro pogostile. Povedale so nam, kako težko je življenje v teh bregovih Gorenjske, a vendar so zadovoljne, da je mir.

Na teh pohodih smo spoznali, da so partizanske izkušnje zelo zanimive in nam tudi krepko potrebne, saj nam narava večkrat krepko zagode. Take naravne nesreče nas iz bivališč potisnejo pod milo nebo. Takrat pa si moramo s skupnimi močmi pomagati iz stiske.

tajnica kluba »DOBRA VOLJA«
Daliborka Dimić

V Pacugu mi je bilo všeč zato, ker je tam veliko rastlinja in smo se naučili veliko novega o tamkajšnjem okolju. V družbi prijateljev, sošolcev in tovarišic sem se dobro počutila, uživala sem v morski vodi. Bivanje v šoli v naravi mi bo ostalo v najlepšem spominu.

URŠKA TKALEC,
4. razred
OŠ Središče ob Dravi

Artičani smo začeli pred »uradnim začetkom«

Dan pred začetkom pouka se je zbralo pred našo šolo kar precej prostovoljcev. Zdi se mi, da smo bili sami taki, ki nam je bilo počitnic že dovolj.

Po ustnem izročilu se je razširila novica, da so v četrtek zaželeni prostovoljci. Takoj smo zvedeli, za kaj pravzaprav gre.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJ

Moj prosti čas

»Na dan mi osane zelo malo prostega časa. Porabim ga predvsem za igro. Najraje se vozim s kolesom. V deževnih dneh pa se igram s prijateljem: šah, kockanje, domino in podobno. Včasih se tudi skregava. Prekine naju televizija. Gledava jo, dokler je program za mlade. Ko pa se stemni, prijatelj odide domov.«
Tako nam sporoča Vanči Kumar iz osnovne šole Edvard Kardelj iz Slovnjskih Konjic. Osmošolka Mateja Landar se v prosem času najraje poglobi v dobro knjigo, Anja Vidmar, ki je komaj lansko jesen začela hoditi v šolo, se v prostem času najraje igra s svojo punčko. Janko, če le more, skoči do svojega sosedu Andreja, potem skupaj skličeta še Toneta, Rudija, Edija, Mileta in se grejo nogomet na »improviziranem« igrišču – sosedovem dvorišču. Naša dopisnica Aleksandra pa pravi, da v prostem času najraje piše pesmi, spise, pisma prijateljicam . . . In kaj najraje delate vi, dragi mladi bralci? Vem, da prostega časa nimate ravno na pretek, saj vas šola in domače naloge zahtevajo zase. Morda ga je sedaj, na začetku šolskega leta nekoliko več; pa ne za dolgo. Potem je treba tudi doma še kaj pomagati mami pa očetu, morda stari mami ali pa sestrici oziroma bratcu. Tako da je tistega resnično »vašega« časa bore malo. Nekaj ga pa le mora biti; za vsak dan, ne samo za počitnice. Prosti čas ne pomeni lenuharjenja. Če ga znate prav izkoristiti za svoje udejstvovanje, za izražanje samega sebe, za sprostitve, potem si v njem vedno znova obnovite iztrošene moči za nov uspeh pri vašem delu.

Naj bo teh uspehov čim več. Pa pišite nam, kaj počnete!

Pozdrav Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJ

Med počitnicami je zraslo precej bujno zelenje po naših cvetličnih gredah in tudi povrtnine je bilo že slabo videti iz njega.

Lotili smo se dela in rezultati so bili takoj za nami. V akciji so sodelovali tudi učitelji, tako da je bilo delovno vzdušje na višku. Oboji smo bili zadovoljni.

S skupnimi močmi smo uredili okolje, da smo poskrbeli za dober prvi vtis pri prvošolčkih in sploh za dobro počutje vseh, ki so v petek prestopili prag artiške osnovne šole.

RAJKA BRAČUN, 8. b
OŠ Artiče

Pogovor s sekretarko sveta Zveze pionirjev Slovenije
Lijano Kalčina-Srroj

Igrajmo se!

Kje je med utesnjenimi mestnimi bloki še prostor za ustvarjalno otroško igro? Koliko časa ostane zanj? In kdo je zanj – razen otrok, seveda – še razpoložen? O, veliko besed izrecemo o otroku in želimo mu »sončno otroštvo«. Radi ponavljamo fraze, kot na primer, da »so otroci naša prihodnost« in da »človeštvo dolguje otroku vse najboljše«. Pa? Kakšen je vsakdan našega otroka? Ali pa mladostnika? Iz pisem, ki prihajajo na naše uredništvo, ugotavljam, da imajo naši osnovnošolci čedalje manj prostega časa, in to tem bolj, čim globlje zagazijo v šolsko leto. Interesne dejavnosti pa niso vedno tiste, ki bi prinesle to kar si želijo – sprostitve in prostor za uresničitev ali vsaj preskušanje njihovih idej. Preveč je tistega: »To moraš storiti« in »Tako naredi«. Saj res, zakaj otrokom tako malo dovoljujemo, da bi raziskovali, zakaj jim ne dovolimo kritično misliti (čeprav načeloma to poudarjamo) in zakaj se nam zdi otrokova izvirnost tako malo pomembna ali pa celo »neumna otročarija«? Zakaj imajo starši vedno manj časa za svoje otroke? Zakaj pušča materialna kriza svojo brazgotino tudi v otroštvu? Še in še je vprašanj. Mislim, da nisem ugotovila nič novega. Ob vsem tem je kot prižgana luč spoznanje, da v tej naši družbi vendarle so nekateri, pa če vzamemo posameznike ali organizacije, ki jim je do teh naših otrok in njihovega otroštva, do otrok, iz katerih bodo zrasli odrasli ljudje in bodo s seboj nosili vse brazgotine otroštva.

Zveza prijateljev-mladine Slovenije. Kako se ta organizacija trudi za dobro otroštva, sva se pogovarjali z Lijano Kalčina – Srroj, sekretarko sveta Zveze pionirjev Slovenije pri republiški Zvezi prijateljev mladine Slovenije. Preveč bi bilo v eni sapi predstaviti cel program, načela in cilje, pa sva se za danes ustavili pri otroški igri, opirajoč se pri tem na celostni projekt »Igrajmo se« v okviru Jugoslovanskih pionirskih iger

1988–1990. Izhodišče tega projekta je prav lahko misel marksističnega filozofa Marcuseja, ki je imel igro za vzor ustvarjalne dejavnosti. Menil je, da bo človekovo delo prenehalo biti odtujeno tedaj, ko bo ostalo igra.

»A kaj, ko je v naših družbenih razmerah ogrožena že sama igra otrok, kaj šele odraslih,« pravi Lijana. »In tam, kjer ni dovolj možnosti za svobodno in ustvarjalno igro otrok, tudi ni pogojev za

ustvarjalno delo odraslih.«

Otroci imajo vse manj časa in prostora za kvalitetno igro, čeprav je v trgovinah na polica vse več igračk: resnici na ljubo – dobrih in slabih. Dobra igračka je tudi draga in za marsikateri žep staršev nedostopna. Pa se že začne socialna diferenciacija otrok. Igrače so pri nas še vedno obremenjene z davki in prispevki, kajti v naši družbi še ni dozorela zavest, da je igračka učilo, nujen pripomoček pri rasti otroka, njegovem emocionalnem in intelektualnem razvoju. Zveza prijateljev mladine

Slovenije in tudi zvezna organizacija si že leta prizadevata premakniti to miselnost, vendar je zaenkrat voz še vedno na istem mestu.

»Ko govorimo o igri in igračah,« dodaja Lijana, »ne mislim samo na sprostivne igre, ampak predvsem na ustvarjalne, ki zahtevajo miselno aktivnost otrok, na primer z računalniki, roboti ipd. Šole bi morale več prostora pustiti prav igri, namesto da postajajo vse bolj storilnostno naravnane. Da ne govorimo, kako so interesne dejavnosti v šoli vse bolj v krizi. Otroci

si želijo več krožkov s tehničnega področja (modelarstvo, elektrotehnika, robotika, računalništvo), prav teh pa ni, enostavno zato, ker ni sredstev za nabavo materiala, ki bi ga krožkarji lahko obdelovali. Saj vemo, kako je s šolami: en žakelj imajo, iz katerega črpajo sredstva za vsomogoče, tudi za osebne dohodke šolskih delavcev, pri tem pa pridejo krožki na zadnje mesto. Razen tam, kjer se znajdejo in poiščejo sponzorja za to ali ono dejavnost.«

Nič manj spodbudno ni na tej strani šolskih vrat. Klubov mladih je zelo malo. Doma pa stari (zaradi sive ekonomije) nimajo ne časa in ne volje za »nadobudne igralne ideje« svojih otrok, saj morajo ob službi popoldne zaslužiti še kar dinar, sobota in nedelja pa sta rezervirani bodisi za obiske ali pa za gradnjo vikenda.

Da se dobra igra lahko razvije, je potreben prostor. Kje le naj ga otroci najdejo v malih blokovskih stanovanjih? Igrišča ob vrtcih in šolah so največkrat ograjena in tako otrokom popoldne nedostopna. Saj jih gradijo tudi ob blokih, a kaj, ko so tako neinovativna, daleč od tega, da bi motivirala otroka za ustvarjalno igro. Nasprotno, lahko bi rekli, da otrokom krajevo fantazijo. In kdo to ureja? V Sloveniji ni nič dogovorjenega. Kot pač sklenejo v posameznih krajevnih skupnostih in kot se jim pač zdi vredno »zapravljati« denar v takšne namene.

»Zveza prijateljev mladine Slovenije in svet Zveze pionirjev Slovenije sta si zadala dve nalogi,« je strnila najin

pogovor moja sogovornica.

»Prva je, da v tej družbi ustvarimo boljše pogoje za otrokovo igro, tako v materialnem smislu kot v spremembi zavesti o pomenu otrokove igre. Pod »drugič« pa hočemo spodbuditi otroke same, da svojo organizacijo Zveze pionirjev oblikujejo po svojih željah, da jo naredijo bolj otroško, v kateri odrasli ne bodo diktirali, ampak samo ponudili roko. Poskušamo uveljavljati metodo projektne dela v pionirski organizaciji. Otroci naj bi skupaj z mentorji sami oblikovali programe dela, in sicer: najprej naj bi analizirali pogoje, ugotovili stanje, oblikovali predloge za naloge, izmed katerih bi po pogovoru članov izluščili najbolj sprejemljive, oblikovali program, si razdelili naloge in pritegnili k svojemu delu tudi odrasle, po nekem določenem roku pa bi spet skupaj analizirali opravljeno delo.«

Seveda je za vse to potreben sposoben mentor in uvidna šola.

Tokrat so Jugoslovanske pionirske igre prvič oblikovane brez obveznih nalog, tekmoval in ocenjevanja, prav zato, da nudijo priložnost in možnost otrokom ter njihovim mentorjem, saj je pionirska v prvi vrsti njihova organizacija in »naj ne bi bila,« kot pravi Lijana, »le organizacija, skozi katero projiciramo naša videnja. To seveda ne pomeni, da svet Zveze pionirjev ne bo ničesar organiziral. Nekaj akcij bo, vendar pa se bodo pionirski odredi vanje lahko vključili, ali pa tudi ne, če jim ne bo všeč.

Živa Drole

Še en prispevek k prožnejšemu korakanju v svet?

Marketing klub na GR

Prvi sejem (tržna delavnica) podjetij in privatnikov, ki se pri nas ukvarjajo s trženjem in najrazličnejšimi prijemi za boljše trženje, je prejšnji teden prvič odprl vrata na ljubljanskem Gospodarskem razstavišču. O tem, kaj to sploh je, kakšne namene ima in kaj naj bi pomenilo v prihodnosti, smo se pogovarjali s tovarišico Jelko Lavrenčičevo, ki je na GR organizatorica za raziskavo trga in je prevzela organizacijo tega prvega Marketing kluba.

»Tovarišica Lavrenčičeva, povejte nam, kako je prišlo do tega, pri nas nenavadnega sejma. Vemo namreč, da je v svetu komaj 43 takšnih sejmov v 15 državah. Pri nas česa takšnega še ni bilo. Znani so nam vinski sejmi, sejmi elektronike, kmetijski in drugi specializirani

prikazi industrijskih proizvodov, kjer se srečujejo poslovneži in sklepajo posle. To pa je, če prav razumem, sejem, ki ponuja različne načine, pripomočke in poti do trženja. Kdaj se vam je porodila ideja o takšni prireditvi?»

»Ideja se je začela rojevati nekako pred dobrim letom in smo jo snovali skupaj z ljudmi iz Media Marketinga. Cilj takšne prireditve pa je dvigniti stroki, trženju torej, ugled in dvigniti raven dosedanjega sejemskega predstavljanja nasploh.«

»Koliko časa pa ste pripravljali, recimo temu predstavo Marketing klub?»

»Dejanske priprave so potekale od januarja letos, kar je, resnici na ljubo, kratak čas, vendar smo menili, da se moramo pojaviti letos, ker bi bilo

sicer že prepozno in bi nas morda prehiteli drugi. Prihodnje leto bo namreč v Ljubljani (v Cankarjevem domu) mednarodni marketinški kongres, leta 1991 pa bo prav tam svetovni kongres oblikovalcev. Ocenili smo, da sta to dve veliki prireditvi, ob katerih bi lahko izjemno dobro predstavili tudi jugoslovanski marketing.«

»Podoba tega, kar ste letos pripravili v Marketing klubu na Gospodarskem razstavišču, je za naše pojme res nekaj novega, tako organizacijsko kot tudi vizualno. Je to poskus, ki naj bi se počasi širil tudi na druge sejme?»

»Res, letošnja predstavitev je bila v pravem pomenu timsko delo, »za celostno podobo Marketing kluba na GR pa je bil razpisan tudi arhitektni na-

tečaj, na katerem je zmagal projekt ing. arh. Jožeta Logarja »os komunikacije« – iz Iskre Commerce (ki se na tej predstavitvi tudi sicer izredno dejavno vključuje). Menili smo, da pomeni komuniciranje širši pojem in smo se odpovedali klasičnim znanim stojnicam, zaprtim prostorom za posamezna podjetja, kuhanjem kavic »po domače« in podobnemu. Seveda letos še nismo načrtovali predstavitev, ki bi prinašala veliko denarja. Pričakujemo, da bomo »prišli skozi« nekako s pozitivno ničlo. Vendar je to pri vsaki stvari, ki jo delaš prvič, normalno. Na naši prvi predstavitvi je sodelovalo 56 družbenih in privatnih podjetij, predvsem iz Slovenije in Hrvaške, vmes pa sta se znašla tudi dva podjetnika z one strani

meje, ki sta nas poiskala sama, ker letos tega našega početja še nismo širše oglaševali v svet. Lahko pa rečemo, da so se v klubu že pojavili številni tiski, ki so znani po dobrih tržnih prijemih, ki vedo in poznajo ceno dobrega trženja, kot na primer: ITO, Lesnina, Goriška Brda – Slovina, Kompas, Cankarjev dom, številne novinarske hiše, kot so Radio in televizija Ljubljana, Večer in Radio študent.«

»Vstopnice za ta sejem so bile kar zasoljene, saj 30 starih milijonov za en obisk v začetku septembra ni bilo tako malo. Ali torej sejem ni namenjen splošnemu občinstvu?»

»Ta predstava je bila res namenjena predvsem tistim, ki tržijo in prihajajo sem poslovno. Da bi pa tudi radovedno občinstvo imelo kaj od tega, smo zadnji dan znižali vstopnino na simbolično vsoto.«

»Pripravili ste vrsto pomembnih spremljajočih aktivnosti. Kaj pravijo tisti, ki so razstavljali?»

»Vsak dan sejma je izhajal

bilten; za ugotavljanje strukture obiskovalcev, njihovih pogledov, vtisov in želja smo imeli vsakodnevne vroče ankete, ki so sproti pripovedovale o tem, kaj nam je prihodnje leto še storiti in dodati. Če pomislite, da so sejem obiskovali predvsem ljudje iz stroke in tisti, ki stroko potrebujejo, se zdi, da je številka 2200 obiskovalcev v enem samem dnevu kar visoka.«

Novinarski voz, ki pokuka v vsak kotiček, je zaznal več dobrodošliih novosti, predvsem pa: prodor privatne iniciative, brezplačno gostinsko ponudbo na visoki ravni, imenitne spremljajoče prireditve na forumu (v obliki okroglih miz, tematskih predavanj in drugega). In končno povejmo, da se je zgodil tudi čudež – na Marketing klubu se je prvič prodajala (se tržno obnašala) tudi kultura – slovenski madrigalisti so sami prodajali svoje koncerte z Gallusom.

Se nam res v pravo smer obračajo obeti?

B. Ž. J.

Forum mladih parlamentarcev Evrope v Varšavi

Za svet po meri

Prav v tistih dneh, ko so v Beogradu sedli skupaj predstavniki neuvrčenih držav na svojem 9. srečanju, so se v Varšavi sestali mladi parlamentarci Evrope, ZDA in Kanade in prav tako s ciljem, da oplemenitijo, posodobijo in se čim učinkoviteje vključijo v sodobne tokove v svetu. Predvsem so želeli pogledati vase, v generacijo mladih in s skupnimi močmi poiskati odgovore na številna vprašanja, ki zadevajo svet v celoti in v tej celoti morda mlado generacijo še posebej. Ali je to svet po meri, so se spraševali. Kakšna je ta mera? Kaj je storjenega, da bi lahko živeli po meri, ki si jo želimo? Ali je res v ospredju človek z vsemi svojimi pravicami posameznika in državljana? Kaj je storjenega za zблиževanje narodov, medsebojno sodelovanje, pomoč in razvoj? In – »Ali

smo lahko mladi politična kategorija?« je v svojem nagovoru vprašala Vika Potočnik, delegatka ZSMS v DPZ Skupščine SRS, ki se je kot predstavnica Skupščine SFRJ udeležila tega foruma mladih v Varšavi in nadaljevala: »Ali lahko kot mladi zahtevamo več? Ali se lahko poživigamo na predsodke in stare dogodke? In nazadnje, kakšna je naša vloga, mladih parlamentarcev? Ali smo dejanski predstavniki mlade generacije (to je armada nezaposlenih, intelektualno izkoriščane populacije, mladih družin, žensk...)«

Lahko sklenemo, da so mladi najmanj zadovoljni s sedanjostjo, ki bi bila po njihovi meri, in zato hočejo vložiti vsa svoja prizadevanja na raznih področjih življenja in dela – najprej v spoštovanje in reševanje vprašanja človekovih

pravic, saj je vse ostalo tako rekoč temu pogojeno. Razne organizacije po svetu si prizadevajo za človeka vredno življenje, ponekod z večjim, drugje z manjšim uspehom, kajti še vedno so prepreke, razlike, veliko starega razmišljanja in obnašanja. Ni dovolj, da so človekove pravice samo zapisane v neki knjigi zakonov. Same po sebi se prav gotovo ne bodo uresničevale. Zakoni so lahko samo pogoj za njihovo uresničevanje.

Mlada generacija, ki se je rodila v miru, hoče tudi živeti in ustvarjati v miru, zato se čutijo dolžne, da pospešijo razoroževalno politiko v svetu, ki po njihovem mnenju teče vse prepočasi. Temu miru pa hočejo zagotoviti tudi ekološko ravnostanje, ki je prav tako mednarodnega pomena, saj vsako posamično reševanje »svojega vr-

tička« pomeni tudi reševanje sosedovega, širše evropskega in nazadnje svetovnega. To pa ne pomeni le abstraktne ekologije, če lahko tako rečemo besedovanju okoli ekološkega vprašanja, ampak zahtevajo mladi čisto konkretno upoštevanje ekološkega elementa pri vsaki odločitvi, ki vključuje biološke, kemijske, fizikalne, geološke, geografske, kot tudi sociološke, tehniške, ekonomske in politične vidike dosedanjega življenja ter perspektive človekove družbe.

Evropski narodi, narodnosti in države se tako po materialni kot po duhovni stopnji razvisti še zelo razlikujejo. Prav te razlike terjajo, da prislunemo eden drugemu, da pridemo na dan z novimi iniciativami ter prav tako sprejemamo in ocenjujemo iniciative od drugih, pa svojim razmeram prilagojeno iz njih čimveč iztržimo in tudi tako priložimo kamenček k ustvarjanju sodobnih svetovnih tokov.

Živa Drole

Vabila – obvestila

Občinski odbor ZZB NOV Novo mesto, komisija za internacijo, politične zapornike, izgnance in vojne ujetnike organizira v sodelovanju z Občinsko konferenco SZDL Novo mesto tovariško srečanje udeležencev občine Novo mesto, ki bo **21. oktobra 1989, ob 9. uri** v Domu starejših občanov v Šmihelu.

Prijave za udeležbo do 15. oktobra 1989 sprejema pisno, telefonsko na telefon 21-443 ali osebno Občinski odbor ZZB NOV Novo mesto, Novi trg 6, kjer dobite tudi vse informacije.

Odbor Skupnosti borcev 7. SNOUB FRANCETA PREŠERNA, krajevna skupnost Črni vrh in ZB NOV Polhov Gradec

VABIJO

borce NOV, zlasti borce Prešernove brigade in Cankarjevega bataljona, krajevne Črne vrha, Polhovega Gradca in Poljan NA ODKRITJE OBNOVLJENEGA SPOMENIKA NA PASJI RAVNI IN SPOMINSKE PLOŠČE,

V NEDELJO 24. SEPTEMBRA 1989 ob 11. URI NA PASJI RAVNI

v počastitev spomina na borbo Cankarjevega bataljona decembra 1941 in celodnevno borbo Prešernove brigade septembra 1944.

Iz Ljubljane vozi v nedeljo avtobus na Črni vrh ob 8.30, s Črne vrha pa se vrača ob 17. uri.

S Črne vrha do spomenika na Pasji ravni bo prevoz preskrbljen.

Z osebnim avtomobilom je možen pristop na Pasjo ravan iz Ljubljane preko Polhovega Gradca in Črne vrha, iz Škofje loke pa preko Poljan in Vinharjev.

Vabimo borke in borce Lackovega odreda, občane, posebno pa še mladino občin Maribor-Ruše, Rotovž in Radelj ob Dravi, da se udeležijo slovesnosti ob 45. obletnici ustanovitve oz. preimenovanja Pohorskega odreda v Lackov odred.

Proslava bo v **soboto, 23. 9. 1989, ob 11. uri** na DUHU (na Ostrem vrhu, v Domu Lackovega odreda) s slavnostnim govornikom, kulturnim programom in tovariškim srečanjem. Srečanje bo v vsakem vremenu.

Posebni vabil ne bo!

Prevoz na Duh je brezplačen in bo urejen, kakor sledi:

1. Zbirališče za obiskovalce iz Maribora in ostalih krajev bo na Gregorčičevi ulici med Pokrajinskim muzejem in DO Vinag Maribor. Odhod avtobusov bo med 9. in 9.30.

2. Zbirališče v Bistrici pri gostilni TRABE/odcep ceste na Duh/bo za udeležence iz koroške smeri. Peljejo še lahko z avtobusi, ki pripeljejo iz Maribora.

3. Zbirališče udeležencev za območje občine Ruše bo v Rušah.

4. Zbirališče pri OŠ Borcev Lackovega odreda Brezno-Podvelka bo za šolsko mladino in ostale goste s tega območja.

Vrnitev iz Duha bo med 16. in 17. uro.

Borke, borci, lackovci, prijatelji/ice/, mladina, vabimo vas, da se udeležite tega pomembnega srečanja!

Nasvidenje na DUHU!

Predsedstvo
Skupnosti borcev
Lackovega odreda

Občinski odbor ZZB NOV Ljubljana Moste-Polje, Skupnost borcev II. grupe odredov in Osnovna šola II. grupe odredov Nove Fužine vabijo na odkritje spominskega obeležja II. grupi odredov, ki bo v **četrtrek, 28. septembra 1989, ob 16.30** pred Osnovno šolo II. grupe odredov v Novih Fužinah.

V kulturnem programu bodo sodelovali učenci Osnovne šole II. grupe odredov in Pihalni orkester Papirnice Vevče.

Odbor skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna (Prešernove brigade) vabi prešernovce na 3. zbor skupnosti borcev, ki bo v **soboto 30. septembra 1989, ob 10. uri** v Domu JLA v Kranju, Nazorjeva ul. 3.

Na zboru bomo razpravljali o opravljenem delu v preteklem mandatnem obdobju, prihodnjih nalogah in izvolili odbor.

Vabimo, da se zbora udeležite.

Predsednik skupnosti
Ivan Javor-Igor

Domicilni odbor 19. SNOUB Srečka Kosovela Sežana vabi vse kosovelovce in njihove sorce, da se v **soboto, 23. septembra, udeležijo srečanja, ki bo v Štanjelu** ob obletnici ustanovitve brigade. Uradni del proslave se bo začel ob 14. uri.

Se posebno lepo vabimo tiste borce, ki so bili udeleženci pohoda v Benečijo in do sedaj še niso prejeli posebne spominske medalje in priznanja, so pa pravočasno izpolnili predpisani vprašalnik, ali kako drugače to sporoči Domicilnemu odboru. Ugotovljeno je, da je bila pri zadnji delitvi, ki je bila v Ajdovščini, večina borcev pohodnikov v Benečijo iz Kosovelove brigade pomotoma izpuščena. Priznanja pohodnikom, ki so padli v NOV ali pa pozneje umrli, lahko dvignejo svojci.

Za domicilni odbor 19. SNOUB S. Kosovela

Š. Bratina

EDA' 5
se imenuje letalni stroj bratov RUSJAN,
dne 20. marca t. j.
na Velikonočni ponedeljek 1990. prvič
JAVNO VZLETAL
od 3. do 8. ure popoldne
NA VELIKIH ROJCAH.
Letalni stroj bo vodil najmlajši, a pogumni zrakoplovec
EDVARD RUSJAN.
V obliki zračnega vojskovanja se prvič udeležuje vzletno-letalskega tekmovanja.
Vstopnina: 1. prostor K 2. II. prostor K 1
ODBOR.

Faksimile plakata, ki je vabil gledalce na ogled letenja letala Eda 5. Natisnil ga je tiskar Gabršček v Gorici.

Edvard Rusjan pa je prvi motorni let opravil že 25. novembra 1909. Spomin na ta izjemen dogodek v naši tehniško kulturni zgodovini bomo obudili z velikim letalskim mitingom 23. in 24. septembra 1989 na brniškem letališču in ne 23. in 24. novembra, kot je bilo objavljeno v nekaterih časopisih.

Pomoč piscem zgodovine NOB

Društvo piscev zgodovine NOB in revolucije prireja poučno predavanja: Splošni napotki in poenotenje zapisov in Računalniški programi za zgodovinske pisce. Predavanje bo v **četrtrek, 28. septembra 1989, s pričetkom ob 10. uri** (trajalo bo do 13. ure) v sejni sobi Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, Trg osvoboditve 1 (Kazino) v Ljubljani, soba 98 v 2. nadstropju. Predavanje bo brezplačno.

TV-15 Časopis borcev NOB

Ustanovitelj: RO ZZB NOV Slovenije
Izdajateljica: Založba Borec Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Miklošičeva 28/I, tel. 327-780
Delavci v uredništvu: Zvone Kržišnik (v. d. glavnega in odgovornega urednika), Živa Drole, Bojana Zokelj-Jesih, Bojan Kuntarič, Milenko Strašek (novinarji – uredniki rubrik), Viktor Konjar, Mirjana Menecelj (lektorica-redaktorica), Drago Setničar (tehnični urednik-oblikovalec), Mara Okorn (tajnica uredništva).
Predsednica časopisnega sveta: Mira Svetina.
Žiro račun: 50101-603-45772.
Tiskarna: CGP Delo.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.